

UNIVERSAL
LIBRARY

OU-234066

UNIVERSAL
LIBRARY

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1225.

THE MABÂNI 'L-LUGHAT

BEING
A GRAMMAR OF THE TURKI LANGUAGE
IN PERSIAN

BY
MIRZÂ MEHDI KHÂN

EDITED BY
E. DENISON ROSS.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1910.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.
AND MR. OTTO HARRASOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of these works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhī, Fasc. 2-4 @ 10/ each	Rs.	1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ 10/ each	...	1	14
*Agni Purāṇa, Fasc. 6-14 @ 10/ each	...	5	0
Aitarīya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ 10/ each	...	14	6
Aitareyaśloka	...	2	0
*Ann Bhāṣya, Fasc. 2-5 @ 10/ each	...	2	8
Aphorisms of Sāṅkhya, English, Fasc. 1 @ 1/-	...	1	0
Aśāṅkhaśāstra-prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ 10/ each	...	3	12
*Ātharvāna Upaniṣad, Fasc. 4-5 @ 10/ each	...	1	4
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	0	10
Āgnyavādyaka, Fasc. 1-5 @ 10/ each	...	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-7. Vol. II, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	12	0
Balaṇ Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1 @ 10/ each	...	1	14
Bauddhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-3 @ 10/ each	...	3	12
*Bhāmati, Fasc. 4-8 @ 10/ each	...	3	2
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ 10/ each	...	4	6
Bauddhastotrāṅgagrāha	...	2	0
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ 10/ each	...	0	10
Bṛhaddeśa, Fasc. 1-4 @ 10/ each	...	2	8
Bṛhadhārma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ 10/ each	...	3	12
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-5 @ 10/ each	...	3	2
Śri Cāntideva Chārita, Fasc. 1-2	...	1	4
Āṇṇadīpani, Fasc. 1-2 @ 10/ each	...	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
Āṇṇadīpani Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5. Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ 10/ each	...	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3; Vol. VII, Fasc. 1-3 @ 1 1/4/ each	...	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-3 @ 10/	...	1	14
Āṇṇadīpani-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-13 @ 10/ each	...	8	2
*Āṇṇadīpani Chintāmani, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ 10/ each	...	36	14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7-8 @ 1 1/4/ each	...	1	4
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-9 @ 10/	...	1	4
Āṇṇadīpani, (English), Fasc. 1-7 @ 1 1/4/ each	...	8	12
*Āṇṇadīpani of Āṇṇadīpani, Fasc. 12-17 @ 10/ each	...	3	12
Ditto Āṇṇadīpani, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ 10/ each	...	10	6
Ditto Bhāṣya, Fasc. 1-3 @ 10/ each	...	1	14
Ditto Kṛīṣṇa Kṛmudī, Fasc. 1-2 @ 10/ each	...	1	4
Gadadhara Padhātī Kāṣyapa, Vol. I, Fasc. 1-7 @ 10/ each	...	4	6
Ditto Āṇṇadīpani, Vol. II, Fasc. 1-4	...	3	2
Gobhiliya Gṛhya Sūtra, Vol. I, @ 10/ each	...	3	2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1 1/4/ each	...	2	8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	...	2	0
Ditto Gṛhya Sangraha	...	0	10
Harāśa	...	1	14
Karma, adiph. Fasc. I	...	1	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ 10/ each	...	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ 12/ each	...	4	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1 1/4/ each	...	17	8
*Kūrma Purāṇa, Fasc. 3-9 @ 10/ each	...	4	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	3	0
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ 10/ each	...	6	14
Mahā-bhāṣya-prajñāpāramitā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ 10/ each	...	19	6
Mānūśikā Sangraha, Fasc. 1-3 @ 10/ each	...	1	14

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NO. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2.4 @ /10/ each	...	Rs. 1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	14
*Agni Purāṇa, Fasc. 3-14 @ /10/ each	...	...	8
Āitarāya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, ¹ / ₂ Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	14 6
Āitarayalocaṇa	...	...	2 0
*Ānu Bhāṣya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	...	2 8
Aphorisms of Sāṅdilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	...	...	1 0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1 6 @ /10/ each	...	...	3 12
*Ātharvāna Upaniṣad, Fasc. 3-5 @ /10/ each	...	...	1 0
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	...	0 10
Açvavaiidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3 2
Avadāna Kalpalatā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6 Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	...	11 0
A Lower Ladakhi version of Keraṅsanga, Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...	3 0
Bālam Bhāṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	1 14
Bauddhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	2 8
*Bhāmati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	...	...	3 2
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3 2
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	0 10
Brhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2 8
Brhadbhāṣya Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3 12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3 2
Çataduṣṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1 4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	...	8 0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	14 6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	...	2 8
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each	...	...	7 8
*Çaturvarga Çhintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3 14
Ditto Vol. I, Fasc. 7, @ 1/4/ each	...	...	1 4
Çlokaçartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	...	8 12
*Çranta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 9-17 @ /10/ each	...	...	5 10
Ditto Çāṅkhyaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	10 0
Çri Bhāṣyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1 14
Dāna Kriyā Kaṇḍī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1 4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4 6
Ditto Acārasāra, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1 14
*Gobhiliya Gṛhya Sūtra, Fasc. 4-12 @ /10/ each	...	...	5 10
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	...	2 8
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4 6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...	4 8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	...	17 8
Kūṛma Purāṇa, Fasc. 3 9 @ /10/ each	...	...	4 6
Lalitā-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...	3 0
*Madhaviyāra, Fasc. 3-6 @ /10/ each	...	...	2 8
Madhava Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	...	6 14
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	18 2
Maṇṭikā Saṅgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1 14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	...	9 0

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1197.

A HISTORY OF GUJARAT.

BY
MIR ABŪ TURĀB VALI

EDITED WITH
INTRODUCTION AND NOTES

BY
E. DENISON ROSS, PH.D.
Philological Secretary, A.S.B.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,
1908.

تاریخ گجرات

تالیف

شاه ابوتراب ولی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلوة على رسول الله * اما بعد چون صفات دوستی
خصلتی است پسندیده که از هر فردی خوشنماست خصوصاً ملوک
سلاطین ذی جاه که دوستی ایشان سبب رفاهیت زیاد و امنیت بلاد
میکردد زیدفده قر است * و این نسبت محبت میان حضرت جغت
آشیدایی همایون پادشاه و خدایگان مجاهد سلطان بهادر اسدالحکم بالله *
باعث آن شده بود که بهادر شاه را از رفیق حضرت همایون پادشاه
امنیت خاطری بهم رسیده بتسخیر ممالک و جهان اعلا اعلام کلمه الله
بشي العليا پرداخت بسیاری از اطراف و جوانب در حیطه تصرف
و قبضه افتداز در آورد و کلبانگ زربخشی و جهانگیریش در آفاق عالم
شهرت گرفت و بسیاری از شاهزادگان سلاطین کشورها بتخدمت او
کمر بسته بودند و در ایام سواری و سفر سری خیمه سرخ پادشاهی
چادر و سراپدهای شاهزادها از اطراف ممالک و اقلیم از گراچی گیلان
ولایت غنجم و فارس و عراق و کشمیر و خطا و ختن و زیربان که جمع آمده
بودند فریب چهارده منازل سرخ یکرنگ در کرد و حوالی چادرهای

پادشاهی منتصب میشدند * جهت امتیاز چادر پادشاهی حکم چنان شد که چادرهای خاصه از مخمل و سراپردهای زریفت باشد و از غلظت این قماشهای استبرق امتیاز تمام شد و در رفع حرارت و انبوهی سایه بغایت مفید آمد و دور سراپردهای خاصه قریب نیم کروه راه احاطه چادرها خاصه بود و حکم طغاب ابریشمی و میخ نقره و زر نیز شده بود که ملک را برین اوضاع سلامت و استقامت رشک آمد و در بذلی درستی این دو پادشاه تزلزل و خلال راه یافت و منشاء نزاع و اختلاف محمد زمان میرزا بود که از خدمت همایونی منصرف گشته بملازمت سلطان بهادر شتافت و حضرت جنت آشیانی را ازین قضیه غبار خاطر داد و نصیحت نامه بجهت اخراج محمد زمان میرزا از ممالک گجرات نوشته بدست صلاح الملک مولانا قاسم علی و غیاث الدین قوچچی نود سلطان بهادر فرستادند و این باعث اختلاف شده ستیزه بهادر شاهي سلطنت و مملکت هفت طایفه اسلاف را بیداد فزا در داد * . بیت *

ستیزه بجای رساند سخن . که ویران کند خان و مان کن

و الحق چون خواست ازلی و مشیت لم یزلی برین وجه رفته بود که گوهر پاک از آفرینش خاک بلکه از نور افلاک یعنی خلاصه دودمان صاحبقرانی و نقاد سلاطین کشور ستانی درین عهد طایجاد فرماید و بملک مانع ازیدی نقش عورت دستی این تخت نشین عالم فراز و پستی بر صفحه روزگار نگارد و دور ربع مسکون علم جهانگیری و کشورشاهی خایفه بحق و خدایگان موفق جلال الدین محمد اکبر پادشاه مد ظله افرارد و بغایران این طرح جدید تغییر و تبدیل بوالعینت و باستیلاي سطوت همایونی اقتراض دولت گجراتیان شد * و آنچنان بود که زمانی که فردوس مکانی بابر پادشاه با سلاطین اراکیم باد سلطان سکندر جنگ کرد و فتح هند نمود شش ماه پیشتر

در همان سال خدایگان رحیم سلطان مظفر پدر سلطان بهادر رحلت نمود * و بر حکم وصیت پدر برادر کلان بهادر را بخطاب سکندر شاهي بر تخت سلطنت جلوس واقع شد * و برادران دیگر هر کدام بکشوری پراکنده گشتند * از انجمله لطیف خان پدر محمود شاه شهید و چاند خان باتفاق پیش سلطان محمود خلجي صاحب مغدو و مالوه رفتند - و سلطان بهادر بهندوستان متوجه شد * همان روزی که بابر پادشاه با سلطان ابراهیم مصاف جنگ آراسته بود بهادر بمعرکه حاضر شد - و بسطان ابراهیم ملاقات نا کرده از حاشیة جنگ گاه تماشای نبرد زد و خورد مغولان نمود - و بعد از غلبه سپاه نصرت پناه بابر پادشاه سیصد جوان سپاهي که همراه بهادر بودند از کفاره لشکر ضرب و حرب نموده بکوشه رفتند - و نزدیک بدھلي رسیده بودند که خبر کشتن عماد الملک سلطان سکندر را و اجلاس نصیر خان برادر خورد او بخطاب محمود شاهي بر تخت حکومت گجرات بسمع سلطان بهادر رسید * از خبر خوش حال گشته بایلغار متوجه گجرات شد * چون وصول او پسرحد محقق شد ارکان دولت و مملکت سوی عماد الملک مذکور همه عرایض اطاعت و انقیاد نوشتند و باستقبال شتافته بشهر آوردند و بر تخت سلطنت نشاندند و عماد الملک خون گرفته را دست بسته آوردند - و در میدان دربار درمیان بازار از سر تا فاختان پای زنده پوست گذرد * الغرض در اوج دولت سلطان بهادر اولاد بپلور که از غلبه و استیلاء سپاه مغولان داغها بر سینہ و بر جگر داشتند - بخدمت بیادرشاه شتافتند و بجهت انتقام و تلافی گاه و بیگاه ترغیبات لشکر کشی بر ممالک هندوستان میکردند - و عمل نیک سلطان مظفر پدر بزرگوار او را منظور داشته تمنای استخلاص ممالک خود میکردند - و الحق احسان ورزی سلطان مظفر شاه نسبت محمود شاه خلجي گرانمایه ایست که در تواریح سلاطین بآب زر توان نوشت - و در مجالس خواقین ذی جاه داستانش

بآب و قاب توان خواند - و آنچنان بود که چون امراء پوربیه از کمال تصرف
 و تعلات بر سلطان محمود استیلا یافته بودند - و او را همچو مرغی که در
 قفس دارند اسیر و دستگیر میداشتند - از دست آنها بجان آمده بود * از
 کفره حصار کوه بکشد آویخته خود را بر پشت اسپ رسانید - و از راه پیغواله
 بیرون رفت، چندان بایلغار ساخت که در اندک روزی برسم استغانه بپایه
 سریر سلطنت مصیر حاضر ساخت - و در مجلس اول بتمشیت پادشاهانه
 اختصار یافت - و چون سبب پناه آوردن خویشدن بدرگاه بعرض اشرف
 رسانید - بقوید نصرت و مژده اعانت و حمایت ممتاز گشت - و در اندک
 فرصتی تیغه لشکر و استعداد سوار و سفر سامان نموده خود بدولت
 با افواج قاهره بر تسخیر قلعه مزدو نهضت فرمود و پای قلعه مزدو مضرب
 خیام سپاه ظفر جاه ساخته بچنگ و جدل اشتغال فرمود - و آتش قتال
 اشتعال یافته تائیدات آسمانی بعزایت ربانی معین روزگار دولت این
 پادشاه مظفر منصور گشته الوف و آلف از کفره فجیره علف تیغ آدمی
 و ملک گشتند - و تمام محال قلعه و جملگی ولایت مانده را از کفار نابکار
 استخلاص نموده جشنی عظیم ناسه روز بالای قلعه داشتند * هرچند از
 نوادر تحف و تبرک و یادگارهای پادشاهانه سلطان محمود خلجی
 در طبق عرض نیاده، التماس قبول از آن پادشاه همت نمود - علو همتش
 از آن برتر بود که خود را بمزخرفات فانی آلوده سازد - و خزاین و زر و زیور
 و مریع آلات و اسبان بادپا و فیلان کوه سیمما در نظر همتش قدر کاه برگی
 نداشت - همه را بار باز گذاشت - و مملکت باقی نیکنامی بجهت خود
 تا ابد اختیار کرد - و دوازده هزار سوار خود را با پنج امرا که جاگیر
 از گجرات داشتند نامزد و کومک او مدت یکسال نگاه داشت و خود
 بمستقر جاه و جلال خویش باز گشت * تاریخ این احسان یافته بودند *

تاریخ گرفتني ملک مند و باز دادني

و ملا شیدي قصیده در مدیحت این بادشاه سلاطین پناه گفته مطلعش
اینست * مطلع *

شاه دنیا باد دل غمزدگان منزل تست

گر ستاني دگرش باز دهی آن دل تست

انغرض چون اولاد بملول سلطان علاء الدین که چند گاه در ملازمت بابر بادشاه بود و فتح خان برادر کوچک تاتارخان ولد سلطان علاء الدین بخيال احسان سلطان مظفر شاه بر خلجیان در باب لشکرکشی مبالغه از حد گذرانیدند سلطان بهادر گفت که من جنگ مغول دیده‌ام این سپاه را مقاومت آنجماعت نیست صبر کنید که فکر بر اصلی خواهیم کرد * تاتارخان که اشجع قوم لودیایان بود بعرض رسانید که آن مغولانی که حضرت سلیمانی دیده‌اند بصرافت خود نموده‌اند بغاز و نعمت پرورده و بعیش و تنعم بسر برده * پیش کرد اینها را قاب مقاومت سپاه نصرت پناه و پادشاه جوان که هرگز شکست نخورده و پیروز بوده - نموده * در هر زمان باعمال این کلمات می‌رفت که عیان تماسک از دست میدهد * درین اثنا محمد زمان از حضرت همایون پادشاه رنجیده نزد سلطان بهادر آمد * و آمدن او بتدبیر سلطانی موافق بود - مناسب دانسته باعزاز تمام تلقی نمود و بانواع الطاف خوشدل ساخته خواست که او را پیشوای جنگ کند * بصلاّت و انعامات و افره و خلعتی و اسپان عربی و جامگیرها و نقد دلاسا میکرد و میخواست که جذب سپاه مغول سازد و جنگیان کار آمدنی را بطرف خود کشد * غالباً اینمعنی بر خاطر حقایق شناس جغت آشیانی پرتو انداخت - و بفرست در یافتند که بودن محمد زمان میرزا در گجرات از مصلحت ملک داری خارج است * بجهت اخراج او نامه بمسلطان بهادر شاه نوشته فرستادند

که نقل او اینست * بعد از تمهید قواعد شکر و سپاس الهی جل نعماده و پس از تشیید مبانی ثناء خوانی حضرت رسالت پناهی علیه صلوات الله و غفرانه نموده میشود که درانوا که قاضی عبد القادر و محمد مقیم بآستان ملایک آشیان رسیدند و خبر عید و میثاق آن سلطنت شعار بمسامع علیه رسانیدند - خاطر کیمیا متأثر بر سلوک طریقه ایفا و اتحاد که مستلزم رفاهیت عباد و مستوجب معموری اعمار و بلاد است قرار یافت و اصلاً بر ضمیر مذکور میر تقی میر خطوط نذوم که ایشان از مقتضای کریمه یا ایها الذین آمنوا بالعهد تجاوز جایز دارند و مضمون بصدق مقرون ان احسن العهد من الایمان را کان لم یکن شمارند * بقاء علی هذا صلاح الملک مولانا قاسم علی و غیاث الدین قوری را ارسال داشته پیغام نمود که اگر آن سلطنت شعار بر جاده قویم مرافقت و صراط مستقیم معاضدت راسخ خواهند بود - لایق آنکه جماعه که حقوق نعمت بعثت مبدل گردانیده و بآنصوب گریخته بایستان پناه برده اند - بدرگاه عالم پناه فرستند * یا آنکه فرقه باغیه را از پیش خود رانده از آن مملکت اخراج نمایند * و من بعد بمردمی که در سلک بندگان این آستان خود را منتظم گردانیده اند ایشانرا اغوا نکنند * متعرض می بود که مشار الیه جواب ابن سخندان بیدار تا غبار خلاف از خاطر دریا مقاطر برال وفاق پاک شود - و شجره مصادقات در چمن معاضدت مثمر و بارور گرداند * و چون مشار الیه مصحوب نور محمد خلیل عهدنامه چنانچه می باید بوضوح ناکجامید موجب تعجب گردید * لایع باد که در باب محمد زمان فرموده اند که هارچود موافقت و معاضدت سلطان مغفور سلطان مظفر و سلطان مرحوم سلطان سکندر و سلطان علاء الدین و چندین از سلاطین از آگره بکجرات آمده بودند - فراخور حال خود رعایت یافتند * اصلاً و قطعاً نقصان در دوستی و یکجتهی راه نیافته بود * اگر چنانچه

محمد زمان درینجا باشد و فی الجمله رعایتی یابد - چه شود - مسموم نمی نماید - چراکه قیاس مع الفارقست * غریب است که این واقعه بآن قیاس کرده اند * پوشیده نماند که علامت رسوخ و ثبات بر جاده عهد و پیمان و میثاق و سوگند و ایمان غیر این نیست که سخنان مذکور بسمع رضا جا داده آن مخاذیل را بیایه سربر اعلا ارسال دارند * یا آنکه از رعایت ایشان احتراز نموده من بعد درانولایت نگذارند * و چون چنین کنند کالشمس فی وسط السماء ظاهر و هویدا میشود که در معاهدت وقوع یافته زبان ایشان موافق بوده - الا بکدام دلیل اعتماد بر آن عهدنامه توان نمود *

* بیت *

ای آنکه لاف میزنی از دل که عاشقست

طوبی لک از زبان تو با دل موافقست

شاید که آن سلطنت شعار را معلوم شده باشد که حضرت صاحب قرانی باوجود آثار خلاف که از ایلدرم بایزید بظهور می انجامید بالطبع بجانب روم و خرابی آنروز و بوم مایل نبودند - زیراکه مشار الیه کماینبغی بجنگ گفتار فرنگ اشتغال می نمود * و چون قرا یوسف ترکمان و سلطان احمد جلایر از صولت عساکر نصرت مآثر گریخته التجا بقیصر نمودند - و چندین مرتبه آنحضرت رسل و رسایل فرستادند و او را از رعایت مشار الیهما منع فرمودند - و باخراج ایشان از آن دیار امر فرمودند - چون ایلدرم بایزید از قبول ایذمعنی سرباز زد آنچه مقدور بود بظهور آمد *

* بیت *

درخت دوستی بنشان که کام دل ببار آرد

نهال دشمنی برکن که رنج بی شمار آرد . . .

* مثنوی *

زیاده چه نویسد *

اگر در سرای سعادت کس است * ز گفتار سعدیش حرفی بس است *

ترا این پسند ست اگر بشنوی * که گر خار کاری سمن ندری
در کذابتی که سابقا بمحمد مقیم ارسال نموده بود بجهت آنکه اخبار
موحش و حرکات نامستقیم از انطرف نوشته بود عزیمت سواری بخطه
گوالیار رسیده بود - و چون نور محمد خلیل عهدنامه آن سلطنت شعار
آورد ملاحظه نمودیم - و او را رخصت داده شیخ ابراهیم که یکی از
مخصوصان درگاه فاک اشتباه است ارسال نمودیم که جواب آن عهد نامه را
برده بزودی مراجعت نماید که چون غرض از فرستادن مشار الیه ابلاغ
عهدنامه است بزودی رخصت خواهند داد - والسلام علی من اتبع
الهدی * اتفاقا تکلف و تبرکی که نور محمد خلیل بنظر خورشید اثر
حضرت جنت آشیانی از جانب سلطان بهادر رسانید - مصحفی کلام
مجید درمیان آن بود و جنت آشیانی در حسن خط و تکلف او نظر
میفرمودند و سخنان مذکور میساختند - تا سخن منجر بر ثبوت عهد
و موافقت شد - و جهت کمال وثوق و اعتماد لفظ قسم بکلام مجید بر زبان
صدق نشان ایشان جاری گشت * و چون نور محمد خلیل این حکایت
بسلطان بهادر مذکور ساخت - اهل مجلس را انتقال بر توهم شد و باعث
ازدیاد غرور سلطان گشت - و بهلا محمد لاری که منشی بود بنفوشتن
جواب از هر باب اشارت نمود - و چون جوابی که از حد اعتدال بیرون بود
نوشته علی رؤس الاشهاد خواند * آن جماعت که همیشه در تحریک
و معیبت راست کردن بودند در تحسین جواب افزودند * هرچند سلطان
بهادر از صمیم دل منکر آن سخنان گستاخانه بود اما جاه و غرور و شرم
حضور اهل مجلس نگذاشت که بتغییر آن عبارت حکم کند - و بر حکم
المشور کاین جواب کتابت بنوعی که مرافق جف القلم بود بآن درگاه
عاید گشت - و بظهور آمد آنچه آمد *

جواب نامه حضرت پادشاه از جانب سلطان بهادر

بعد از تصدیق کلام بفوایح شکر و سپاس ملک علام و تعطر مشام
بروایح صلوٰۃ و سلام خیر الانام علیه الصلوٰۃ و السلام اعلام آنکه فرستاد
که همراه مقرب الحضرت الاعلیٰ نور محمد خلیل متوجه درگاه فاک
اشتباه گردانیده شده بود - بعز بساطدوسی رسیده مکتوب نادر الاسلوب
رسانید - و مضمون غرور مشعرون آن بمقربان درگاه سلاطین پناه واضح
و لایح گردید - از انجمله مرقوم بود که قاسم علی و غیاث الدین بذابر
ان بیایه سریر خلافت مصیر فرستاده شده بودند که باز نمایند که ازین
جمعی که پناه آورده از ممالک محروسه اخراج نموده شوند تا آثار
صدق و مصادقت ظاهر گردد - حال آنکه این خلاف محض
و محض خلافت - چه رسولان مشار الیهما در پایه سریر الاعلیٰ خیر
در باب اخلاص و وثوق عهد مطلق از هیچ مقولہ دیگر دم نزده اند -
و اگر از معروضات ایشان اینمقاصد مفهوم میشد یا شمه ازین سخنان
بسمع عالی میرسید - امر باین غایت نمی انجامید که ایشان قدوم رنجه
کنند و بگوایار دلیر بیایند این چه طمع خام و خیال محالست - همانا
بر خاص و عام ظاهر است که ایشان با خلاصه السلاطین العظام نقاره
الخواقین الکرام سلطان محمد زمان میرزا در باب مصادقت و مواخات
عهد را بقسم و ایمان موکد کرده اند - و چون بر او دست یافتند نقض
عهد نموده روی از راه صدق و رفاق تافتند و بجانب خلاف و شقاق
شتافتند - و خلاصه السلاطین مومی الیه چون تخلف بخشی و کشور کشائی
این خاندان منیع البغیان از عالم و عالمیان شنیده بود که سلطان محمود

خلیجی بعد از آنکه از شر اهل خباثت و طغیان پناه باین آستان آورده از جانب حضرت فردوس مکانی خدایگان رحیم طاب ثراه و جعل الجنة ماثواه در باره او چه غایت آثار رعایت و حمایت ظهور نمود - بناء علیه در هفتمونی بخت فیروز بدان امید التجا بدرگاه آسمان جابه نمود و درین حضرت زبان عرض استعانت کشود که از آن عهد شکفتن نادرست چه ستمها رسیده از آنجا که مقتضای دین پروری و داد گستری این حضرت است عمل بمذلول حدیث نبوی علیه شرایف التحیة الابدی نموده -

حیث قال صلی الله علیه و آله وسلم انصر اخاک ظالما و مظلوما بر او سایه حمایت و عاطفت انداختند و رعایت و یاری مومی الیه بر خود واجب و لازم ساختند - و یتقین بعون عفایت الهی صادق - و رجا بفیض فضل نامتناهی واثق - که جمیع مطالب مشار الیه و آمال صفت استحصال خواهد یافت - باوجودی وثاقت عهد و پیمان باین نوع بمرتبه ظهور و عیان رسیده بود - و چون بحضور قاضی عبد القادر و موتمن الزمان خراسانخان بی سبق حرف و شرط همدی ازینجانب در باب ثبات محبت و وفا بطوع و رغبت خود قسم بمصعف معجید یاد نمودند - این حضرت بعد از اطلاع بران اینمعنی را بیقین و تمکین فرموده باور داشتند - و بذابردق عقیدت و صفای طویت و حسن ظن باهل اسلام آن سوگند را راست انکاشتند - و اهتمام بر سر انجام مهام انجاسی مطلق در حیز تاخیر افتاد - تا درینو که بجهت قلع و قمع بنیاد ملاعین فرنک عبور به بندر دیب دست داد - ایشان خود بمجرد وهم و تصور وجدان فرصت وقت غنیمت شمردند - و عمل بمصدق میثاق و لا تلتصوا الایمان بعد توکیدها از صحیفه اندیشه و صفت خیال ستردند - و بخيال معال بی کامل و احوال بگواینز دایر تاخند - بعد از اطلاع نواب کامیاب برین حرکت

فاصواب و مراجعت عساکر ظفر مآثر از خطه دیب بادنی تاملی دانستند که اقدام بر آنچه اندیشیده بودند پیش از قوت و مقدور ایشانست از آنجا که آمده بودند باز رفتند - و از نتایج نقض عهد ایشان خطبه بعض ممالک بغام ما مزین شده و درین محل غدیری بصورت غدیری باز پرداختند که بسبب آمدن مومی الیه بازگشت کردیم - ازینطرف اظهار عذر اگرچه زشده بود اما ایشان عذر نانوشته غیر مسموع داشته بودند - لیکن عذر ایشان بسی در محل است - و از مراسله و حرکات ایشان بسیار آثار جلالت ظاهر است - چنانچه از پدر هفتم می‌آیند باری شمه کار خود را مینوشتند وجهی داشت - اما ظاهر است که تا غایت از ایشان کاری نشده که ازان توان گفت - و اگر مقصود داستان و قصه پرداز نیست باری شمه از کارهای ما که معاینه کرده اند بر لوح دل جهت عبرت باید نوشت لکل جدید لذة - چه این کارها که در اندک زمانی ازین حضرت شده در هیچ تاریخی نیست *

* متنوی *

چو تیغ نداد زبان در مصاف * مکن رنجه تیغ زبانا بلاف
چو تیغ تو بی گوهر است ای پسر * به تیغ بگوهر ملاف از پدر
اگر کوتهی پای چوبین مبنند * که در چشم طفلان نمائی بلند
بعون الله تعالی و توفیقه بر همگنان روشن است که تا تخت سلطنت و جهان بانی بوجود این حضرت مشرفست هیچ بادشاه را تاب مقابله با افواج قاهره میسر نشده - و ایشان بادنی افغان مقابله و مقاتله کرده چرا درد سر خود میدهند *

چو مهمان خراباتی بعزت باش با رندان .

که درد سرکشی چنانا گرت مستی مخمار آرد .

باید که بر مدلول و لا یغرنکم الشیطان عمل نموده غرور از سر بگذارند *

* بیت *

که مغروری کلاه از سر کشد دور * مبدا کس بزور خویش مغرور
یقین که در ایام معدود آنچه خواست حق سبحانه و تعالی است بظهور
خواهد بود * بیت *

زاهد شراب کوثر و حافظ پیاله خواست

تا در میانه خواستند کردگار چیست

عاقبت بانگیز لودیان صحبت گرم شد - قاتار خان و پدر او سلطان
علاء الدین لودی مبالغه را بالحاج رسانیدند - سلطان بهادر نیز التماس
ایشان قبول کرده رخصت بر جمع لشکر فرمود - و بزعم آنکه چون وارث
ملک همد اند و بجهد گرفته اند شاید که از دست اینها کاری بیاید بیست
کرور تنگه بزر قدیم که سی کرور و پنجاه لک مرادی باشد به پیش
برهان الملک حاکم رنقذیه فرستاد که بجهد لشکر گری بنوعی که قاتار خان
خواهد صرف لشکر کند * قاتار خان دست کرم کشاد و تاجهل هزار سوار
بهمرسانید * و سلطان بهادر جهت ملاحظه عهد از لشکر خود کس همراه نکرد
اما خود با لشکر عظیم بر سر قلعه چتور دوم مرتبه رفته محاصره نمود *
و قاتار خانرا فتح قلعه بیان میسر شد - و عرض داشتی بساطان نوشت
که باقبال بادشاهی بیانه فتح شده افزون متوجه آگره شده ام * درین حال
جذت مکانی بدولت در آگره بودند - میرزا همدال را بر سر قاتار خان
تعیین فرمودند و چادر پیشخانه خود نیز بیرون فرستادند - قاتار خان بسیکلی
رسیده بود که همدال میرزا با پانزده هزار سوار بمقابله فرود آمد - و شبی
که صبح آن قرار جنگ بود افغانان که بزور زر جمع شده بودند همه متفرق
شدند * و چون ادبار زوی بداتار خان نهاده بود تمام بسیعی و اطفال خود را
از جنگ گاه بیرون ساخت و بتیبه لشکر او بهمین تقریب بدر رفت * چون

روز شد موازی دوهزار سوار که با او مانده بودند کنگاش بر فرار دادند * او جواب گفت که من بیست کوروز تنگه سلطانی صرف داعیه خود کرده ام بکدام آبروی روی بسطان نمایم با سیصد سوار بر لشکر همدال میرزا تاخت و کشته شد * جنت آشیانی روز دوم یا سیوم برزماگه آمده کوچ بر کوچ متوجه بهادر شدند * چون این خبر که بسطان رسید تفرقه عجیبی در لشکر بهادر افتاد - باعظم ارکان دولت کنگاش کرده بعضی بران بودند که مهم قلعه موقوف داشته روبروی مغول شویم - صدر خان که اعظم امرای سلطان بود عرض نمود که تا بجنگ کفار مشغولیم اگر ایشان بر سر ما آیند حکم آن دارد که کومک کفار کرده باشند - و این بدنامی تا قیامت بر سر ایشان خواهد ماند * چون اینمعهنی معلوم جنت آشیانی شد در سارنگپور توقف کردند - چندانی که فتح چتور در سوم رمضان سنه ۹۴۲ واقع شد - و انواع زر و زیور و اصناف جواهر و نفایس ببعد و مر بدست سپاه سلطان افتاد * و بعد از سه روز که از غارت اولچه و اپرداختند و بشکرانه نعمت فتح خوان عظیم کشیدند و خوردنیهای بیحساب به نیت انبیا و اولیا و شهداء صرف کرده زر و اسب و فیل بجمیع امرا و سلاطین بخشش فرمودند - روز دیگر متوجه سپاه مغول شد و جنت مکانی نیز روبرو متوجه شدند * و این دوسپاه در مندسور بهمرسیدند - و چادرها هنوز زده بودند که سید علیخان و خراسان خان چغته که با سه هزار سوار هر اول بودند شکست خورده آمدند * ازین خبر سلطان بسیار دلگیر شد که شگون خوب نبود - باری از طرفین چادرها زده فرود آمدند * سلطان بهادر با امراء و وزراء کنگاش نمود که بچه اسلوب جنگ باید کرد - صدر خان که سپهسالار او بود عرض نمود که سپاه نصرت پناه بتازگی فتح کرده و غذایم بسیار یافته قوی دل است - و از جنگ مغول دل ایشان نفرسیده صلاح در آنست که فردا کوس جنگ زده هر دو

سپاه باهم آمیزیم تا خدا بهر که خواهد بدهد * رومیخان عرض نمود که ما توپ و قندک بسیار داریم آنها را کار نفرمایم و سپاه خود را بکشتن دهیم - بحمد الله در سرکار بادشاهی توپخانه بهمرسیده که نزدیک به توپخانه خوندکار روم است - حیفت که بی کار و ضایع گذارند - کنگاش آنست که ارباب کفد و خندق زنند و بندریم هر روز طرح جنگ انداخته مغولان را دربروی توپخانه بیارند و توپها را سر دهند - و باین دستور کارزار میکنم تا غنیمت زیون شود * اتفاقا این رای موافق طبع سلطان آمد و ارباب و خندق فرمودند - و مدت دو ماه باین دستور و سپاه عظیم در مقابله بهم بودند - و از یک تال که نمونه بحر اخضر یا دریاء قازم میتوانست گفت سیراب میشدند و هر روز جنگ میکردند * اما مغولان مقابل توپخانه کمتر میآمدند - و از اطراف و جوانب دست برد کرده غله و بنجاره را از هر راه گردانیده بلشکر خود میبردند - و اندک بود که سپاه سلطانی غله بیار و بنابران تحطی و غله در ارباب واقع شد - رفته رفته کار بجای رسید که کاه سه ساهه چپر نیز یافت نمیشد که حیوانات را سد رمقی شود اسپ و فیل و شتر بسیار تلف شدند و سپاه بیدل گشت * سلطان یافت که با این ضعف یارای قتال فکر محال است قرار بر فرار باید داد * و حدیث الفرار مما لا یتطاق من سنن المرسلین باید خرائد - اما بکس اظهار ننمود وقت عصری که شب او هزیمت را غنیمت شمردند * خداوند خان که اخوند و وزیر پدر سلطان و وکیل سلطان بود - و سن او قریب بهشتاد رسیده و موازی چهار هزار سوار خوب داشت - و غلام حبشی و ترک بسیار در سلک خدمت او بودند - بخلوت طلبیده و ملو خان و قادر شاه که حاکم مندو بود به پیش او فرستاد که حال سپاه باین غایت رسیده که آب در جگر نموده صلاح کار در چیست * جواب گفت که جنگ باید کرد - باز برگرفته سلطان

از همین مقوله با خداوند خان اعاده نمود - سخن درشت در جواب گفت که هیچ میدانی که چه میگوئی بادشاه ممالک گجرات و نصف هند باشد میتواند گفت که بگریزد اینخرف من بر زبان نیارم - و این مضمون هرگز بخاطر نرسام * قادر شاه به پیش سلطان باز آمد و گفت پادشاه عالم این پیر خرف شده است آنچه در خاطر مبارک دیوان علی آید عین صوابست زود بعمل باید آورد * بعده سلطان صدر خان سپهسالار که اعظم امراء او بود به نزد والد و عم محرر این سطور فرستاد که ما امشب اراده شیخون داریم - و معلوم نیست که چه صورت برگردد شاید که بمنزله نروان رسید - یا بدنبال غنیمت باید رفت یا بیک طرفی بدرزد - مناسب آنست که شما بقلعه مندسور در آئید - اگر نتوانیم که باشکرگاه آئیم همایون بادشاه نیز معتقد شما ست برعایت و تعظیم با شما پیش خواهد آمد و از مضرت سالم خواهید ماند - و اگر در اردو باشید احتمال چه - که یقین بر مضرتست که در هرج و مرج کس شما را نخواهد شناخت و آزار خواهید کشید * چون ایشان مضمون فرار یافته بودند جواب دادند که ما نیز بطرفی بدر میرویم و هرچه نصیب است بما خواهد رسید * چون صدر خان باز گشت مابین مغرب و عشا بود که سلطان با پنج نفر یکی محمد شاه برهانپوری و قادر شاه مندوالی و الفخان دوتانی و دو قورچی دیگر از عقب سرآورده برآمده راه آگرو پیش گرفتند - و هریک از امراء با فوج خود بطرفی بدزدند قیامتی روی داد که بشرح راست نیاید - یوم یفر امرء من اخیه و امه و ابیه و صاحبته و بغیه - عبارت از آن روز میتوان است گفت * و صدر خان با جمعیت خود نقاره نواخته از راه راست بجانب مندو روان گشت - و هر جا که فوجی از مغل بر سر راه دوچار میشد از گذریانان و چوکیداران راه میدادند و جنت آشیانی با دو سه هزار از مغل بگمان آنکه

سلطان بهادر ست دنبال شده میرفتند و باقی لشکر مغول بتاراج مشغول شد * و خداوند خان که صاحب چهار هزار سوار بود - اما از کبر سن قدرت سواری نداشت بزبالگی نشسته روان شد - و با فوج مغول جنگ واقع شد و او را نزد جنت آشیانی آوردند و نظر بر علم و کبر سن او رحم آوده بالتفات پادشاهانه امتیاز بخشیدند - و چون محدث عالی استاد حدیث نبوی علیه السلام الله الابدی ازو فرا گرفتند و در ملازمت ایشان می بود - تا زمانی که واقعه شیر خان سور پیش آمد و بدست شیر خان افتاد - او نیز غایت رعایت نموده خرجی داده بگجرات فرستاد * و در وقت حکومت و سلطنت سلطان محمود باوجود کبر سن داعیه وکالت در سر داشت - اما متقاضی اجل نگذاشت و بعالم بقا شتافت - الغرض چون سلطان بالای قلعه مندو بر آمد قریب پانزده هزار سوار با او بقلعه در آمد و جنت آشیانی قلعه مندو را محاصره کردند - و سید امیر با نواب بیرمخان که بعد ازان مخاطب بخانخانان شدند عهد برادری داشتند او را برسالت فرستادند و پیغام کردند که ما را با شما عقد برادریست - و درمیان برادران حقیقی گاه هست که مخالفت و منازعت درمیان می آید - و چون برشکال رسید ما را زیر چادر بودن روا مدارید - و بحق برادری مندو را بما وا گذارید که برشکال را بفراغت بگذرانم - و شما در ممالک موروثی ابا عن جد که گجرات باشد بفراغت و خاطر جمع باشید * و قرار برین شد که مولانا محمد فرغلی به نیلی سبیل که پای نعلبچه و مندو است بیاید * و صدر خان از بالای قلعه بمقام مذکور فرود آمده هرچه ایشان در حضور والد و عم فتیح باهم قرار دهند طرفین قبول کنند - و همچنین کردند و مولانا محمد مبالغه بسیار بسیار کرد و صدر خان قبول ایفمعی نکرد و صالح صورت نه بست - بلز جنت مکانی مولانا محمد را بفرد شاه کمال الدین فتح الله

و شاه قطب الدین شکر الله عم و والد فقیر فرستادند که شما دو مرد عدل
 بزرگ دین و دنیا گواه باشید - که من رعایت اسلام حتی الامکان کردم
 و بر جنگ راضی نیستم و او بستیژه پر سر جنگ میدارد و در میان آرد -
 و تمام لشکر محاصره جار زدند که فردا جنگ بادشاهی است از هر طرف
 باید که بر سر مندو جنگ آورند - والد و عم فقیر بمولانا محمد گفتند که شما
 از جانب ما عرض کنید آنچنانکه خود فرموده اند که غیر از گجرات تمام
 ولایت مندو که از مسلمانان گرفته است بما بدهد قرار همان باشد - اما
 التماس میام آنست که ولایت چیتور که بصلح آوریم مولانا محمد بعرض
 رسانیده جواب آورد که قبول فرمودند شما بیائید تا بیواسطه قبول التماس
 خود را بشنوید * والد و عم فقیر روان شدند از دور که نظر افتاد اکرام
 و استقبال فرموده دست در دست هر دو بخرگاه در آمدند - و فرمودند که
 که هر چند بحسب تقدیر از ما دور مانده اید اما شما را مغاسبتها با ما
 بیشتر است - فردا بالای قلعه روید - و این قراری که التماس شماست
 قبولست او را از دروازه لواتی روانه گجرات سازید - و ما از دروازه دهلی
 بالا رویم و مولانا همراهِ شما باشد - در حضور جنت آشیانی رقعۀ بهمین
 مضمون بسطان نوشتند * و سلطان قبول ایمنی نمود و بعرض اشرف
 رسانیدند * و حکم شد که فردا جنگ نباشد اما اینحکم همین در اردو شایع
 شد و بچوکیهای دیگر نرسید * روز دیگر مولانا محمد بموجب قرارداد
 بمنزل ایشان آمدند که باتفاق بالا روند و سلطانرا پائین آورند - وقت
 چاشت بود که خبر آوردند که طرف راه هفتصد زینه مغلان بالای قلعه
 بر آمدند * جنت مکانی حکم فرمودند که چون حق تعالی از توجه شما
 مندو را بما عطا فرمود احتیاج برفتن شما نیست و فی الغور خود بدولت
 سوار شدند * اما سلطان بهادر در خواب بود که دو گهری آخر شب

قادر شاه را خبر شد که مغولان بر قلعه برآمده اند - قادر شاه از چوگی
 و مورچل خود دویده آمد که سلطانرا خبر کند - پرده داران نگذاشتند -
 سلطان از میان خواب آواز قادر شاه شنیده بیدار شد و او را بدرون طلبید -
 قادر شاه احوال عرض کرد - سلطان آب طلبیده وضو ساخت و برون آمد و بر
 اسب سوار شد - و قادر شاه و دوسه معتلدار پیاده در رکاب روان شدند *
 درین اثنا بهوپت رای ولد سلاطین نیز رسید - حکم شد که سوار شوند
 و بقادر شاه گفت که از هر ظرفی که جنت مکانی بالا آمده رو برویم
 و ضرب و حرب کنیم - قادر شاه مصاحت ندید پی غلط زد و گفت
 طرف سه دروازه بازار غوغاست اکثر درانطرف اند - چون بسه دروازه
 مقابل شدند که مرقد سلاطین خلیج بنام بهشت مشهور همانجا است
 دویست سیصد سوار مغل در سر میدان نمایان شد * سلطان روی به
 بهوپت رای آورده فرمود که بتاز - و خود نیمچه از دست فورچی گرفته
 خود را بر فوج زد - ابلق سواری رو برو آمده تیغ برو افداخته او را فرود آورد
 و صف شکافته بدر رفت - و باز خواست که مراجعت کند * قادر شاه عنان
 اسب بادشاه گرفت و گفت که جنت آشیانی پیشتر ایستاده اند -
 اینجا خود را ضایع کردن چه فائده - و رو بجانب قلعه سونگیر که بالای قلعه
 مزدوست رهبری کرد و از راه سونگیر پائین آمده با پنج شش سوار متوجه
 گجرات شد - و در راه قاسم حسین خان دوچار شد * بوری نام اورنگی که
 سالها در پیش سلطان بهادر ملازم بود و بتقریب گناهی که ازو صادر شد
 گریخته پیش قاسم حسین خان آمد - سلطانرا درین وهله شناخت
 و گفت این سلطان بهادریست که میرو - قاسم حسین خان اعراض شد
 دشنام کرد که سلطان سه چهار کس چه معنی دارد - و تغافل کرده متوجه
 بر آمدن قلعه شد - و صدر خان طرف دروازه دهلی ایستاده جنگ کرد

و زخمی شد و جماعه او برداشته بسونگیر بردند - و سلطان عالم افغان که با ده هزار سوار به پیش سلطان بهادر آمده بود او هم برسونگیر رفت - و چون جغت آشیانی را خبر شد که این ده سردار بزرگ بر قلعه سونگیر اند - قول فرستاده که من شما را بجان امان دادم آمده ملازمت کنید - اینها بملازمت آمدند - و صدر خان چون زخمی بود بالتماس او پالکی عنایت فرمودند - و سلطان عالم را بر فیل حکم فرمودند - و بعد از چند روز سلطان عالم را حسب الحکم پی بردند و صدر خان همراہ میبود * بعد از سه روز از قلعه مفدو فرود آمده متوجه گجرات شدند و منزل بمنزل میرفتند * خبر رسید که سلطان خلاصه خزانه و جواهر چانپانیور پائین کرده بجانب بغداد دیب میفرستند * ایلغار فرموده روز عید قربان بود که بر دروازه شهر مکرم محمد آباد که عبارت از چانپانیور است بر تلاب عماد الملک که در کلانی نظیر دریا چه ایست که ازین سر نظر بآنسر کار نمیکند لمحه مکث نمودند که جمعیت فی الجملة شد - و سلطان بهادر که درون بلده بود و چون شنید که بادشاه بر سر تال عماد الملک ایستاده اند از دروازه دیگر که جانب حوض شکر تلابست با دویست سوار بجانب کهنابایت روان شد - و اکثر خزاین و جواهر بدر برد - و با وجود آن چندان مانده بودند که از شمار بیرون و از حساب افزون بود - قیاساً چندین چاهها پر از نقره و زر بود که عاقبت همه پاک رفتند - و تمام خانهای شهر و بازار را آتش داده بودند که حضرت بادشاه بدولت و اقبال درون آمده حکم فرمودند که آن شهر را فرو نشاندند - و در ساعت از دنبال سلطان روان شدند * یکپاس روز بود که سلطان بکهنابایت رسید و اسپانرا تغیر داده بجانب بندر دیب متوجه گشت - و حضرت بادشاه وقت مغرب بکهنابایت رسیدند * سید شریف نام گیلانی که ده سال کروری گری کهنابایت کرده خاکم آنجا بود

و ولد او سید قاسم که منصب پانصدی داشت در هیئتی که سلطان بهادر
 بکهنماییت رسید روی پنهان ساخته بکاسه آشی مضایقه کردند * اما نسبت
 بعضرت پادشاه خوب پیش آمدند و شیلاں خوب کشیدند و اسپان عربی
 پیشکش آوردند - و ایاز نام غلام سید شریف دران مجلس خدمت میکرد -
 غدیری بخاطر آورده بعرض صاحب خود رسانید که اگر رخصت باشد
 اهل مجلس که معدودی اند از هم گذرانیم و تقصیراتی که نسبت
 بسطان بهادر واقع شده قصور راست کنیم * سید شریف رگ اصالت
 هاشمیت و عرق سیادت را کار فرموده غلام را دشنام کرد و زجر بلیغ نموده
 از پیش خود راند - و زمان زمان انواع خدمت خدمات پسندیده از بدرجه
 ظهور میرسید - و بنوید مزید عواطف خسروانه و مراحم پادشاهانه مستظهر
 و امیدوار میشد * حاصل شب دوم که نزدیک رسید کمپیری بر دربار حاضر
 شد و برسم داد خواهان تلاش نمود که عرض دارم میخواهم که مخفی
 بعرض رسانم * اول یسارلان او را راندند آخریکی از ملازمان بارگاه بتفتیش
 حال پیش آمد - گفت عرض من بمشافه تعلق دارد - چون او را بدرون
 بار دادند بعرض رسانید که از روی تحقیق میگویم که امشب کواران اطراف
 و نواحی شبخون خواهند آورد خواستم که خبردار سازم * حضرت پادشاه
 فرمودند که ترا این مهربانی از کجا بخاطر رسیده - جواب عرض کرد که پسر
 من در بند این مردم گرفتار آمده - خواستم که بوسیله این دولتخواهی او را
 خلاص سازم و این حق گذاری شفیع او گردانم * حضرت پادشاه احتیاط را
 کار فرموده حکم کردند که تمام سپاه حاضر باشند * آخر شب که یک دو
 ساعت از آن مانده بود بیکبار افواج کولی و کوار قریب پنجم شش هزار
 پیاده ریختند * حضرت پادشاه با جمعی مقربان بر سر تلی برآمدند -
 و چادرها بتمام ینغارت رفت - و صبح دمید و آنها در غارت بودند - کشته سرها

همه مغولان گریزان شدند - و یقین حضرت پادشاه شد که اغواء مردم کهنابایت اینها را بر سر ما آورده - و حال آنکه آنها بیگناه بودند - بلکه یکی از ارکان دولت سلطان بهادر که ملک احمد لاد نام داشت او از کهنابایت گریخته بکولی واره رفته بود - و بجاسوسی معلوم او شد که حضرت پادشاه با معدودی در کهنابایت اند - کواران و کولیانرا گماشت که شبخون آورند - و آنچنان غارتی در چادرها شد که انفس کذب که مصاحب شب و روز حضرت پادشاه بود دران غارت بدست کولیان رفت - و جام فرورز بیدرز سلطان بهادر و اعظم امرا صدر خان که زخمی بود و به نیت تربیت او را برداشته همراه گرفته بودند - اما بعض گماشتگان برو موکل بودند که بچشم نگاه میداشتند * دران شب که کواران ریختند خواستند که او را بدر برند - قبول نکرد که مرا با حضرت پادشاه عهدیست که از خدمت ایشان جدا نشوم جدا میشوم - خیر * دانشمندی در کمال صلاحیت و تقوی و خدا ترسی بود - درین غوغا موکلان او را و جام فیروز را از هم گذراندند - چون حضرت پادشاه تفحص حال آنها فرمودند و بر مآل حال آنها مطلع گشتند متأسف گشته قاتلنرا نیز بقصاص کشتند - و اراده تعاقب سلطان بهادر که در خاطر داشتند بر طرف ساخته متوجه چانپانیور شدند - چون بیای قلعه رسیدند محاصره کردند و از هر طرفی که امکان بود جنگ میشد - و اختیار خان وزیر سلطان بهادر که بغایت دانشمند فهیم ذهین خوش طبع موزون معنائی بے بدل بود اختیار ضبط قلعه بار تفویض داشت - و خالی از صلاح و تقوی و دینداری و خدا ترسی نبود - همیشه کتب فقهیه و حدیث و نسخ فتاری در پیش نهاده تحقیق و تفتیش فتوی میکرد که ایا بحسب شریع میانرا با پادشاه اسلام که بلدان گرد قلعه را سلطنت او احاطه کرده است جایز ست یا نی - و چون مسئله که بر جواز جنگ و منع صریح باشد

نمی یافت خود متوقف بود * اما سردار پوربیه که جماعت کثیر تابعین او بودند علی الاتصال جنگ می انداختند - و توپ بسیار بالای قلعه بود که بعضی گلوله یکم و بعضی دو من و بعضی سه من میگرفت همه روز بر می ناافتند و جنت آشیانی در حوله های درون باغات و محله های پادشاهی که توپ نمیرسید بفراخ خاطر بعیش و عشرت و فراغت مشغول بودند - و سپاهیان نیز بحوله های شهر ساکن میبودند و از ضربت توپ سر نمیتوانستند بر آورد * اتفاقاً بحکم قضا توپ اجل خانه حیات پوربیه را ویران ساخت - و مهم توپ انداختن بر طرف شد - مگر وقتی که سپاه مغول بقلعه میچیدند بر حکم دفع صایل بتوپ زدن مرخص بودند - و تصور اختیار خان آن بود که چون فتح قلعه چانپانیر از محالاتست اگر در جنگ و قتل مسلمانان اغراق ننمایم انسب است و با احتیاط اقرب - (اما خبر از قوت طالع و بخت آشنائی نداشت) - چندی زور داشته باشد که چنین قلعه که با ایوان کیوان برابری و همسری دارد بلفت و سهل و آسان شود خصوص از قسم اذوق آنمقدار بالای قلعه ذخیره بود که ده سال محاصره اگر امتداد یابد از غله و روغن و هیزم و کاه احتیاج نشود - و چون مردم قلعه بر راتبه هر روز که از سرکار خاصه تعیین داشتند قذاعت نمیکردند - از یک طرف کوه که ارتفاعش آنچنان متساوی بود که مهرچه را بالا رفتن دشوار می نمود - و پائینش بغوی جنگل بود که هیچکس را دران خارستان در آمدن ممکن نبود و طبایع را از دیدن آنجا نفرت میشد چه جای در آمدن مردم هیزم کش و کاه فروش - و روغن را به پنهانی در زیر خارستان میبردند - و مردم بالای قلعه طبایع را فروهشته غله و روغن بالا میکشیدند و بهای آنرا پائین میفرستادند * قلم تقدیر برین وجه جریان یافته بود که این عمل ایشان دلیل فتح و هادی سبیل تسخیر قلعه گردد * روزی که هوا در کمال اعتدال

و نزهت بخش خواطر اهل فراغ بود - حضرت پادشاه برسم سیر و تفرج سوار شدند و بر دور کوه از دور سیر میکردند - ناگاه جمعی از تہ جنگل برآمدند - حکم شد که همه اینها را گرفته بیاوند - پرسیدند که شما چه کاره اید و بچه کار در تہ این جنگل رفته بودید - جواب دادند که ما هیزم کشیم و بچیدن هیزم رفته بودیم - کیسه‌های خالی که بنظر در آمد پرسیدند که این کیسه‌ها از برای چیست - و دبه‌های خالی نیز ظاهر شد * چون اندک تهدیدی کردند از حقیقت حال خبر دادند که ما بجهت معاش خود این کار می‌کنیم و غله و روغن باین دستور بمردم قلعه می‌فروشیم و فائده می‌بریم * آنها را پیش کده آنجایگاه را دیدند و در خاطر مبارک اندیشیدند که برین دیوار هموار بالا رفتن از محالاتست - مگر بتدبیری که تقدیر الهی و مشیت باری عز شانه بآن موافق آید * چون بدولت مراجعت نمودند قریب هفتاد هشتاد میخهای آهنی دراز ساختن فرمودند - و حکم شد که فردا از هر طرف جنگ اندازند و خود در نیمه آخر شب با سیصد کس یک جوانان متوجه آن دره شدند - و میخها را چپ و راست دران دیوار سنگ محکم کرده بالا می‌رفتند و نردبانی از فولاد ترتیب می‌یافت - و چون این ضلع از کوه ازان قبیل نبود که کسی را مظنه شود - چون سی و هشت نفر بالا رفتند سی و نهم بزم خان بود که بالا رفت - و عدد اربعین بذات اقدس ایشان تمام شد - و بالای این جائیست که وسعتی تمام دارد و قال کلان در اینجاست - و محل توطن اهل قلعه و جای خزان زر و نقره و انبارهای غله و چاههای روغن و کل ما یحتاج که سکنه را درکار باشد بتمام درین مرتبه است - و یک گروه بالا تر قلعه کوهیست که زبان هندی موسوم بمولیه است و درانجا نیز تالاب سفید است چون شیر و ازین سبب آن قال بدودیه معروفست - و عمارت دیوار و قلعه سر

مولیه آنچنان کشیده پائین آورده اند که بقلعه کمر کوه متصل شده است *

و جایی که این چهل تن برآمده اند روبروی سر راهیست که مردم از آن راه ببالای مولیه برمی آیند و در میان خندقست جبلی جبل - بعد از آنکه سپیده دم صبح دمیده . و سیصد نفر همه بالای آمدند - و حسب الحکم سپاه نصرت پناه ظفر دستگاه از هر طرف جنگ انداختند که بیگ بار الله الله گویان جماعت پاسبانان و مورچل نشینان را بشیبه تیرزبون ساختند و رو بجانب در قلعه آورده قفل شکستند و دروازه کشوندند * فتح و نصرت یزدانی دو اسبه استقبال نمود و مردمی که بدروازه قلعه چسبیده بودند در مراد بر روی آنها کشوده شد - و آنجماعت سواره در آمدند غوغای عظیم شد - و اختیار خان با مردم نزدیک خود دست پاچه شده راه قلعه مولیه گرفت - و جفت آشیانی با مردمی که همراه بودند میدیدند که اهل قلعه بالا میروند و چون مغاک در میان حایل است نمیتوانستند خود را بایشان رسانید اما تیر می انداختند - و صبح جمعه بود که این قیامت کبری بر اهل قلعه واقع شد - و قتل و کشتن بسیار کردند و شهر بغارت رفت و اکثر عورات و بعضی از مردان خود را از کوه بهائین بر تافته هلاک شدند - چون جفت آشیانی از غایت ترحم و مهربانی از قتل و کشتن سپاه خود را منع میفرمودند بقیة السیفی که زنده ماندند بطفیل شفقت حضرت ظل الهی بود - بعده مصحفی همراه معتمدان به پیش اختیار خان فرستاده قول دادند که بخاطر جمع بی دغدغه پائین آید و ما را ملازمت کند که بصنوف عذایات پادشاهانه هرافرز خواهد گشت * او بران قول اهدام کرده بی معادله مراجعتی بملازمت شتافت و بانواع التفات اختصاص یافت - چنانچه از عین مرحمت فرمودند که اگر در خدمت ما باشی بصنوف رعایت ممتاز گردی و اگر خواهی ترا رخصت کنیم که نزد

بهادر روی او در اظهار اخلاص خود بدیهه معمایی گفت بقام فرخنده و اسم
خجسته همایون *

کسج باز بر نیاید نور جمال جانان
بر ماه ماست روشن دلهای راست بازان

جنت آشیانی سرو پای خاصه بید مبارک خود باو عنایت فرمودند -
و چون ایامت تمام داشت اکثر اوقات در مجلس جنت تزیین حاضر
میبود و او را از جمله مجلسیان خاص ساختند * و چون مدت سه چهار ماه
بلکه بیشتر محاصره قلعه کشید و لشکر ظفر اثر بعمل ولایت نتوانست
پرداخت - و بعد از فتح آرمقدار زر و خزائن بدست آمد که بده سال
آرمقدار حاصل ولایت بهم نمیرسد - صرف عنان از تسخیر اینچنین قاعه
پر مال بجایاب عمل ولایت و تحصیل مال واجب از رعایا بی معنی
مینمود * بر مقتضای الاهم فالاهم دست آوردن قلعه مقدم داشتند و مهم
به شناختند - و به تمنای که در دل بود با تم وجهی رسیدند که زرها را
به سپر بلشکر بخش کردند - و از شماره بیرون بقیان کشیده بامراء
و ارکان دولت حصه دادند - و نفایس بیهود و قیاس از ملبوس و مطعوم
و مشروب و مشوم پایمال دست تصرف گشت که زبان وصف از بیان آن
عاجز و قلم نیز قدم از پی سیر شرح آن قاصر است - بلکه وهم را ید تصرف
در خزانه تعقل آن نیست - و کثرت اشیاء مرغوبه را گنجایش در دایره
توهم و تصور نه - چه هفت طبقه سلاطین گجرات باوجود کمال امفیت
و استقلال اندوخته بودند - و در عین استقامت بی تخلل تبدل و انقلاب
دلهای محتاجان را بر آتش گرد ساختن آن جمعیت سوخته ازان بود
که مودای بشر مال الیخیل بحادث او وارث هر دو صفت پیدا کرد
که همان سلطان بهادر لکوک بلکه کورر به کلوند و مسخوه و لوند می بخشید

که وارث بود - و سائحه این فترات از قسم حادث از جمله منادیق عذیر و پشتهای مشک افروز و خمهای شراب مثلث معطر و مرطباتهای ر جوه و زیاد که تا مدتها پاجی و جلودار و ارازل و اهل بازار تاراج میکردند و بآخر نمیرسید - هرگاه نعمت چنین طیار باشد حاصل ارتفاعات گرفتن و جمع کردن چه وجه دارد - و آن سال چون سال آفت خزاین بود زراعات و ارتفاعات مصون از آفت ارضی و سماوی آنچنان پر محصول بود که مردم گجرات و رتیاء گجرات عرصه داشت نوشته به بندر دیب فرستادند که مغول بتلعه و مال قلعه مشغول است اگر ساطنت پناهی عاملی یا صاحب تحصیلی را تعیین کنند که مال واجبی را گرد آوری کند هرآئینه در موقع خواهد بود - ساطن بیادر هر یک از امراء بومز نگاه میکرد که مگر کسی متعهد این خدمت شود هیچکس اقبال نمینمود - و اگر کسی را تعهد این خدمت بخاطر میگذشت تلاش او این بود که مبلنهای کلی جیت جمعیت لشکر از خزانه نقد بیابد تا در ولایت قدم تواند نهاد * غلامی بود ساطانی عمان الملک خطاب داشت مودی پر دل بتدبیر و شجاعی در همت بی نظیر زمین ادب بوسه داد و کمر باین خدمت بر بست *

ساطن فرمود که بجهت سامان لشکر و جمع کردن سپاه هر چه دانی بخواه * او جواب گفت از مال و خزانه هیچ نمیبخواهم - نظر عنایت صاحب مینخواهم که سر و پای خاصه و مهر اوزک بر کاغذ سفید که از ولایت هر برگنده بجایگیر هر کس که از روی مصلحت وقت تن کفم مجوز و مجری باشد * ساطن او را بنوازش شاباشی سرافراز فرموده فی الحال جامه بر خود او را پوشانیدند * بر فرامین متعدد مهر اوزک کرده و طوق و نقاره عنایت فرموده رخصت انصواف دادند * زمانی که از خدمت مرخص گشت هفتاد کس با او بودند * در جمیع خلائق شهرت یافت که او را بر

سر مغول تعیین کرده اند و بجهت مزید شهرت نقاره نواخته و صلابت بخشش و عطای جایگزین علی العموم در داده متوجه احمدآباد شد و نزدیک احمدآباد عرض سپاه و سون لشکر خود گرفت که از پنججاه هزار سوار متجاوز بود * در بتوة که ظاهر بلد احمدآباد است بر سوراخ چانپانیر معسکر ساخت و بتحصیل ولایت مشغول شد * چون این خبر بعد از فتح قلعه چانپانیر به پنج شش روز بسمع اقدس همایون رسید خزانه را بمولانا محمود لاری که اخوند بود سپردند - و قلعه را به تدریج بیگ که آخرها خانجهان شد تسلیم کردند - و آنمقدار مال که توانستند بیشمار همراه گرفتند و بجمیع امراء و سپاه و اکابر و اشراف قسمت فرموده از جملة قرب یک لک و هشتاد هزار محمودی که عدارتست از هفتاد و پنج هزار رویه بوالک و عم فقیر عنایت فرمودند - و ایشانرا در چانپانیر گذاشتند که در منازل خود براحت باشند - و بعد از فتح شدن قلعه بیکهفته متوجه احمدآباد شدند - و مقدمه لشکر که بر لب آب مهندری رسید شیخ حمید نام که هراول عماد الملک بود در خانپور بر لب همین آب که تنگنای دور و درازست سر تنگنا را سپاه گرفته با هراول پادشاهی از یک پهر روز تا وقت عصر جنگ میکرد - تا وقتی که شیخ حمید کشته شد * روز دیگر جنت آشیانی از آب گذشتند * چون این خبر بعماد الملک رسید او نیز از بتوة که سه گروهی احمدآباد ست کوچ کرده پیشتر آمد - و هر یک منزل که سپاه همایونی پیش میآمدند او نیز یک منزل پیش میرفت تا از محمودآباد گذشت * و عسکری میرزا با بعضی امراء تا ده هزار سوار هراول شده میآمدند از قصبه نریاد که هفت گروهی محمودآباد است پیشتر آمدند * و عماد الملک با پنججاه هزار سوار از محمودآباد پیشتر شد * در نیمه راه هردو لشکر بهم در خوردند جنگ عظیم شد * عسکری میرزا تاب مقاومت

نیارده در عقب زقوم نودهارا گرفتند - با پنج شش سوار - و طرق و علم را خوابانیدند و لشکر عماد الملک بغارت مشغول شد - که بیکبار آوازه نقره بگوش رسید و طرق و علم مجدد پیدا شد - در لشکر عماد الملک غوغا افتاد که آیات نصرت آیات همایونی رسید - و در حقیقت حضرت جنت آشیانی پنج شش کوه عقب تراند - و این افواج یادگار ناصر میرزا ست و قاسم حسین خان و هندو بیگ همراه اند - و مردم عسکری میرزا که پراگنده شده بودند باز خود را بعسکری میرزا رسانیده میرزا از زقوم زار بر آمده همه باتفاق جنگ پر زور کردند - و عماد الملک هزیمت یافت و کشتش بسیار واقع شد * چون جنت آشیانی بدولت و اقبال از دنبال رسیدند کشته بسیاری افتاده دیدند - از خداوند خان ایلاچی که اخوند سلطان مظفر و وزیر و وکیل چهار سلاطین گجرات بود و در مفسور بدست آمده بود پرسیدند که جنگ عظیم شده و کشته بسیاری بر روی یکدیگر افتاده آیا بعد ازین جنگ خواهد بود یا نه - خداوند خان بعرض رسانید که اگر آن غلام مبروص بدانه در جنگ بوده پس جنگ همین است و الا او ازین قبیل نیست که بی جنگ برود * جنت آشیانی حکم فرمودند که درمیان کشتهها بجوئید شاید زنده باشد که اینمعنی ازو تحقیق شود - زنده را یافتند و ازو پرسیدند که عماد الملک خود در جنگ بود - او گفت آری - خداوند خان عرض نمود که جنگ همین بود دیگر کسی که مقابله بافواج قاهره کند نیست * و چون احمد آباد بعسکری میرزا عنایت شده بود او التماس نمود که اگر بندگان حضرت سر راست با احمد آباد خواهند در آمد شهر غارت خواهد شد * بنابراین عسکری میرزا را رخصت احمد آباد فرمودند و خورد از بتوه بیرون احمد آباد گشته بسرکبیج نزل اجلال فرمودند - و روز سیوم با جماعت مقربان درگاه سیر احمد آباد نمودند - و یادگار ناصر میرزا را

بلده پتن مرحمت کردند و قاسم حسین خانرا بهروج - و هندو بیگ را با پنج شش هزار سوار بجهت کومک تعیین کردند که هر جا غوغائی شود او کمکی شده بدفع اعدای کوشد - و خود بطرف سورتیه و جونه گد و بذدر دیب رو نهادند - و از میان راه برگشته و چانپانیر و احمد آباد از چپ داشته به برهانپور عبور فرمودند - و ازانجا بمندو تشریف بردند * چون سه چهار ماه برین گذشت خانجهان شیرازی که از امرای سلطان بود در طرف نوساری جای قلب گرفته جمعیت کرد - و ازانجا برآمده با عبد الله خان اوزبک خویشاوندان قاسم حسین خان بود جنگ کرده از نوساری اخراج نمود - و سید اسحق آمده کهنابایت را قابض شد - و جمعیت از هر دو طرف میکردند - و رومیخان که بذدر سورت بتصرف داشت با خانجهان متفق گشت * و از راه دریا غرابها را باس تعداد جنگ بر سر قلعه بهروج برد - و خانجهان از راه خشکی متوجه شد * قاسم حسین خان تاب محاصره نیاورد و بهروج را برزافته بچانپانیر آمدند - و آنها بهروج را قابض شدند - و سید لاد جیو که در گرد و فواحی برده بود بشهر مبارک دولت آباد موسوم و معروفست برده را قابض گردید - و دریا خان و محافظ الملک در قلعه رایسین بودند ازانجا متوجه پتن شدند - و عسکری میرزا کس پیش یادگار میرزا فرستاد که چون گجراتیان قریب پتن آمده اند صلاح آنست که شما متوجه احمد آباد شوید تا باتفاق جنگ کنیم * یادگار ناصر میرزا در جواب نوشت که من از شما کومک نمیخواهم و قدرت مقاومت این جماعت دارم - و اگر باحمد آباد بیایم پتن از دست خواهد رفت مرا بآمدن احمد آباد تکلیف نکنید * میرزا عسکری در طلب او بجد شده اصرار ورزید که اگر نخواهی آمد پس باغی بادشاهی - بضرورت پتن را برتافته باحمد آباد آمد * چون بهروج و کهنابایت و پتن و برده بدست گجراتیان

آمد از همه جا عرایض بسططان بهادر نوشته به بندر دیب فرستادند - که میان باقبال پادشاهی چندین تپانهای مغل را برطرف کرده ایم - و همه مغولان در احمد آباد جمع شده اند - اگر رایات ظفر آیات نهضت فرماید باندک اهتمامی از احمد آباد نیز اخراج خواهیم کرد * سلطان بهادر که متروعد این نوع دولتی بود نعمت متروعب شفاخته فی الفور متوجه احمد آباد شد - و لشکر از هر طرف گرد میشدند - بسرکبیج آمده و روز بروز جمعیت رو بافزونی نهاده - و عسکری میرزا و یادگار ناصر میرزا و قاسم حسین خان و هندو بیگ از حصار احمد آباد برآمده از طرف اسارل که مقابل سرکبیجست رو بروی سلطان بهادر فرود آمدند - و بعد از سه چهار روز بی باعث و بی جنگ روانه چانپانیر شدند - و سلطان تعاقب نمود و سید مبارک و الغخان را هراول ساخت - و چنداول میرزایان یادگار ناصر میرزا بود برگشته در محمود آباد جنگ کردند - و یادگار میرزا زخمی شد و باز کشته خود را بمیرزایان رسانید - و چون ایام روز برشکال بود سلطان در محلهای محمود آباد فرود آمدند - و میرزایان بتعجیل میرفتند و نالهها و درد خانها در عین طغیان و پری آب و گولی و کراسیه از هر طرف دستبرد و غارت میکردند - و اسپان و چادرها از کثرت باران ضایع شدند و بعضی بآب رفتند - غرض که بسیار پودشان حال و بی سامان به تال عماد الملک که در پای قلعه چانپانیر ست فرود آمدند با اندک چادری - و یادگار ناصر میرزا در منازل فقیر فرود آمد - و تردی بیگ خان از قلعه پائین آمده هریک از میرزایان را ملازمت کرد و بهریک اسپ فرستاد و ضیافت کرد - و روز دیگر میرزایان یکجا شده به هندو بیگ کنگاش کردند که ما بجنت آشیانی چه رو خواهیم نمود - و مندوشش هفت روز راه است بهتر اینست که خزینه بالای قلعه را از تردی بیگ بگیریم

و استعداد کرده باز بساطان بهادر جنگ کنیم * هریک از میزایان وکلای خود پیش تردی بیگ خان فرستادند که چون لشکر خرابست ضرورتست که رعایت لشکر کنیم و باز بر سر بهادر رویم - خزانه بالای قلعه بسیار ست پاره بما بفرست که استعداد کرده برگردیم - تردی بیگ قبول نکرد و جواب گفت که من بغیر حکم نمیتوانم داد * و درین ایام سلطان بهادر از محمود آباد پیشتر آمده بر لب آب مهندری که پانزده کوهه بچانپانیور است - و روز دیگر تردی بیگ خان از قلعه پائین آمد و میرفت که میزایانرا ملازمت کند - یکی از معتمدان او که از پیش میزایان می آمده در اثنای راه دوچار شد و در گوش او گفت که میزایان تدبیر و ترتیب گرفتن تو کرده اند * تردی بیگ خانرا بخاطر رسید که بغیر تحقیق بازگشتن و بالای قلعه رفتن هیچ کدام مناسب نیست - بخانه فتیر فرود آمد و کسانرا فرستاد که خبر تحقیق بپارند - عاقبت چون یقین شد که راست است برگشته بقلعه برآمد - و پیغام فرستاد که شما از اینجا بمندو بروید * چون حال میزایان بسیار پریشان و ابتور بود باهم قرار دادند که عسکری میزرا بادشاه باشد و هندو بیگ وکیل کل - و دیگر میزایان را ولایت بمعیار نام نهادند و شرط و عهد در میان آوردند * اما تردی بیگ خان بر سر •بالغه است که زود بمندو روانه شوید و بهمین تقویب توپ بر لشکر میزایان انداخت * ایشان بعد از پنج شش روز کوچ کردند که از راه کهات کرجی بآگره روند و ولایت متصرف شوند * سلطان بهادر شنید که میزایان کوچ کردند - او نیز از لب آب مهندری پیش آمد * چون تردی بیگ شنید که سلطان متوجه قلعه است آنمقدار که توانست از خزانه باره کرده بپائین آمد و کوچ کرده از راه پال که بشش روز بمندو میسرشد متوجه ملازمت جنت آشیانی شد - و سلطان بهادر بچانپانیور آمد و مولانا محمود لاری

و دیگر مغلان که مانده بودند هریک را فراخور حال رعایت فرموده سر و پا و اسبان و خروجی داده روانه ساخت و بقیه خزاین که مانده بود متصرف شد - و بعضی باین عقیده اند که تا غایت بعضی جا خزاین همچنان باقیست و الله اعلم * و تدریجی بیگ خان که از مصلحت و قرار داد میرزایان جغت آشیانی را خبر داد در ساعت مذکور را بر نرفته بهندوستان متوجه شدند که پیش از رسیدن میرزایان و شور انگیزی ایشان بآگره برسند و نگذارند که آتش فتنه زبانه گیرد - اتفاقاً بر سر کلمات کرجی میرزایان بجغت آشیانی درچار شدند و ملازمت کردند - و ایشان نیز هیچ پرو نیارزدند و در ملازمت بوده بآگره رفتند - و سلطان بهادر قریب ده روز در چانپانیر بوده بجانب کهنابیت روان گشت و از اینجا بولایت سورته و جونه گذ متوجه شد - و غرضش این بود که چون بجغت دفع مغول کومک از فونگ خواسته بود و چشم براه داشت که البته خواهند آمد و حالا احتیاج بکومک نمانده - خواست نزدیک بندر دیب باشد و چون فونگان بیایند یک نوع معذرتی نموده از ولایت چیزی بآنها ندهند - بهمین سبب در اطراف و نواحی بندر دیب بسیر و شکار مشغول بود که ناگاه خبر رسید که فونگ با غراب بسیاری که قریب بدویست برشته و کایان و جنگ که مراکیب جنگ بحراست آمده اند و فونگان تا پنج شش هزار مرد جنگی باشند * سلطان باستماع این خبر از شکارگاه برگشته بدیب رفت و کسانرا به پیش و زنده که سردار کلان فونگ است فرستاد که خوش آمده بایند و ملازمت کنید - او تمارض نموده جواب فرستاد که خسته ام فردا یا پس فردا آمده ملازمت میکنم - سلطانرا تصور شد که میترسد و نمی آید نوعی سلوک باید کرد که خوف از دل آنها زایل شود و بیاید - و غداری تیز اندیشیده بود خود تنها با هفده کس بر غرابی سوار شده بجغت

آوردن آنها روان شد - و این هانکه سیوم شهر رمضان ست * هر چند ملازمان و مقتویان درگاه عرض کردند که وقت افطار قریب است رفتن خود را باول روز بیندازند - قبول نکرد و حزم و احتیاط را کار نفرمود و حال آنکه اهل دولت خصوص سلاطین با مقدار را در عاقبت امور نظر کردن و نیک و بد امور را تاامل نمودن لازمست آری *

چو تیره شود مرد را روزگار * همه آن کند کش نیاید بکار
 سر پنجه قضا را فوق است که به نیروی زبردستان روزگار تاب دادن
 آن از محالانست - و نیز تقدیر را بر سر نشانه گذریست که بسپر تدبیر رد
 آن ناممکن است - اذا جاء اجلهم لا يستأخرون ساعة ولا يستقدمون -
 حکم نامه ازلیست که یک لمحہ پیش و پس شدن روانیست - و ایضا
 تکنوا یدرکم الموت و لو کفتم فی بروج مشیده - کارنامه قهرمان لم یزلیست
 که اگر جهت حفظ خود در برج آهنی متحصن شود از چنگ اجل
 خلاص نیست - الحاصل ستیزه ورزید و تیز روان شد - چون فرنگ را آمدن
 سلطان معلوم شد از روی خوشحالی توپ و تفنگ بسیاری رها کردند -
 و آن ورنادر سردار فرنگ خود را درون پردهای تو بر تو بمحافظت گرفته
 که تصدیق قول خود را رواجی دهد - چون سلطان بدرون پردها در آمده
 دست بر نبضش نهاد یافت و یقین او شد که خود را بخشگی داده -
 او نیز تقلید حرکت بیماران کرده سر خود را برپای سلطان نهاد - سلطان
 دست بر پشت او زد و دستش کشید که بیا تا بمفرل رویم - او نیز خود را
 کشید و قاضی فرنگ بود بمیان آمده خواست که بمنّت سلطان را نگاه
 دارد که پیشکشها هم بالای کشتی بنظر اشرف اعلیٰ بگذراند - سلطان قبول
 نکرد و روان شد که بر کشتی خود نشیند - قاضی سرواھش گرفت و مبالغه
 و ابرام نمود - سلطان اعراضی شده نیمچه بزود حواله کرد و قاضی را به تیغ

قضا دو پاره ساخت - و فرنگان این مشاهده کردند صافوری که نظیر صغیر است و آواز تیز دارد و در وقت جنگ علامت اجتماع و گرد آمدنست نواختند - آنقدر غراب که در اطراف و جوانب بودند بیکبار گرد آمدند و غراب سلطان را درمیان گرفتند و آتش جنگ شعله زدن گرفت * رومیخان خواجه صفر که فرنگی الاصل بود و در ابتدا بدست رومیان در آمده و همراه رومیخانی که در جنگ طرح اربابه انگذده آمده بود - او میگفت که زمانی که سلطان از بالای غراب ورنور بغراب خود در آمد و جیبه زده تیز روان شدند از بالای غراب ورنور صافور زدند - و این نشانه گرد آوردن غرابها بود - آنچنان پیش آمدند که راه گذاشتن بسته شد - دست به تیغ کرده جنگ محکم شد و سلطان بآب افتاد * و یک روایت آنکه سلطان بغراب خود میخواست در آید غراب را از هم دور کردند و سلطان بآب افتاد - و چون سر بر آورد فرنگی بر سر او ضربت نیزه زد و باز بدریا فرو رفت و گم شد * و چون من زبان ایشان خوب میدانستم امان خواستم و مرا اسیر ساختند و همراه بردند - و بعد از مدتها که بساط نشاط و انبساط با فرنگان گسوده بودم و بزم عیش و طرب و صحبت پیاله و نواله گرم ساخته بودم و از بنادر ایشان کشتیها بسفر میفرستادم و خاطر ایشانرا از طرف خود جمع ساختم که بخت اقامت بنوعی انداخته ام که مرا دیگر از ایشان بریدن نیست - تا یکباری در وقت لنگر بردن کشتی تمام مجلس شراب را با تمام اساس البیت و استعداد مجلس از صراحی و پیاله نقره و طلا در مجلس گذاشته آخر شب وقت سحر خود را بکشتی رسانیدم - و در ساعت لنگر بریده روانه کردند و بقوت بادبان این تدبیر کشتی نجات من بساحل مراد رسید - و خود را باز به بندر هورت رسانیدم و آنچه از اشیاء و اموال تجارت و غیره که در شهر ایشان داشتم بقوت غلبه و استیلا منت

دانسته برای من آوردند * غرض بقول این رومیخان سلطان در آب دریا ناپدید شد - و چون لاشه او را کس ندید هرچندگاه سلطان بهادری پیدا میشد چه مکر در گجرات کسی که شبیه بسطان بود دعوی میکرد و بقصاص میرسید * مصراع * یکبار میرد هرکسی بیچاره جامی بارها * و یکبار پیش نظامشاه پیدا شد و چوگان با او باخت - و اخوندی که تعلیم بهادر کرده بود و باین سلسله فقیر ربط خدمتی داشت او میگفت که من در احمد نگر بودم که سلطان پیدا شد و من با او حرف و حکایت کردم و نشانها پرسیدم همه موافق واقع گفت و بیشک سلطان بهادر بود - چون از چوگان بازی مراجعت کردند ارکان دولت و سپاه برو همچو پروانه بر شمع گرد می آمدند و رجوع میشدند - چون بسوا پرده در آمد دیگر او را کس نیافت گفتند ناپدید شد * آری سلاطین را مخاطرها ست سزاوار اینست که در حفظ وجود خود بنوعی که سلامت از آفات و مخافات باشد خود را محافظت نماید که سلامت همه آفاق در سلامتی اوست - امیدواریم که حق تعالی ذات اقدس و وجود مقدس خلیفه بر حق را از انجا نباید و نشاید در جوار نگاهداشت خویش سلامت بدارد - که ساکنان عرصه ملکوت بجهت نظام احوال عالم و صلاح امر بنی آدم دست بدعا افراشته سلامتی این پادشاه گیتی پناه از حضرت ایزد عز شانه مسألت مینمایند - و جبریل امین از روی تمکین بکلمه آمین بجز اجابت الهی رساند * مصراع * یارب ز همه خلق جهان آمین باد * القصه آن ظلماتی شب ماتم سلطان بهادر در بندر دیب درمیان خلائق آن نوع تفرقه و زلزله رو داده که بگفتن و نوشتن راست نباید * شبها شب مادر سلطان و تمام محل و محلداران با خزاین بسیار از بندر بر آمده روان شدند * و روز دیگر فرنگان آمده دیب را متصرف شدند - و خبر باحمد آباد رسید - و محمد زمان

میرزا را که سلطان بهادر در زمان غلبه مغول بجانب هندوستان فرستاده بود که در تمام ممالک خلل اندازد - و او تا لاهور رسیده باعث تفرقه عظیم شده بود - چون جنت آشیانی با گره مراجعت فرمودند او باز باحمد آباد رسیده بر آمده بود که خنجر کشته شدن سلطان بهادر شنید و از راه بسرعت متوجه بقدر دیب شد که خون سلطان بهادر از فرنگ بخواهد * خود را درین لباس بوالده سلطان بهادر وا نمود و سیاه پوشیده و اعیان سیاه او نیز سیاه پوشیدند - و والده سلطان بهادر سیصد سر پا بجنت محمد زمان میرزا فرستاد - و از کبود پوشی بر آورد و رخصت کرده متوجه دیب شد - خزانه از دنیال بود - چون بخزانه رسید همه را قابض گشت و عمده او همین بود که خزانه بدست آورد - و آنچه مشهور ست آنست که هفصد صندوق طلا بود - و غلامان حبشی و ترک که نامزد خزانه بودند همه را رعایت کرد - و مغولان دیگر مثل غضنفر بیگ و دیگر دیگر همه آمده محمد زمان را دیدند و جمعیت بده دوازده هزار سوار خوب رسید - و زر مفت خزانه را بیه قسمت میداد - و چون مردی عیاش و فراغت طلب بود در اطراف و حوالی بقدر دیب بعیش مشغول گشت و الوان اطعمه و اشربه میبا میکردند و او بهره مند میشد - و بخاطرش رسید که سلطنت گجرات را متصدی شود - اگر در همان فرصت بسرعت جانب احمد آباد میرفت و پای تخت را متصرف میشد حکومت گجرات بدست میتوانست آورد - اما بفک و بعر و کیفیت افیون و شراب او را برین داشت که مبلغانی که بالوف و آلف و لکوک و کورر میکشید برشوت بفرنگ داد که در روز جمعه خطبه بنام او خواندن رخصت دادند - و باوجود چندین خزانه و سپاه کاری نتوانست کرد که اگر با چنان سپاه آراسته تیز باحمد آباد میرفت گجراتیان خود را نمیتوانستند جمع ساخت - و سلطنت

ازو بود - اما این کار دولت است کفون تا کرا رسد * و چون خبر خطبه خواندن در بندر دیب بامرای که در احمد آباد بودند رسید و تصرف خزانه و جمعیت لشکر شنیدند بخود قرار دادند که هرگاه متوجه احمد آباد شود ایشان شهر خالی کرده هر یکی بطرفی روند و مردم اعتباری در میان آورده با محمد زمان ملاقات کنند * درین اثنا عماد الملک که در اوایل با عسکری میرزا جنگ کرده بود بمجلس آمد و با اختیار خان و افضل خان که اعظم و کلاهی سلطان بودند گفت که صلاح دولت در کدام چیز دانسته اید - چون ایشانرا در حکم همتی یافت گفت شما وکلا اید و من غلام ام - چنانچه غلامی سلطان میکردم - غلامی شما را کمر می بندم - این مغل مفلوک را سر فرو آردن و او را بسطفت برداشتن نه از ناموس است - از غلامان سلاطین گجرات من زنده باشم و شما سر خدمت نزد محمد زمان که نوکر پادشاه ما بوده بر زمین بنهید هیف از شماها - جواب گفتند که ملک هیچ میدانی که حال مردم گجرات بنجا رسیده که آب در جگر آنها نمانده و فقرات پی در پی رو داده و سلطان ما شهید شده و خزاین بدست محمد زمان رفته - چاره چیست - اینمقدار گجراتی از کجا بیم برسد که ده دوازده هزار مغول که از خزاین مفت معمور آبدار شده اند مقاومت توانند کرد - جواب داد که شما همت به بندید و در شهر احمد آباد بنشینید و مرا تعیین کنید که باین عنوان که اختیار تصرف مملکت بدست گذارید و خلعت و سر و پا بوکالت وارث ملک بر من پوشانید که تور پادشاهی را سلام و تسلیم کرده متوجه دشمن شوم - اگر محمد زمان را گوش مال ندهم نمک حرام بادشاهان گجرات باشم - و یقین بمنسبت که اگر او بجنگ پیش آید او را گرفته بیارم و اگر از ممالک گجرات بدر رود بی جنگ مراد و مدعای ما حاصل است * این وکلا نخستین همت

و مردانگی او معاینه کرده شرایط او را قبول کردند که از ولایت آنچه بجاگیر سپاه تعیین کند مجوز باشد - درینحالت نه سوار با او بودند که از شهر برآمده ازان روی آب بثمانپور فرود آمد - وصیت جاگیر و صلی لشکرگیری در داده بجمعیت مشغول شد - هر کس که سه اسپ محلی می نمود و چهره میفریساند یک لک تنگه جاگیر میداد - تا در مدت یک ماه قریب چهل هزار سوار مستعد بهم رسانید - در خلال اینحال از مندو نوشته بعنوان فرمان از جانب میران محمد شاه برهانپوری ایلچیان آوردند که شما خوب میدانید که خال من سلطان بهادر در حال حیات خود مرا ولی عهد ساخته تمام امرا و ارکان دولت را سلام و تسلیم من حکم فرموده بود - حالا چه از روی وصیت و چه از رهگذار ارث و قرابت من بسلطنت گجرات حق و اولی ام - بلکه خلافت منحصراً بر منست - و چون این سخن اصلی تمام داشت همه را از قبول و انقیاد چاره نبود - در گجرات نیز خطبه بنام میران محمد شاه خواندند - و اختیار خان و افضل خان در مقام اطاعت بقدم ثبات پیدش آمدند - اما عماد الملک کرپها کرد که همیشه حاکم برهانپور تابع والی گجرات از صفحه خطبه و سکه مندرس شد - اختیار خان که فاضل وقت خود بود جهت تسلی عماد الملک نام سلاطین گجرات را باین عنوان در خطبه درج کرد - میران محمد شاه ابن اخت بهادر شاه بن مظفر شاه بن محمود شاه الی آخره - احیاء اسامی سلاطین ماضی بتمام نمود - و عماد الملک چون جمعیت خود را از چهل هزار سوار متجاوز دید بر سر محمد زمان روان شد - و گمان این بود که او نیز روزی خواهد آمد - او از جای خود نجنبید - و عماد الملک بیشتر دلیور شد - و بسرعت بر سر آنها رفت - و محمد زمان خندق زده ارايه کرد - و حسام الدین میرک ولد میر خلیفه که وکیل و سپهسالار محمد زمان میرزا بود برآمده اندک جنگی کرد و باز ارايه

در آمد - و لشکر گجراتی محاصره کردند - و روز سیوم باز مصاف کشیده
 بر سر ارابه و خندق رفتند - و محمد زمان خزائن را برآورده خود از دنبال بدر
 رفت - و میر حسام الدین میرک با سپاه گجرات بجنگ مشغولی داشت
 که او بسلامت گذشت و متوجه سند شد - و عماد الملک فتح کرد و میرک
 مذکور بمحمد زمان خود را ملحق ساخت * محمد زمان چند مدت
 در سند ماند و آخر بملازمت جنت آشیانی رفته در ساک بندگان
 با اخلاص در آمد - و در جنگ شیر شاه تلف شد - و بعضی گفتند که بدر با
 غرق شد - و بعضی برانند که در جنگ کشته گشت - و عماد الملک بفتح
 و فیروز باز با حمد آباد آمد * درین ایام خبر رسید که سپاه اجل کوس یا اینها
 النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیه مرضیه نواخته بر سر میران
 محمد شاه تاخت آورد - و علم حیات او را در عرصه دار بقا افراشت * یک
 ماه مدت سلطنت میران محمد شاه کشید که بی سببی از اشتداد مرض
 ودیعت حیات سپرد * باز ایلچیان بگجرات آمده بجذب شدند که چنانچه
 ممالک گجرات بنام میران محمد شاه خوانده اند اکنون بنام ولد او که وارث
 حقیقی میران شاه است بخوانید * ایشان سخن در حق پدر او داشتند
 بر پسر چه گونه سرفرو دارند - جواب گفتند که در مرتبه اول اطاعت حکم و قبول
 وصیت سلطان بهادر کرده بودیم - و در آن زمان که سلطان میرانوا ولی عهد خود
 میساخت برادر زاده خود را که محمود باشد بمیران سپرده بودند - و چون
 با پدر او لطیف خان محبت تمام داشت و بجهت ملک گیري و دفع
 فتنه آنچه خواست حق بود شد * این لفظ بر زبان آورده بود که وراثت ملک
 منحصر بر اوست چون ترا ولی عهد خود ساختم اون (sic.) وارث ملک
 را بتو می سپارم خواهی بکش خواهی بدار - او از کمال مهربانی و خدای
 ترسی یا از ملاحظه غیرت بهادری و خوف آنکه امتحان بوده باشد بطریق

احسن نگاه داشته بود . و رعایت او میکرد - الحال بر بالای قلعه بیاول زند و سلامت است - صلاح در آنست که او را بفروستید که بر تخت گجرات بسطنت نشانیم - و بجهت این مهم مقبل خان برادر اختیار خانرا تعیین کردند که زود شاهزاده را بیاورد و اگر نفرستند آماده و مستعد باشند که مابین بر سر برهانپور لشکر می آریم - و چادر بدر فرستادند - چون مقبل خان رفت ایشان سلطان محمود را دادند و بجانب گجرات آوردند - روز عید قربان سنه ۹۴۴ بود مقبل خان شاهزاده را بهیروج رسانید - و همانجا از غایت خوشحالی که وارث ملک بر سر مملکت رسید عید بطمطراق کردند و متوجه احمد آباد شدند - چون باحمد آباد رسیدند سلطان محمود همچنان در دست مقبل خان اما عماد الملک و باقی خاصه خیلی را خوش نمی آمد که تمام اعیان در گرد بادشاه نوجه باشند * باغی که درون دربار بود عماد الملک و دریا خان که از خاصه خیلی بودند کنگاش گویان اختیار خانرا تنها بخلوت طلبیده باهم نشستند - و بعد از حرف و حکایت سخن بغلظت رسانید و افترا می بریست که ملائی پیش نبودی که سلاطین گجرات تو را نوازش کردند حالا نمک بحرامی میکنی و با برهانپوریان طرح اتفاق می اندازی - او جواب گفت که من پیر شده ام چه مقدار بر حیات و دولت دنیا امیدواری دارم که در وقت پیری حرام نمکی کنم و مدعی تو معلوم است حاجت بافترا نیست چه بهتر ازین که مظلوم از عالم روم و پای برگردن تو از پل صراط بگذرم و ببهشت درآیم - ازین کلمه قهر او زیاده شد - فی الحال باد سپید و گردن او را پیچید و روحش بساکفان عالم بالا پیوست - و در همان باغ بگور کردند - و گرد سلطان عماد الملک و دریا خان و فرزندان و قوم و قبیلۀ ایشان بخدمت و محافظت مشغول شدند * و در نیکوترین ساعتی و خوبترین زمانی که نظرات سعود بر طالع عالمیان

بمهربانی ناظر بود خوش کرده بر تخت سلطنت جلوس دادند که ثمرات خیر و خیرات و نذایع بر و احسان چندان افزون گشت که ابواب مهربانی بر روی خلایق و درهای کامرانی بر رخساره روزگار خود کشود - و متعارف و معتاد جلوس سلطان نو که انعام جلوس است بهر یک از امرا و وزرا و ارکان دولت و اعیان مملکت و سپاه و اکابر و اشراف ملی قدر مراتبهم از خزانه عطا دادند - و دریا خانرا وکیل مطلق العنان ساخته مهر اوزک پادشاهی باو سپردند و عماد الملک سپهسالار و میر لشکر و حاکم علی الاطلاق شد * اما در اندک زمان میان امیر و وزیر منازعت پیدا شد و خلایق بر دریا خان راضی بودند - او سلطان را بشکار برد و از انجا بجانب چانپانیر رفت و بر لب آب مهندری فرود آمد - و عماد الملک در خزانه کشفه دست کرم کشاد و قور پادشاهی را قبایه و امام خود ساخته هر صباح بکورنش میرفت و بتقویب تقسیم تغذیهی طلا بسنگ و ترازو داد - و یکمرتبه جمعیت عظیم باو رو نهاد - و چادر بجانب دریا خان بیرون فرستاد که سلطانرا از دست او برون آورد - و چون بقصبه بزیاد رسید اکثر امرا و سپاه مالها را گرفته بجانب سلطان رفتند - و عماد الملک را قاتل مقاومت نمود - کسانرا به پیش دریاخان فرستاد و در صلح زدن گرفت - عاقبت بران وجه صلح کردند که عماد الملک بجانب بیرمکانو ولایت سورته که جائگیر او بود روان شود و سلطان با دریاخان بشهر احمد آباد بیاید و همچنان کردند - اما بعد ازان که باحمد آباد آمد دریاخان از جائگیر عماد الملک بامرامی دیگر بجائگیری میگرد - فرمان درین باب درست کرده آنها را بتقیض ولایت میفرستاد - و او جائگیر خود را از دست نمیداد - تا کار بجائی رسید که سلطان را بر سر عماد الملک برد و جنگ واقع شد - و عماد الملک هزیمت یافته بجانب برهانپور رفت - و سپاه پادشاهی از دنبال قعاقب نمود - و با لشکر برهانپور مقابله شد - و بران جماعت شکست افتاد - و عماد الملک

گرفته بملوه و مندر رفت - - و ملو خان قادر شاه او را جلی داد و میران مبارکشاه برهانپور به آمده سلطانرا ملازمت نمود - و دریا خان در رکاب ظفر اذقساب سلطان محمد آباد آمد - و بعد از دوسه سال که سلطان کلانتر شد از پدش دریا خان بنزد عالم خان رفت - و صورت این قضایا اگر بترتیب واقع نوشته شود هرآینه بطول انجامد و سخن را باطناب رساند * الغرض دریا خان در اول حال فیلا و خزانه تمام قمشیت پادشاهی را جمع ساخته بنزد سلطان فرستاد که ما بندهای شمائیم - اکنون که بدولت کلان شده اند و بکار و بار ملکی میتوانند پرداخت - مبارکست این بندها را هر جا که جایگیر عنایت فرمایند خود نیز در جایگیر بوده ضبط سرحد کنیم - اما محافظ خان که خویش دریا خان بود و چنانچه جایگیر داشت از ولایت خود با سه هزار آمده با دریا خان گفتگو بنیاد نهاد که تو دیوانه شده میخواهی که این عمل زنده بمانی و این محالست * و کسانرا فرستاده خزاین و اسباب سلطنت باز گردانیده آوردند و این بسیار بد واقع شد - فکر درست همان بود که دریا خان اول بکار برده بود - اما چون دولت آنها بمر آمده بود باین فکر آوردند که از قبیله سلطان احمد بانپی احمد آباد یکی را پیدا ساخته بمسلطنت فرا گرفتند و با جمیع سپاه بر سر سلطان محمود رفتند - و عالم و تمام خویشان او که مردم کار آمدنی بودند در ملازمت سلطان محمود بمراسم جان سپاری قیام نموده ترتیب جنگ کردند - و عالمخان خود را در میمنه قرار داده مقابل محافظ خان ایستاد و الغخان میسره بوده از طرف راست و چپ سلطان محمود بر غنیم خود غالب آمدند - و دریا خان از آنطرف غول بود و آن پسرک را بخطاب سلطان مظفر نامیده با سپاه جرار روبروی سلطان محمود آمده جنگ محکم کردند - و هراول سلطان که امرای قدیم بودند کشته شدند -

و بعضی نزدیکان سلطانرا از معرکه بدر بردند و جنگ گاه بدست دریا خان آمد - سه شبانه روز در میدان جنگ توقف کرد - اما کسی باو ملحق نشد - و شنید که عالم خان باحمد آباد رفت دریا خان بر سر او آمد عالمخان از احمد آباد بر آمد و خود را بسلطان رسانید و لشکر بضمam سلطان گردید - و عالم خان باحمد آباد متوجه شد * دریا خان از احمد آباد بر آمده متوجه چانپانیر شد - مردم قلعه چانپانیر که حشم سلطانی بودند دریاخانرا بقلعه نگذاشتند - و سلطان و عالمخان بچانپانیر رفتند - و دریا خان متوجه برهانپور و ازانجا بهندوستان رفته نوکر شیر شاه شد - و عالم خان که در ملازمت می بود چون سلطنت بر سلطان محمود قرار گرفت و روز بروز استحکام میام سلطنت و نظام امور خلافت در ترقی و ازدیاد بود - در جمیع مهمات استقلال پیدا کرد - و در قهر اعدا و نصرت اولیا بر وجه پسندیده و طریق سفیجیده پیش برد و کارها نمود - و سعی در استخلاص ممالک راجهای اطراف میکرد - و اکثر سلاطین نواحی و جوانب از جهان بانی او حساب میکردند - تا وقتی که بندگان جنت آشیانی متوجه فتوحات هندوستان شدند و عذایت نامه از روی مهربانی نوشتند * مضمون آنکه درمیان ما و خدایگان مجاهد سلطان بهادر عقد اخوت و برادری بود - و بر حسب ظاهر در ارکان محبت و بنیان اخوت بسبب اغواء شیطانی خللی واقع شد - و از تحریک اخوان الشیاطین مهم بجائی که ندید رسید و از جانبین ندامت روی داد * و بر موادی سیدجعل ایم الرحمن ودا عودت صمیمی در نشو و نماست - و آن برادر زاده بمنزله فرزند ست - طریق صلاح طرفین آنست که در اعلاء اعلام صداقت بذوی که مر بند که موجب نصرت اولیا و قهر اعدا گردد - بنابراین چنان لایقست که از انطرف بجانب تسخیر مقرر متوجه شود که ما نیز بدراست ازین جانب باستیصال مخالفان باغی

متوجه ام - انشاء الله تعالى بر شرف منوی بغت بلند و طالع ارجمند مقاصد و آمال
 باسرع طریق و احسن احوال صفت استحصال و صورت استکمال خواهد
 پذیرفت * سلطان محمود بعد از وصول این نامه همایونی کمر موافقت
 بر میان جان بسته قدم عزیمت بر شارع اتفاق نهاد و عرض سپاه و سون
 لشکر خود گرفت * پانجاه هزار سوار بقلم در آمد و چادر بر سر مزدو زدند *
 و چون شیر ربیع الاول سنه نهصد و شصت و یک از هجرت شده
 بود بدستور همه سائمه که معتاد سلاطین گجرات بود از غره ماه تا روز دوازدهم
 که ایام مولود حضرت رسالت علی الله علیه و آله و سلم است - اشراف
 علما و اکابر و صلحا و اصحاب حدیث جمع ساخته ختم صحیف
 میفرمودند - و انواع اطعمه و آوان اشربه و قبه و میوه و خوشبوی بافراط
 صرف میکردند * و روز دوازدهم بعد از طعام طبتمی تشریف و قماشای
 نفیس و صرهای زر در میان خوان نماده علی قدر مراتبهم از حد اشرفی
 پارچه تا دوازده اشرفی و دوازده پارچه اهل مجلس را میدادند - و فقرا
 و مساکین را طعامهای پاکیزه و یک جامه و یک اشرفی قسمت میدادند *
 و از کمال ادب و حسن عقیدت روز دوازدهم سلطان آفتاب آب را بدست گرفته
 بر دست دوازده نفر از صدر مجلس آب میریختند - و این عمل را تبرک
 میدانستند * اتفاقاً در سال مذکور سلطان محمود بشکار رفته بود و مدت روز
 دوازدهم چون بیهانه آورد از اثناء شکار ایلغار کرده خود را بوقت سفره و خوان
 رسانیده بخدمت انعام و اکرام متعارف قیام نمود * و چون کوفت شکار و ایلغار
 داشت بحمام رفت و تن و اندام شسته بر تخت و غلطید - و از مکینات
 نیز بیشترک اختیار فرمود خوابش در نبود * و محلدار موی سر سلطان را
 بخور میکرد در اثنای بخور کردن محلدار بیدولت که نامش دولت بود
 و نسبت خواهرزادگی بهرمان بی سعادت داشت - و این برهان یکی ا

غلام زادهای سلطان بود که ظاهر بصلاح می نمود - و باین سبب در شکارگاه اقامت سلطان گاهی میکرد درین شکار از کم خدمتی معائب و مخاطب گردیده بود - و در یک روزنی مقابل دهان او نگاه داشته چند روز نان و آب از انجا میدادند - و باز او را گویا بجهت این درازدستی خلاص داده باز بخدمت خود داشته بود * عاقبت آن مار دم بریده کار خود کرد و آن فرصت وقت غنیمت شمرده بطبع خامی که متواتر از منجمان شنیده بود که در زایچه طالع او ساطنت یافته میشود - برین امر خطیر عظیم اقدام نمود که آن بیدوات را فرمودند که مویهای دراز سلطان را در حالت خواب و استیلا بی شعوری مکینات بچوب پلنگ پیچیده محکم بست و نیمچه خاصه را بر آورده بر حلق سلطان مالید - از خواب بر آمده بهر دو کف دست خواست که تیغ را از خود دور کند و سر بردارد سرش بسری بر محکم بود و دستها نیز بریده شده * باوجود این حالت برهان بی سعادت دست پاچه نشد - و همچنان از روی استقلال از درون به بیرون آمد شد می نمود و حکما می رسانید که چنین و چنین فرموده اند - و هر داعیه که بجهت مصلحت خود میخواست که بفعل آورد بقام سلطان میگفت * و مشیت خیال کمال او را برین داشت که چون امرایان عظیم الشان و وزرایان کفایت نشان او را بسطفت قبول ننخواهند نمود - کاری باید کرد که سلطنت او متمکن شود * پس هر قدر از سران و سروران متمرد که با او باشند همه را یک قلم علف تیغ گرداند - محل داران بخانههای هر یک از امراء و وزرا فرستاده طلب نمود - و جماعت (بهاکار) که با شیر جنگ کرده شیرانرا کشته خود زنده محفنی مانده بود و عدد ایشان به یک صد و هشتاد رسیده بود * و اینجماعت حواله برهان بودند * فرمان رسانید که حکم شده که ده نفر از شما که دلاور ترید

بدرون مخزن تازی که از پس دروازه بایستید و مترصد باشید که از مغضوبان درگاه هر کرا بدرون فرستیم شما بی محابا کار او بسازید و بی توقف بتقل رسانید - چون آصفخان و خداوند خان که اعظم وزرا بودند - یکیک را بهپائنه گذاش سوار می نمود و میطلبید و چون می آمدند - آنها را بدرون حجره میفرستاد و بهاکامران حکم را بجای آوردند - و لاشه کشندگان را از سر راه کشیده بیک کنار می انداختند • همچنین ده دوازده امرا و وکلا و ارباب دخل را کشت - و زمان زمان طبقاتی پررز و اشرفی بجهت مطربان و کلانان میفرستاد - که بآواز بلند گویند کی نند - آنمقدار زمزمه در صحن سرای پادشاهی پیچیده بود - که مکر حضرت پادشاه سر خوش شده اند - و چندین انعام بی موقع بعمل می آرند - تلافی که نوبت بافضل خان رسید او را نیز طلبیده آوردند - او بر در سراپرده نشسته بود - چون از اوایل با او طریقه خدمت و بندگی داشت تعظیم کرد و چند قدم پیش آمده گفت اینجا بنشینید - که من دیوان را خبر کنم باندرون رفت و باز آمد - و گفت که وزیر قدیم من و بر جای عم من هستید آصفخان و خداوند خان فادانخواهیها را در لباس دولتخواهی و نموده ولایت خراب کردند - و بسزای کردار خود رسیدند - و ناسزای چند در حق این دو برادر گفت افضلخان گفت اگر پادشاه از سر چیزی بر زبان آورد - ترا حد آن نیست که گستاخی کنی * برهان گفت حکم شده که لفظا بالفاظ باز رسانم و فرمان میشود که بدستور ماضی که سر براهی میگردید حالا بهمان دستور بشما تعلق دارد - و این سر پا و خاصه است - که بیوشید و آمده تسلیم کنید - افضلخان تصور کرد که مکر پادشاه بر سر قهر اند و رد حکم پادشاه نتیجه خوب ندارد - و گفت ای برهان ترا معلوم است - که هرگاه پادشاه نیمی سر و پا و خلعت مرحمت کرده اند - در حضور بود تو برو و عرض کن که

حکم اعلی را بجز اطاعت چاره نیست - اما معتاد خلعت پوشیدن بمشافه بوده بده بملازمت سرافراز شود آنگاه هرچه حکم شود برسر است برهان درین مرتبه که رفته آمد بافضل خان گفت شما میدانید - که من دولتخواه شما ام حضرت پادشاه بسیار در غضب اند - شما جامه بپوشید و زود بیایید و سلام کنید - افضلخان او را مخلص و خیر اندیش خود میدانست جامه را بر کتف نهاده یک دست در آستین کرد و متوجه درون شد که دست دیگر بحضور سلطان در آستین خواهم کرد - چون باهم بدرون رفتند افضلخان دید که سلطان جامه خواب بر سر کشیده به برهان گفت که چندین دروغ چرا گفتی - پادشاه در خوابست برهان دست افضلخان را گرفته نزدیک سلطان برد - و چادر برداشت - که این پادشاه ستمگر ظالم نهاد ظالم طبیعت بود - که مال حال او باین کشید اکنون شما دست بر سر من نهید - و صاحب اختیار کل باشید - و پارچه نانی که بدن دهید مرا قبول است افضلخان که این صورت مشاهده نمود غضب شد - و بخود فرو رفت - و این کلمه گفت که عبد الصمد را هرگز کسی بازی نداده بود در هفتاد سالگی برهان بازی داد - و بغیاد دشنام کرده گفت زود مرا بصاحب من رسان او چون نومید شد - بهمدستان خود گفت چه می بینید کارش بسازید فی الحال شمشیر زده کشتند بعد ازان با استقلال نشسته بتمام خود بجمع حکام ولات از پهن و بهروج و بروده و چانپانیر و کهنبايت و دهواته و بیرم کانو و سورتیه و غیرها سی چهل فرمان نوشت و بجمازه سواران داده فرستاد که بحسب تقدیر این قضیه رو داد و ظالم از سر خلايق دور شد - حالا شما والي مهربان عادل سکندر شاه زر زری زربخش ارزاني داشته شما را بشکر این نعمت سجدهات الهي بجای آورده در خدمات مرجوعه مشغول باشید و بدستور سابق بر جاۀ دولتخواهي

و نیکو خدمتی ثابت قدم باشید که تغییر در عهد شما راه ندارد - و بدو چندان مناصب مقرر و سرفرازید و بعد از روانه ساختن شتر سواران بطریق داک چوکی هر قدر زندانیانی که در حبس خانه بودند - چه از قسم امرا و گروزی و چه از مردم عمال باقی دارد - چه از دزد و حرامی و خونی و غیرهم همه را بیرون آورده بعضی که امرا و سپاهی بودند - بآنها نوید مغفوداده بخطاب خانی و سلطانی اختصاص بخشید - و حجام را طلبیده ریش درازی که داشت کنده زد - و مورچه پی ساخت و بحکم رفقه اندام شست و از جامه دار خانه خلعت پادشاهی آورده پوشید و تاج خسروانی بر سر نهاد - و تسبیح مروارید در گردن انداخته - بازوبند مروع و کمر زر مروع بر دست و میان بست و کمر شمشیر پادشاهی در پیش نهاد - و فرمود که چتر بر سر او گرفتند - و خوانهای پراز اشرفی بر سرشوم او نثار کردند - و مردم گرد و نواحی را به چیدن و ربودن آن زرها امر کرد و داروغهای جمیع کارخانها از هیئت قتل و کشتن در مقام فرمان برداری و خدمت بودند و هر یک را بنوازش تازه و بخشش بی اندازه سرفراز میساخت - و از مضمون این مصرع *

* مصرع *

سلطنت گر همه یک لحظه بود مغنم است * بزبان حال

و قال تکرار میکرد و اسپها و فیلان نوینی را مستعد داشته ترکش بر کمر بست و با چندین از خویش و قرابت خود در وقتی که عماد الملک پدر چنگیز خان و الغخان حبشی و امرایان دیگر با لشکر و فیلان آمده بدروازه خانه پادشاهی چسبیدند - و صبح شده بود که بدرون در آمدند *

او نیز با پنجه شش معدود چتر بر سر گرفته بدلاوری و شیردای تمام روبروی لشکر متوجه شد و نیزه میزد - تا وقتی که تمام مردم او از گرد و نواحی راه خود گرفتند او تنها ماند *

* ازین طرف شروانخان

بتهی برادر مبارز الملک برو تاخت و بشمشیر آبدار خون خوار او را بجهنم فرستاد - و رودهایش از شکم بیرون آمده بود بقدی بر پای او بسته کشاله کدان در سر میدان بازار انداختند - و همه خویشان او پراکنده شده گریختند * قیاس آنست که آنچنانکه عذاب نیمه دروخ بقابیل تعلق یافته بسبب قتل هابیل - میتوان گفت که از عذاب نیمه دروخ که تمام خلایق قرار یافته حصه اغلب نصیب برهان خواهد شد - که سلطان مهربان عاقبت محمود را در سنه ۹۹۱ شهید ساخت * و در وفات سلاطین آن سال و شهادت سلطان جغت مآل تاریخ زوال خسروان گفتند و بدین نظم درج کردند *

سه خسرو را زوال آمد درین سال * که هفت از عدل شان دار الامان بود یکی محمود شه سلطان گجرات * که او چون دولت خود نوجوان بود درم اسلام شه سلطان دهلی * که او در عهد خود صاحبقران بود سیوم آمد نظام الملک بحرّی * که در ملک دکن خسرو نشان بود ز قاریض وفات این سه خسرو * چو میپرسی زوال خسروان بود بعد از کشتن او جمیع امرا و ارکان دولت بخانه اعتماد خان آمده طلب فرزند او کردند * چون سلطان خورد سال و جوان بود و معامله عم خود سلطان بهادر که با پدر او لطیف شاه و اعمام دیگر از خورد و کنان که عدد آنها از دفتر متجاوز بود - شنیده بود - نخواست که فرزندان او را آن حال پیش آید * مجبور بار گرفتن پیش از آنکه سلطان روح در ملک جسم جفین در آید و بر تخت هستی. ثم انشأناه خلقاً آخر فتبارک الله احسن الخالقین جلوس کند - آن نقطه و علقه و مضغه را از تنگنای خانه رحم ویران میساخت * اگرچه نیت او بر دفع فساد مآل بود اما شومیت این اعمال ناستوده او را بضرر انقطاع نسل سزاوار ساخت * اعتماد خان از عالم

راستنی کلام مجید را در میان آورده قسم یاد کرد که سلطان لا ولد و منقطع
 الفسل است - باز مبالغه کردند که اگر ازو دختری باشد ما را قبولست
 که بسطظت او را برداریم - باز سوگند متفی ساخت - آن بود که باعث
 تفحص قرابت بعید گشته * رضی الملک از نبیره‌های احمد شاه بانی
 احمد آباد به پنج شش بطن پائین پسری در سن دوازده سالگی پیدا کرده
 آورد - و بالضرورت او را بسطظت برداشته بر تخت توتی الملک من
 تشاء اجلاس کردند * و همه باتفاق سلام پادشاهی بجای آورده بر خزانه
 بهادند - و جمیع امرا و ارکان دولت و سپاه و لشکر را نام نویسی کرده علی
 قدر مراتبهم و مقدار مفاعیهم مبلغ تعیین کردند * و سپاه یک و شوشه‌های
 طلا را شکسته با نقود سکه دار بهمت قسمت کردند - طلا از بسیاری
 اخرجت الارض اثقالها و قال الانسان ما لها اوزان بها و کم قیمت شد *
 و امرایان کلان لکوک و کرور با حصه گرفتند - و از جواهر و مرصع آلات
 که خلاصه خزاین بود در میان عماد الملک و ملک شرق در ایام توجه
 بلدگان حضرت بگجرات بخاطر آورد که این نوادر جواهر و مرصع آلات
 قیمتی را بجای مفلوکی سپارم که از تصرف وهم و گمان بسیار دور باشد *
 این معنی اندیشیده بسیوچی طیب و برادر او که راهی بخانه ملک
 شرق داشتند سپردند * و چون بفدگان حضرت او را کروری بعضی پرگنات
 خالصه فرموده بگجرات فرستادند - و باین تقریب امفیتی روی داد
 و باز خواست اشیای امانی کردند مفکر پاک شدند - و هرچند سیاست
 کردند و گوشش بابیز کردند فائده نکرده قبول نمودند * حاصل ملک شرق
 از همان غم و اندوه صاحب فراش شد - و ازان بیماری رنج تاریک جامه
 عمرش از نور زندگی تاریک گشت * حاصل کلام آنکه میران مبارک شاه را
 دغدغه ساطنبت گجرات در اول جلوس احمد شاه بخاطر خلجان کرد

و سواری کرده تا قریب دیوهئی (sic.) آمد - و از اینجا تمام امرا سلطانرا گرفته بر سر میران رفتند - و چون مقاومت نداشت در اندک روزی باز گشت * و در همین سال که نهصد و شصت و درم هجری حضرت جنت آشیانی بر حکم تقدیر ربانی ازین جهان فانی بسلطنت ملک ملک جاردانی متوجه شده شفقار گشتند - و این خبر بگجرات رسید - اعتماد خان و امرای که در احمد آباد بودند - بدستور گجرات جهت ترویج روح اطهر اقدس تحصیل فیض فاتحه فایحه از هر کس مجمعی عظیم در جامع کبیر احمد آباد ساختند - و اکبر و اشراف و اماجد و اعظم اطراف که در بلده بودند حاضر شدند بعد از خواندن فاتحه و تقسیم خوشبوی و گل و پان سید مبارک بخاری که اعظم امرای ذی شان بود - عندلیب زبانرا باین ترانه باآواز در آورد - که اکنون هندوستان بمغول نخواهد ماند - از آنکه اختر سعد در طالع همایون بود فقیر دعاگویی بغیض الهام سبحانی موفیق گشت و در بدیهه گفت که آنچه بخاطر من میسر آید آنست که ملک بدست آمدن از تاثیر نظرات بخت بلند وارث حقیقی حضرت جنت آشیانی بوده باشد برین تقدیر میباید که ملک بوارث مستقیم شود بلکه افزون گردد اختر سعد اکبر از افق بخت بلند و مطلع طالع ارجمند وارث حقیقی درخشیدن گیرد و این دعوی را بدلیل بدیهی و برهان قوی اثبات میتواند نمود - وجهش آنکه اگر بسعد حضرت همایون بادشاه باز گرفتن ممالک هند می بود بایستی که جنت آشیانی خود تمتع میگرفتند * اما چون از نهال تسخیر ممالک خود میوه نچیدند - و بعد از فتح بلاد ملک بوارث گذاشتند قیاس اینست که ایشان آلت و ادوات برخورداري وارث ملک بودند که ملک بی عرض منصف بی اختیار در تحسین این نژاد ذوقها کردند و گفتند - که بسیار خوب بخاطر رسیده الحمد لله و الله که خجسته

کلام که ناشی از الهام ملک علام بود * مصرع *

چو آخر میگذشت آن فال شد راست * ملایک هفت
 اطباق سموات امین اجابت گفتند - و ایزد تعالی تصدیق این بنده
 فرموده فتوحات غیبی و تالیفات لاریبی برروزگار دولت آن سعد اکبر
 و خلیفه بحق ابدالاتصال گردانید * بعد اندک روزی مرثد را کسی
 واسرهیمو (sic) بگجرات رسید جماعه که معتقد بودند در مقام ازدیاد اعتقاد
 شدند - و آنها که منکر این توجیه بودند معتقد گشتند و سلطان احمد قریب
 هشت سال سلطان بود - و بعد از سلطنت او بیچاره شده نفو نام که
 پدرش گاربانی و مادرش را سلطان محمود در جمیع اسیران بنده گرفته بود -
 و سلطان میخواست که بجهت خود از میانه آن راجپوتفیها انتخابی کند -
 بهمین تقرب این عورت اسیر راجپوتفی را بیرون هرم سرا نگاه داشته
 بودند و مدتی بران گذشت * بعده بخاطر آورده یاد کرد که آنها را به بیفد
 و اگر چیزی خوش کند بگیرد - هفوز انتخاب نموده بود که نفور مادرش
 زائید و در وقت زائیدن سلطان تماشا میکرد - همانا که سایه دولت سلطان
 بر سر آن مولود افتاد و آن اول سایه بود که بر سر نفهو افتاد - و ثمره اش
 آن بود که چند وقتی چتر بر سر او داشتند و علم دولتش افراشته سلام
 کردند و سکه بر زر و نقره بخطاب مظفر شاهي زدند * و همیشه در میان امرای
 گجرات نزاع و اختلاف بود - و چون نیابت سلطنت با اعتماد خان تعلق داشت
 هر کس از امرا بجهت تصرف مملکت فرمان جهانگیری بنام خود در
 دست میکردند * کار بسرحدی رسید و بمرتبّه انجامید - که از ولایت آنچه
 بغیض و تصرف امرا رفته بود - آن حکم ملک تعلق ایشان داشت - و باز
 تمذای زیدتی را در اعتماد خان توقع مینمودند * التماس خود را بسرحد
 ابراهیمیرسانیدند - و دست زور و زیادتی خود بجایگزین اعتماد خان مذکور دراز

کرده او را بی جاگیر و زبون ساختند * و چون اعتماد خان حقیقت فساد مملکت از بی سرب و سامانی که ملک را از فقدان والی با استقلال رو میدهد آگاه گشت بخاطر آورد - که بی استغلال بسایه دولت پادشاهی عظیم المقدر رستن ازین بلیه عظمی محالست آن بود که برهمنونی بخت بلند و دلالت این دعا گوی مستمند مکرر عوایض بدرگاه گیتی بنه ارسال داشت - و استدعای توجه رایات ظفر آیات نموده مترصد وصول موکب سعادت محصول میبود - تا آنکه تاریخ شهر رجب سنه ۹۸۱ همدی بلند پرواز فتح و نصرت بندگان حضرت خلافت پناهی ظل الهی اکبر پادشاه سایه بر ممالک گجرات انداخت * و دران ایام بتقریب ستیزه و ناهنجاری شیر خان فولادی ابراهیم حسین میرزا و شاه میرزا و محمد حسین میرزا از جایگیرهای خود باحمد آباد آمده علی الاتصال چپقلش با افغانان میکردند * و جماعه سرداران گجراتی و حبشی و رومی و مغول و افغان تا قریب شصت هزار سوار باستعداد جنگ آماده و طیار بودند - که بیکبار وارد غیبی از واد لاریبی مرده قدم سعادت لزوم خلیفه بحق یعنی اکبر بادشاه رسانید - که رایات نصرت آیات بدیسه که بیست گروهی پتن گجراتست رسیده زلزله عظیم درمیان سپاه و اهل خبر و انتباه افتاد - و از هر طرف چه افغانان و چه حبشیان و چه از مغول و میرزاییان قامه شام بمسند عالی اعتماد خان آوردند - که تا غایت اختلاف و نزاع که مابین بود و درمیان خودها بود - اکنون که سم ستور بیگانه بولایت درآید - یقین است که ملک از دست همه مستخلص شده بتمام مستاصل خواهیم شد * صلاح همگان در آنست که در چنین وقتی شاهد وفاق و اتفاق را در انجمن یاری و برادری جلوه دهند - و کینه دیرینه که در میان سینه جلی گرفته بالکلیه پاک ساخته غبار استبداد و استکبار از آئینه دلها بصیقل اخلاص

بزدايئد - و لشکر عظیم آماده است - اتفاق نموده برفع این سانحه عظمی
 کمر بفتندند که با سهیل وجوه مدعیات و مرادات بر حسب ارادت روی
 خواهد نمود * چون این دواعی ارکان دولت بر خلاف مامول و مدعا بود
 اعتماد خان گوش برین سخنان می نهاد و گاهی نمی نهاد - و این
 بومعش و دواعی او را بر نیت اصلی ثابت قدم داشت و مقرر خاطر او
 ساخت که جواب ایشان نباید داد * اعتماد خان را معقول افتاد و بر وفق
 آنکه جواب ابلهان باید خموشی - اصلاً دم نزد و جواب نگفت - اهل این
 تمنا و استدعا نا امید مطلق شده هر یک پی کار و بار خود رفتند * ابراهیم
 حسین میرزا بسرعت روانه بهروج شد و اندیشید که رستم خان حریف شیخ
 است - اگر او بملازمت درگاه معلی رسد بصذوف الطاف پادشاهی سرفروزی
 یافته بنادر و قلاع را از دست مردم ما بآسانی و زودی بیرون خواهد کشید -
 و مرجب استقامت و استحکام بقای دولت اکبری در گجرات خواهد شد *
 و اگر اصول و عظام اهل گجرات بآن درگاه عرش اشتباه آشنا نشوند -
 چنانچه سابقاً گجرات در دست سپاه همایونی نماند - دریغوا نیز بعد از
 مراجعت حضرت پادشاهان مایان توایم جای خود گرفت * این معنی
 اندیشیده نقص عهد با رستم خان پیشه کرده آن رستم زمانه را ببهانه کنگاش
 تنها بخلوت طلبیده سرش را برید - و راه آگره و دهلی پیش گرفت *
 و ابراهیم حسین مرزا بوخامت نقض عهد با رستم خان به نکبتهای عظیم
 گرفتار شده در اندک فرصتی از هم گذشت * و این داعی اعتماد خان را
 در اقدام ملازمت دلیر و قوی دل ساخته باتفاق بملازمت حضرت اعلی
 خلد ملکه ابد شتافتیم - و بانواع التفاتهای گرانبایه پادشاهانه سرفروزی
 و دل نوازی یافتیم * الحمد لله که با ولایت در ظل ظلیل مستطیل پادشاه
 ملک بخش جهانگیر و کشورستان بی نظیر با بوتی الحلق (sic) سر او را

خلیفه‌گی بحقیقت - و در مقام رفاهیت و موقع امنیت بوده بفراغ بال
 بدعا گوئی دولت ابد اتصال اشتغال دارم - امید که سایه دولت این
 پادشاه ملک بخش و کشورستان در ربع مسکون و تمام بسیط غیرا مبسوط
 و مستدام الی یوم القیام باشد آمین * بعد از آن خواستند که ملک
 گجرات را باعتماد خان سپارند - و او را بیمشارکت و مساهمت صاحب
 اختیار گردانند - لیکن بسبب کفکاش بعضی از مقربان درگاه گیتی پناه
 آن نیت از قوه بفعل در نیامد - و حکومت گجرات به نواب ممالک
 مداری برخورداری خان اعظم قرار یافت * و صورتش آنچنانست که چون
 بخت بلند بادشاهی قوت از نظرات سعود یافت - و آفتاب دولت این
 دعاگویان داعی از مظنر التماس طالبان بر صفحه حال تاریک نشینان
 ممالک گجرات تافت - و ایامی بود از سنه ثمانیه و تسعمایه هجری که
 شیر خان فولادی فولاد اسلحه عداوت را صیقل زده متوجه جنگ
 گجراتیان شد و رو باحمد آباک نهاد * اعتماد خان بدلالیت این فقیر داعی
 عرضه داشت بدرگاه معلا نوشت و با دعا نامه فقیر بپایه سریر خلافت
 مصیر فرستاد که اگر رایات نصرت آیات که آیتی است از رحمت الهی
 درینولا که آتش خلاف و نزاع درمیان امرای گجرات اشتعال یافته اگر
 نزول اجلال فرماید - یقین است که بی ارتکاب حسن و مشتاق جدال
 و قتال گجرات مسخر بندگان حضرت نصرت شعار خواهد شد * اتفاقا چون
 مساعدت توفیق ملک کبیر و موافقت تقدیر با تدبیر قرین حال بود -
 مضمون آن دعا نامه و التماس آن عرضداشت بموقع قبول و استحسان
 پیوست - و در جواب آن عرایض فرامین عذایت آئین عز نفاذ یافت که
 بسددعای آن دولتمخواهان بغایت مستحسن نمود - می باید که بر جاده
 دعا گوئی و شارح رضا جوئی و دولتمخواهی ثابت قدم باشند - که همت

بر قبول التماس مبذول داشته عنان عظیمت بعزم فتح و نصرت آن ممالک معطوف میدادیم * القصه رسیدن این نوید سعادت جاوید و مرثده وصول موکب همایونی مقارن یکدیگر بود * شیر خان فولادی بجانب جونه گذ رفت - و میرزایان که بکومک مسند عالی اعتماد خان آمده بودند چنانچه سبق ذکر یافته هریک پراگنده شدند * و فقیر و بعضی از امراء اعتماد خانی مثل ملک شرق و وحیه الک و مجاهد خان باستقبال قبله اقبال و کعبه آمال روان شدیم - و چون از سر کبیچ یک منزل گذشته بودیم که بشاه فخر الدین در موضع سایتچ ملاقات نمودیم * ایشان گفتند که حکم شده که یک منزل با شما فرود آئیم - و باتفاق شما با اعتماد خان ملاقات کرده بعواطف پادشاهانه مستظهر و امیدوار سازیم - و دلاسا بر اصل نمایم - البته شما باز گردید - و خط مرحومی خواجه جهان نیز بهمین مضمون رسانیدند *

چون فقیر بعزم ملازمت بندگان حضرت متوجه برد امرای اعتماد خانی تجویز مراجعت فقیر نکردند - و بمجاهد خان که همراه بود نصیحت نمود - که شاه فخر الدین را بطریق احسن با اعتماد خان ملاقات دهد - و ایشانرا روانه احمد آباد ساخت * روز دیگر در وقت کوچ حکیم عین الملک آمدند و گفتند که حکم عالی چنین شده است که باز گردید و دلاسامی اعتماد خان بواجبی کنید - و همراه خود بملازمت بندگان حضرت بیارید * عجب کراماتی بود که دزین مصلحت بکار آورده بودند - که فی الواقع اگر فقیر باز نیکبخت یقین بود که رعب پادشاهی غلبه میکرد - و خوف سطوت استیلا می نمود * چون فقیر و حکیم عین الملک باحمد آباد رفتیم - و اسب خاچه پادشاهی با اعتماد خان رسانیدیم و بعواطف پادشاهانه مسطور ساختیم - و خلجان و سوارس شیطانی و دغدغهای هواجس نفسانی که بر خاطر ترسناک او زور آورده بود از صفحه ضمیر او پاک شستیم * و این مجلس

علاقات شاه فخر الدین و حکیم عین الملک با مسعود عالی اعتماد خان در شب جمعه واقع شد - و روز جمعه چهار زند که در جمیع مساجد احمد آباد خطبه بنام نامی و اسم سامی بندگان خلیفه بحق خواندند * و هر مسجد سر میدان که قریب حویلی اعتماد خان بود خان مشاراً الیه بصلوة جمعه حاضر شده خطیب را بخلعت‌های فاخره مرتب ساخته خوانهای پر از درم و دینار بر سر خطیب نثار کردند * و در وقت مسعود این عمل بدرجۀ وجود و شهود رسیده که تا الحال خطبۀ ممالک گجرات تا دور قیامت بخانواده این پادشاه عالم پناه مستمر خواهد ماند * و بهمین نیت بعد از فراغ صلوة بقاتحۀ خلود دولت ابد اتصال اشتغال نموده روانۀ ملازمت حضرت بادشاه گیتی پناه شدیم - و اختیار الملک و چهار خان حبشی و باقی امرا همراه بر آمدند * و بهر یک از ایشان بغویدهای تازه و غذایات بی اندازه امیدواری میداد * و فقیر شب در چادر اعتماد خان بسر برده به نصایح دلپذیر و مراعات پر تاثیر شب بروز آورد * و وجیه الملک بعد از صبح اظهار کرد که شما محض کرامات بجای آوردید که بنشب زنده داری پاس او داشتید * آن روز باز کوچ کردیم و بقصبة کرمی منزل شد و رایات نصرت آیات در قصبة جهونانه نزول اجلال داشتند * مفاصله میدان این دو قصبة هشت کرده راه بود * باز اعتماد خان مبالغه نمود که شما پیشتر روید و دلاسانی که بوسایط واقع شده بی واسطه بمشافه از لسان گهر فشان شنیده بما نویسد که موجب مزید وثوق اعتماد شود * حسب الصلاح پیشتر بملازمت روان شدم - چون بندگان حضرت بر آمدن فقیر مطلع شدند - مرحومی خواجه جهان و خان عالم و صادق محمد خان پیدشواز فرستادند * وقت مغرب فقیر باردار رسید - و بدولت ملازمت سرافراز گشت و باطراف بادشاهانه ممتاز شد * و حکم جهان مطاع شد که باعتماد خان بگویند که کوچ

کرده متوجه ملازمت شود که ما نیز فردا بگاه کوچ می کنیم * حسب الحکم
 باعتماد خان نوشت و علی الصباح در رکاب ظفر انتساب روان شد *
 درمیان راه اعتماد خان نزدیک رسید - و بندگان حضرت خواجه جهان
 و لشکر خانرا پیش او فرستادند تا جمیع امرا پناه ساخته بشرف رکاببوسی
 اقدام مبارک سرافراز ساختند - و انواع الطاف پادشاهانه بدرجه ظهور رسید
 و پسرشاهی بیکرانه فرمودند - و حکم عالی شرف نفاذ یافت که همه سوار
 شوند و فیل خاصه را روان ساختند - و زمان زمان بعواطف خسروانه نوازش
 میفرمودند - و به فقیر حکم شد که شما با او یکجا باشید * فقیر استفسار
 نمود که بکدام مثل و جانب باشیم * فرمان شد که هر جا که خوش آید -
 و خود بسعادت درون دولتخانه در آمدند * اعتماد خان دست راست
 جانی که تمام امرای گجرات یکجا توانند بود فرود آمد * و روز دیگر از
 کرب کوچ شد - و فقیر را نزدیک خود طلبیده دست اقدس خود بر دست
 فقیر نیاده در باب دلاسی اعتماد خان سخنان بسیار مذکور ساختند
 و فرمودند که این سخنان را باو برسانیم - و فقیر بعرض رسانید که اگر
 بیواسطه از زبان می شنید مزید اعتماد او میشد * او را نیز حکم شد که
 نزدیک بیاید - چون خواست که از اسب فرود آید فرمان شد که سوار
 باشد - و فرمودند که بغلانی گفته ام که چنین و چنین بگوید * او گفت که
 از زبان مبارک اگر بشنود بهتر باشد - و شروع در اصناف مراحم فرمودند
 و قریب دو کوه راه سخنان نوازش آمیز میگفتند که خان اعظم از میان
 امرایان جدا شده آمد و بعرض رسانید که پادشاه عالم لطف بیحد در باره
 اعتماد بخان ظهور میرسد و آثار دلگیری و نومیدی از رخساره سید حامد
 و الغخان میدرخشد - اگر عنایت پادشاهانه ایشانرا در نیابد زود است که
 فرار نمایند : بندگان حضرت رو بجانب فقیر کرده فرمودند که او چنین

میگوید صلاح چیست * فقیر بعرض رسانید که آنها را نیز بنوید الطاف امیدوار باید ساخت - فرمودند که چه باید گفت - عرض نمودم که هرچه بخاطر اقدس رسد عین صوابست * باز حکم شد که شما بگوئید - بموقف عرض رسانید که اگر قابل اند و معقول نماید چنین گفته شود که باعتماد خان حلقه بندگی در گوش جان کرده است شما نیز درین صفت به او متفق شوید - و غبار کینه و عداوت از آئینه دل بردائید - و در خدمت و جان سپاری یک وجود باشید * بعده سید حامد و الغخانرا طاب فرموده بامثال این سخنان دلداري و خاطر داشتی نمودند * و از الغخان حبشی پرسیدند که رتبه پدر تو نزد سلطان محمود زیاده بود یا جهجهار خان - او جواب داد که جهجهار خان بمنزله نوکر پدر من بوده و در هیچ حساب نبوده - باز پرسیدند که در میان شماها جنگ واقع شده - الغخان عرض کرد که او در صد آنها نبوده که نمایان جنگ تواند کرد * بعد جهجهار خان را حکم شد که نزدیک بیاید - فقیر عرض کرد که اختیار الملک و ملک شرق و وجیه الملک در یک مرتبه - حکم شد که آنها نیز پیش آیند - همه نزدیک ایستادند * الغخان عرض کرد که چند مدت پیش ازین پسر جهجهار خان با بعضی از سپاه من جنگ کرد و شکست خورد - جهجهار خان گفت الغخان از اعتماد خان برگشته با شیر خان فولادی متفق شد و شروع در قبض کردن پرگانات اعتماد خان میکرد - و من همسایه بودم حق نمک نگذاشت که خاموش نشینم * پسر من بر سر مردم الغخان رفت و اثر حبشیان او آمده با پسر من یکی شدند و در در پیوستن جنگ همه برگشته رفتند - و سبب شکست لشکر من بتقویب این دغا بود * بعده از اعتماد خان احوال پرسیدند - او بموقف عرض رسانید * سلطان محمود الغخانرا بمن بخشیده بودند و از امرا بود - و جهجهار خان چون خورد سال بود

هرگاه سلطان بدرون محل میرفت شمشیر سلطانرا تا در حرم سرا میدود و بخواجه سراها می سپرد - باین تقرب عرض میکند که قرب من بیشتر بود * الغرض ازینمقوله حرف گویان بمغزل رسیدند - و سواره دست فقیر گرفته اسب راندند و جمیع امرا و ارکان دولت پیاده در جلو میرفتند - سید حمدم و الغنخان پیشتر دویده بر در سرپرده آمدند - و بندگان حضرت با فقیر وداع کردند و این هر دو نفر را بدرون طلبیدند - و اعتماد خان و اخیارالملک و چهارخان و ملک شریق و وجیه الملک پیاده می آمدند * فقیر بایشان گفت که حکم شده که شما همه بچادرهای خود روید * ایشان همه بازگشتند * درین اثنا اسلام قلی توچی باشی آمد که چهارخانرا میطلبند او برگشته بملازمت رفت - و اعتماد خان با یاران خود منتظر ایستاد * باز اسلام قلی سلطان آمد - و بفقیر گفت که حکم میشود که شما چرا ایستاده اید - بمنزلهای خود بروید - اعتماد خان گفت بجهت چهارخان ایستاده ایم * حکم آمد که ما سخنی چند ازو میپوسم شما نه ستید - حسب الحکم روان شدیم * در سر میدان مسجدی بود بمواز عصر مشغول شدیم * چون اختیارالملک با حبشیان مخالف بود می نمود که بمنزلهای خود رویم بضرورت رفتیم - اما از حال الغنخان و چهارخان خبر میگرفتم - چنین معلوم شد که آنها در دیوان خانه نشسته اند - و حضرت خلد ملکه ابدأ بدولت درون تشریف بردند و اَلش بیرون فرستادند - و چون شب در آمد جمعی شب بازان که باصطلاح هندیان بهوانیه میگویند برقص و بازی مشغول شدند - تا نیمه از شب گذشت که عین الملک بطلب فقیر و اعتماد خان آمد * اعتماد خان بچادر فقیر آمده استفسار نمود که در چنین وقت این طلبیدن چه معنی دارد - فقیر گفت که زود باید رفت که بخون حلقه بندگی این درگاه در گوش جان کرده ایم صدق

و اخلاص مقتضی اطاعت و انقیاد است * بعده نماز استخاره باهم
گذارده متوجه درگاه شدیم - چون بدربار آمدیم هر دو حبشی نشسته
دیدیم - قیاس آن شد که آنها را بنظر نگاهبانی میکنند - مایان یکطرف
دیوانخانه نشستیم که فقیر را بدرون طلب فرمودند - اعتماد خان
و مجاهد خان بیرون بجای خود نشسته ماندند و در عقب دیوان خانه
تنبوهی بود و بندگان حضرت درانجا بودند - باصناف الطاف بفقیر خود
پیش آمدند - و دست فقیر گرفته نشستند - و آصفخان مرحوم و راجه
تودرمل بیرون تنبوه دور ایستاده بودند - فرمودند که من اعتماد خانرا درین
نیمشب میطلبیدیم - راجه گفت که او را توهم غالب است مبادا
که خایف شود - فقیر عرض کرد که بعد ازآنکه او از سر صدق حلقه عبودیت
در گوش جان کرده باشد خوف را بخود راه نمیدهد - بیک حساب اگر او را
بنوازند و تمام گجرات باو بخشند - و یا آنکه بزد و زندان فرمایند - هر دو
صورت را بخود قرار داده سر از خط بندگی نخواهد پیچید * فرمودند
که اگر چنین است پس شما ضامن او شوید - فقیر استبعاد نمود که من
مرد درویش چگونه ضامن اهل دولت و ارباب دنیا شوم * فرمودند که البته
باید شد که صلاح دولت ما درین است * فقیر عرض کرد که اگر بجهت
صلاح دولت است البته مرا ضامن باید شد * پس حکم شود که ازو پرسیده
ضامن شوم تا استحکام معنی ضمانیت باشد * فرمان شد که من بار اظهار
خواهم کرد * آصفخان قلمداوات و کاغذ پیش فقیر نهادند که خط ضمانیت
بنویسند * فقیر باین عبارت نوشت که حسب الحكم الاعلی خلد ملکه ابداً
ضامن اعتماد خان شده که آنچنانکه وعده رعایت و اشفاق است در باره او
بظهور آید - و بعد از آن ازو تقصیری اگر سرزند فقیر جواب گوید * و خط
پیش بندگان حضرت خلد ملکه ابداً بر زمین نهاد - خط را بدست مبارک

خود گرفته بدست آصفخان مرحوم دادند که بخواند - آصفخان بلند خواندند - و گفتند که تا غایت باین شرایط کسی ضامن نشده - خط را از دست آصفخان گرفتند - و فرمودند که باین شرط قبول کردم - فقیر را جزم و یقین شد که از مواعید خسروانه هرچه بزبان اقدس گذشته از ته دل بوده و از آن عدول نخواهد شد - و آنچه در السنه و افواه خلایق است از نقض عهد آنرا وقوعی نخواهد بود * بعده اعتماد خانرا بدرون طلبیده فرمودند که من در نیمه شب ترا طلبیدم - و راجه تودر مل چفین گفت که فلان از جانب تو عرض نمود که اگر کسی را در بندگی و اخلاص اعتماد خان شبهه و تردیدی باشد من ضامن او که عهد جواب باشم * و خط ضمانیت بآصفخان دادند که بخواند تا او بشنود * بعد از خواندن خط و اطلاع بر مضمون آن اعتماد خان تسلیم نموده بزبان آورد که من حلقه بندگی در گوش جان کرده بودم - الحال باین نوشته خط غلامی من و فرزندان من تا روز قیامت بر صفحه زمانه و ورق روزگار باقی ماند * بندگان حضرت خلد ملکه ابداً بنور تبسم مجلس بهشت آئین را منور ساختند - و فرمان دادند که بنشینید - تسلیم نموده بنشست * بعده فرمودند که تو حبشیانرا رعایت بسیار کردی و امراء ساختی - و آنها قدر نعمت تو ندانستند - و من معض بجهت حمایت تو آمده ام که حالت عجز ترا بقوت و غلبه مبدل سازم - و از نقاحت تسلط ایشان ترا بر آورم - برین نوید عنایت اعتماد خان تسلیم نمود - و فقیر بعرض اقدس رسانید که اعتماد خان بعلت استیلامی فرومایگان و زیردستان بمنزله موتی بود - و این آب حیات سخنان روح افزا زندگی تازه بخشیدند * بعده فرمان شد که بخاطر عاطر ما میرسد که تمام مخالفان و گردن کشان ترا با خود همراه بریم - تا بفراغ خاطر بهمام دولتخواهی توانی پرداخت - تو در میان اینها تمیز و تفرقه کن -

هرکرا خواهی پیش تو گذارم و هرکدام را گویی همراه خود سازم * او بعرض رسانید که من بنده کمین درگاهم حکم حکم خداوند است - و صلاح کار همانست که از عالم ملکوت بخاطر اقدس پرتو می بخشد * آصفخان مرحوم گفتند که حبشیانرا یک قلم بالتمام همراه باید برد * فقیر عرض کرد که چهار (sic) خان از جمله بندهای اعتماد خانست او را باو بگذارند - بندگان حضرت فرمودند که اگر او خواهد چنان باشد * بعده آصفخان گفت که من روبروی آنها بودم که باهم اشاره میکردند - و از آن فهمیده ام که یافته اند که آنها را خواهند گرفت و سوای این دو نفر هرکرا در گرفتن مساعله شود چرما خواهند گریخت * حکم شد که هرکرا اعتماد خان ضمان شود و خط ضمانیت بنویسد او را به پیش او بگذاریم - و هرکرا ضمان نشود همراه ببریم * بعده آصفخان حبشیانرا یک قلم بیرون قرار دادند - و گجراتیانرا عموماً نوشتند که همراه اعتماد خان باشند * اعتماد خان گفت من ضامن فرزند خود نمیشوم چه جای دیگری - و در باب سید حامد فرمودند که او را همراه خود ببریم یا بگذاریم - اعتماد خان بعرض رسانید که هرچه صلاح دولت بندگان حضرت باشد - و بر تقدیری که بگذارند بال او را بسته نگذارند * الغرض باصطلاح هندیان شکستن و بستن بال کفایت است از آنکه بر هر که اعتماد نیست بمنزله کبوتر بریده پری دست و پا ساختن اولی است - بندگان حضرت فرمودند که همچنین باشد و با آصفخان حکم شد که بنویس اگر جاه و منصب خواهید همراه باشید - و اگر میل مدد معاش دارید بگجرات بمانید - بهمین نوع نوشتند * بعده حکم شد که الفخان و چهار خان را بحضور بیارند * چون هر دو بحضور آمدند زمین ادب بومیدند - فرمان جهان مطاع شد که شما غلام سلطان معمر بودید اکنون که از من شده اید رعایت حال شما بمراتب بیشتر از اول

خواهد شد - و الحال همراهِ خود میبرم بسبب آنکه خدمات گجرات باعتماد خان فرموده ام - و شما اعتماد خانرا بسیار رنجانیده اید و از خود ناراض ساخته اید - و او در رعایت شما دقیقه فرو گذاشت نموده و شما قدر او ندانسته اید * از شنیدن این سخنان الغخان حقیر شده از خود رفت - اما "جهجار خان در مقام جواب آمده بموقف عرض رسانید که مایان این دولت و جاه از حبشه همراهِ نیاورده ایم خدمت پادشاهی سرافراز خواهیم شد - بندگان حضرت خلد ملکه ابداً فرمودند که همچنین است * بعده الغخانرا به مانسین و جهجار خانرا به بهگوانداس میبردند - و آنها مردم خود را بر اینها بگلهبانی داشتند و حکم شد که بر فیل سوار کنند * جهجار خان برگشته بموقف عرض رسانید که بر فیل چرا سوار شویم سوار اسب بوده در بندگی خواهیم بود - چه در گجرات بادشاهان بر فیل سوار میشوند - ما کسی را که حکم حبس میشود بر فیل می نشانند * الغرض یقین آنها شد که پیش آمدن این واقعه بخواهش اعتماد خان شد - بعده مراحم بیکرانه پادشاهی در باره اعتماد خان شده بدرجه ظهور رسانیدند - و از روی اخلاص و اشفاق هر دو دست او را بدست اقدس خود گرفته از پس دوش مبارک برداشتند - و فرمودند که ما ترا در پناه خود گرفته ایم و گجرات بتو سپرده ایم * او در جزاء این اشفاق بیکرانه سجدهات و تسلیمات بتقدیم رسانیده معروض گردانید - که من پدر و ضعیف شده ام مرا بخدومت دریانی داشته از تحت قدم خود جدا نسازند و از زیر سایه ظل الهی دور نیندازند * حکم شد که چون در خدمت ما خواهی بود هر جا که باشی در زیر سایه مائی - و نفس الامر همین بود که بندگان حضرت خلد ملکه ابداً بسیار بسیار در مقام رعایت او بودند - اگرچه مقربان درگاه مغای این سخنان در خاطر اقدس جانی میدادند - اما فوراً اشفاق

و یمن التفات بنحوی بود که گفته مقربان موثر نمی شد - و هر روز باکه هر ساعت مرهمتهای تازه و نوازشهای بی اندازه در باره او درجه ظهور داشت * آخر الامر اصحاب غرض بعرض رسانیدند که از سپردن گجرات باعتماد خان مظنه اهل عالم چنان خواهد شد که نتوانستند ملک گجرات نگاه داشت - بذابران باز باعتماد خان دادند * بعده رو بفقیه آورده فرمودند که اهل راجی چنین میگویند صلاح چیست - فقیر بعرض رسانید که اعتماد خان بنده و غلام درگاه است هرچه صلاح دولت باشد او نیز راضی و شاکر است * حکم شد که ما را بخاطر میروند که احمد آباد بعزیز میدهم * و از آن روی آب مهندری که ولایت چنگیز خان و میرزایان بود از اعتماد خان باشد - و بعد از یک دو سال چنانچه فرموده ایم و قراردادست تمام ولایت گجرات باو خواهیم سپرد * بهمین قوار حکم عالی شد که فرمان نویسند و آصفخان مرحوم فرمان بیاضی نوشته آوردند * یک پیر از شب گذشته بود که اعتماد خانرا بمعلمی که خود بدولت نشسته بودند آوردند - و شقه سرابرده درمیان حایل بود و فقیر در حضور نشسته بود - بلاشکر خان حکم شد که از پس سرابرده اعتماد خان و ملک شوق و وجیه الملک و اختیار الملک و غیرهم از اعیان توابع او برین عنایت تسلیم کنند - لشکر خان باواز بلند نام هریک بر زبان می آورد که اعتماد خان و فلان و فلان تسلیم میکنند - و بفقیه فرمودند که شما باعتماد خان بگوئید که وعد گجرات بشما همچنان ثابتست حالا بجهت مصلحت یکطرف بتو مرحمت کرده ایم - و آنچنان که بر لسان صدق نشان ما جریان یافته در اندک فرصتی از مرکز قوت بدرجه فعل خواهد رسید * عاقبت کلام معجز نظام کار خود کرد - و تمام گجرات بعد از دو سال بااعتماد خان عنایت فرمودند - اما کم طالعی سستی جبلت او پیش دستی کرده

صورت انقلاب در آئینه روزگار نمودار شد - و فتوات عظیم روی داد - تا آنکه نیکو خدمتیهای نصرت شعار فتوحات آثار نواب نامداری خانخانان باز یافت - قصورات نموده ممالک گجرات را باستقامت اصلی آورد *

القصة بسر سخن سابق رفتیم که بندگان حضرت خلد ملکه ابداً از دار الخلافت احمد آباد نهضت فرموده بجانب کهنابیت متوجه شدند - و فقیر و اعتماد خان و ملک شرق بهمراهی رکاب دولت شدیم * ماگ شرق بفقیر گفت که شما بعرض اشرف اعلی برسانید که مردم ما بتمام جابجا متفرق شده اند - اگر فرصت یابیم بدلاسا و جمع ایفها پردازیم - و با همه مردم خرد از دنیاال بیاییم * اعتماد خان از غایت احتیاط و کمال ملاحظه القاء این تمنا نه پسندید - و مانع گفتن این سخن شد که شاید مسموع درگاه نیفتد * اما چون مبالغه ملک شرق از روی جد بود - فقیر بعرض اشرف اعلی رسانید - که اگر رخصت باشد در دو سه روز معدود خاطر را ازین اندیشه فارغ ساخته بجمعیت تمام بملازمت شتابند * فرمان شد که هر قدر که خواهند باشند - و لشکر خود را جمع ساخته چون بشنوند که از کجابت کوچ کردیم بیایند * فقیر این رساله باعتماد خان رسانید - و یک دو کوزه همراه بودیم که اعتماد خانرا خود طلب فرموده رخصت دادند * او مراسم رکاب بوسی بتقدیم رسانیده بازگشت - و فقیر را هم وداع فرمودند * و قیاس اختیار الملک آن شد که فقیر در ملازمت خواهد بود *

و نیز پیش آمد نظر اقدس بر او افتاد - او را طلبیدند - برکاب دولت دست زده همراه میرفت * بعد از لحظه او نیز مرخص شده آمد - و میخواست که ازین پیش آمدن سخت پشیمان بودم که مبدا مرا همراه نگاه دارند ای کاش همراه میماند - و از شامت حرکات ناصواب او که گریخت و رفت * اعتماد خانرا که ضامن او قرار داده بودند بعقوبت

او نمیگرفتند - و فقیر چون از ملازمت مرخص شد بمنزل خود رفت - اول صبح رقعۀ اعتماد خان رسید - که ما امشب بهزار حیلۀ حواله اختیار الملک را نگاه داشته ایم - برای خدازود بیایند - فقیر پیش او رفت * و اعتماد خان احوال بتفصیل گفت - فقیر اختیار الملک را بمنزل خود طلبید - و باو خاطر نشان نمود که تو خود مشاهده کردی که بندگان حضرت چگونه در صد تربیت و مقام عنایت هستند - و این خیالات که در خاطر تو آمده باعث آن چیست - اول انکار مطلق نمود که خلاف واقع است * و چون فقیر بجد گرفت که خلاف میگوئی و این اراده پیش گرفته ناچار قبول کرد که من از بندگان حضرت توهم دارم - و از اعتماد خان نیز چندان خاطر جمع ندارم * فقیر گفت که خاطر جمع دار که من متکفل که آنچه کمال عنایت و مرحمتست از جانب بندگان حضرت در بار تو بظهور آید * و هرگاه حضرت در مقام مرحمت و عنایت باشند از اعتماد خان چه شود - و هر ولایت که بهتر باشد تو بستان از جمله ولایتی که بطرف اعتماد خانست * بعده گفت که شما در حضور خود قسمت بکنانید * گفتیم من در حضور خود قسمت بکنانم و مهر حضرت خلد ملکه بران قسمت نهاده فرمان جاگیر بتو رسانم * خوش حال شد و بطوع و رغبت قسم یاد کرد که ازین قرارداد عدول نکند - و بهیچوجه معتز نشود * فقیر را یقین حاصل شد که چون بطوع و رغبت بخود قسم یاد کرده پس هرگز خلاف نخواهد کرد - و صورت مجلس برقعۀ معلوم اعتماد خان گردانید * او وجیه الملک را معه دفتر پیش فقیر فرستاد که برگذات از دفتر خاطر نشان اختیار الملک کرده هرچه او خواهد باو بدهید - او نیز وکلا و محرران خود را حاضر ساخته در انتخاب ولایت بذکری دقت پیش گرفت که حساب وجب و جب و بسوۀ بسوۀ زمین آنچنان بعد میکرد - که اگر او را بچوب

زده اخراج کنند - او از قدم بندگان حضرت هرگز جدا نخواهد شد - چه کسی که بجهت جزویات چندین مضایقه کند - چرا بگریزد - و شرکه نخواهد که بگریزد چندین مضایقه چرا کند - و چون خلاصه ولایت بحسب دلخواه خود جدا ساخت * فقیر بار گفت بیا تا باتفاق پیش اعتماد خان رویم و دلاسانی او بکنیم که یقین او شود - که دیگر شما را دغدغه در خاطر نمانده - گفت بیائید تا برویم - و بشوق دست هم گرفته از سرپرده خود بسرپرده اعتماد خان رفتیم * امرای او مثل ملک شوق و مجاهد خان و فتح خان بلوچ و هبیت خان بلیم و قوامخان پیش او نشستند بودند * وجیه الملک همراه ما بود ما بجمعلی نه نفر بهم نشستیم - و اختیار الملک تنیا یکطرف - فقیر با اعتماد خان گفت که ملک اختیار الملک قسم بقرآن مجید یاد کرده که تا حیات باشد از درگاه حضرت جدا نشود * اعتماد خان اظهار کرد که اگر در حضور جمیع ائمه بزیان خود گویا شود همه را بر صدق مقال او اطلاع حاصل گردد * فقیر گفت مناسب همین است * او گفت مصحف طلب کنند - تا مصحف آورند - سه پهر از شب بلکه پیشتر گذشته بود - و با وجود که ملک شوق و اختیار الملک وصلت مصافحت باهم داشتند - اما مخالفت نیز درمیان بود * ملک شوق با اعتماد خان اظهار نمود که ازو ایمن نباید بود - همین که برخاست یقین بدانید که رفت * اعتماد خان قول و فراست ملک شوق را با فقیر و وجیه الملک درمیان نهاد - وجیه الملک گفت که ملک شوق با او مخالفت دارد - و چنین میگوید کسی که سوگندان غلاظ و شداد یاد کند و بجهت وجب وجب زمین مضایقه نماید چرا بگریزد * و از بیرون این سرپرده دور ترک قریب هزار سوار اختیار الملک جا بجای جوق جوق ایستاده اند و شب بصبح کاذب نزدیک شده -

او خواست که دست بمصحف نهد باز بخود کشید - و بتجدید طهارت برخاست و روان شد * اعتماد خان قوامخان را از دنبال فرستاد که ملاحظه نماید که بجای خود رفت یا بوضوء مشغول شد - قوامخان رفته باز آمد که همین که برآمد اسپ او ایستاده بود سوار شد و بفوج خود ملحق شده روان گشت * اعتماد خان انگشت حیرت بدنشان گرفت - و دست حسرت و افسوس بر سر نهاد و گفت - الحکم لله ورضینا بقضاء الله اسباب گرفتن و کشتن من بهم رسید - و رو بفقیور آورده گفت - شما چرا ضامن شدید - بسبب ضمانیت شما تن بمرگ خود نهادم - و برخاست که خود برود و او را دریافته باز گرداند * فقیر نیز بهمراهی او برخاست - اسپ آوردند که سوار شود - فقیر گفت اسپی بتجیت من نیز طلب کنید که همراه شما باشم * چون این سخن شنید سوار نشد - و تاملی کرده باز گشت و بجای خود باز آمده نشست * فقیر کس فرستاده عین الملک را خبر کرد - تا آمدن او با اعتماد خان گفت - که قبل از آنکه این خبر بسمع اشرف اعلی رسد - ما و شما بر کهور بهل سوار شده بملازمت بندگان حضرت رویم - و شما را بر قدم ایشان انداخته عفو و کرم پادشاهی را شفیع گناهان سازیم - و گریختن اختیار الملک را ما بعرض بندگان حضرت رسانیم * اعتماد خانرا معقول افتاد و کهر بهل (sic) طیار ساختند - اما وجیه الملک گفت که رفتن بسیار خوبست - اما یک قصور دارد که همین ساعت اختیار الملک گریخته و نیمه لشکر باطراف بدر رفته - و کس نخواهد دانست که خان بملازمت پادشاه رفته اند - بلکه حمل بر گریختن اعتماد خان نیز کرده بقیه لشکر متفرق خواهند شد - و هیچکس نخواهد ماند * بهتر آنست که چون روز شود باتمام لشکر نغاره کرده روان شوند - قرار برین وجه شده شرح سوگند خوردن اختیار الملک و گریختن

او در عرصه داشت نوشته بدست جلودار جلد فرستادم - و فقیر احوال
 بتفصیل نوشته بمرحومی آصفخان فرستاد * ایشان جواب نوشتند که
 هرچند زود تر بیائید بهتر است * چون صبح دمید و شروع در کوچ کردند -
 لشکر و سپاه خان اعظم از درون احمد آباد بعزم غارت برآمدند - و در
 اطراف و نواحی لشکر اعتماد خان دست اندازی بغیاد کردند * حکیم
 عین الملک چنان صلاح دیدند که لشکر اعتماد خان فوج فوج و جوق و جوق
 بهم یار شده رو بروی لشکر خان اعظم بایستند - و آنها را از دست اندازی
 باز دارند - تمام آن روز بهمین نوع گذشت و شب در آمد - و صبح دیگر
 روز جمعه چون قریب بزوال شد دست نماز کردند که بعد از صلوات جمعه
 روان شویم * درین حالت شنیده شد که شهباز خان بجادر حکیم
 عین الملک آمده بعد از لمحظه هر دو باهم پیش آمدند * و شهباز خان
 گفت که فرمان شده که اختیار الملک اگر گریخت بجهضم شما ضامن
 اعتماد خان هستید یا نه * فقیر جواب گفت که تا حیات او هست
 حسب الحکم من ضامن او هستم * شهباز خان گفت که بیائید تا باهم
 پیش اعتماد خان رویم - که حکم اعلی برین وجه صادر شده - که اگر فلان
 ضمانیت اعتماد خان قبول کند - تو برو و دلاسی اعتماد خان بکن *
 ما هر سه باتفاق رفتیم - و شهباز خان دلاسی بسیار کرد * اعتماد خان
 گفت که من این نوع بنده حضرت نیستم که مرا دلاسی کنید * شاه مرا
 بحضرت فروخته اند - و من حیات و ممات خود را در قدم حضرت
 قرار داده ام * بعده شهباز خان باین سخنان فی الجمله تسلی شده بشهر
 رفت - و قرار با ما چنین داد که فردا هرگاه کوچ کنید باهم روان شویم *
 و چون بشهر رفت - با ارکان دولت میروا عزیز کنگاش کرده باشد که
 فقیر ضامن اعتماد خانم - در شهر باشم که ضامن در دست داشته

باشند - بهانه فرمان کرده که بعضی سخنان مصاحبتی هست که شما را حسب الحکم معلوم کردنی است - بمسجد کلان شهر حاضر شوید که ما هم می آئیم * چون فقیر بمسجد در آمد - ایشانرا نیز آنجا یافت - و مردم میرزا نیز بودند - باهم نشستیم - هیچ فرمانی در میان نبود * شهباز خان از فقیر پرسید که شما امشب درون شهر خواهید بود یا در اردو * فقیر گفت نزد من هر دو برابر است بصلاح شما عمل میکنم - بلکه شهر بهتر است که منازل و حوالی دروست * باز شهباز خان و مردم میرزا جدا نشستند - و کنگاش کردند که اگر فلان درون شهر بماند و اعتماد خان برود - ایشانرا جای سخن خواهد بود که مرا در شهر داشتند و او بدر رفت - اگر در اردو میبودیم نمیتوانست رفت - بعد از کنگاش باز پیش فقیر آمده تملقات بیشتر فرمودند - و رکاب گرفته سوار ساختند - که بودن شما در اردو بهتر است * فقیر گفت حکایت فرمان در میان بود آن خود دیده نشد - گفتند بیگانه شده فردا بشما خواهیم نمود * فقیر چون بچادر خود در آمد - اعتماد خان آمده مضمون فرمان پرسید * فقیر نقل مجلس کرد و آنچه از قیاس معلوم شده بود نیز مذکور ساخت - و قرارداد بران نموده شد که آخر شب مهتاب است کوچ کرده روانه ملازمت شویم - و همچنین کردیم * چون شهباز خانرا بعد از صبح معلوم شد که روان شده ایم - بسرعت روانه ملازمت شد - و یک روز زود تر رسید - و بغرض اشرف اقدس رسانید که اعتماد خانرا آورده ام - و حال آنکه با او هفتاد هشتاد سوار بیش نبودند - و با اعتماد خان باوجودی که اکثر سپاه پراکنده شده بودند قریب هفت هشت هزار سوار همراه بود * روز دوم شهباز خان و روز سیوم ما بکهنپایت رسیدیم * بواسطه کثرت لشکر چون باردوی بزرگ رسیدیم همان ساعت رفته ملازمت کردیم * اول فقیر ملازمت کرد بسیار خوشحال شدند * و بعد

از آن اعتماد خان آمده زمین بوس کرده ته پای مبارک سر خود را رسانید *

و چون او سر برداشت هریک از امرا سرهای خود را بر زمین خاکساری نهادند - باعتماد خان فرمودند که شما در باب گریختن اختیارالملک اندیشه نکنید - غلامی بود رفت - غلام دیگر را خطاب اختیارالملک داده بجای او نگاه دارید - و رخصت فرمودند که رفته بمنزل خود باشید *

فقیر عرض کرد که اردوی اعتماد خان دورتر است - اگر حکم شود قریب اردوی ظفر قرین بیاید * فرمان شد که دور هم نزدیکست هر جا که خواهد منزل کند - باز گشته بجادهای خود آمدم * روز دوم شخصی آمد که بندگان حضرت اعتماد خانرا طلب فرموده اند * اعتماد خان بتغیر جامه مشغول شد - و مردم او همه مستعد میشدند که همراه بملازمت روند -

فیم روز شد حکیم عین الملک نیز رسید - طعام کشیدند - بعد از فراغ طعام همه سوار شدیم - و در راه آصفخان مرحوم رسیدند که بطلب آمده بودند *

خانه قلیچ خان بر سر راه بود او برآمده ملاقات کرد - وقت نماز ظهر بود - بمقام مشغول شدیم * آصفخان اندرون رفته اعلام حضرت کردند * حکم شد که فقیر را بملازمت برند * فقیر و آصفخان باهم روان شدیم - در راه بفقیر نصیحت فرمودند - که اگر سخنی واقع شود شما بگوئید که من ضامن اعتماد خان بودم او را آورده ام * فقیر را دغدغه شد که باعث این نصیحت چیست * و از جمعیت سپاه جابجا و آراستگی فیلان بسلاح یقین شد که اراده چیست * چون نزدیک شدیم دیدیم که بندگان حضرت تنها نشسته اند - و ارکان دولت مثل خان کلان و اعظم خان و شجاعت خان و باقی امرا ایستاده اند * فقیر سلام کرد - جواب ادا فرمودند - اما نه بطریق معتاد و آثار تغیر از جبهه مبارک هویدا بود - اشارت بنشستن فرمودند * بعد از نشستن اول حرفی که بر زبان آوردند این بود -

که اختیار الملک را اعتماد خان گریزانید * فقیر در جواب گفت سبحانک
 هذا بهتان عظیم * اگر او میگریزانید خود چرا می آمد * فرمودند که از
 کمال حرام زادگی * فقیر عرض کرد که از عقل دورست که او را بگریزانند
 و خود را هدف تیر بلا سازد * فرمودند که اکنون چه باید کرد * فقیر جواب
 گفت که اگر نظر بر قول خود دارند هیچ نباید کرد که او بنده و غلام
 درگاه است * فرمودند که ما چنین قول کرده بودیم که او حرام زادگی کند -
 و امراء کلانرا بگریزانند و خود بتقریب شما بیاید و در مقام شیطنیت باشد *
 فقیر عرض کرد که خدا گواه و آگاه است - که اختیار الملک عداوت قدیمی
 دارد - و برین تشریف آوردن بندگان حضرت راضی نبود عمداً گریخت *
 اعتماد خان را در بلا اندازد و بندگان حضرت ازو برنجمند و ایذا کنند - باقی
 حضرت حاکمند * درین اثنا صادقخانرا طلبیده بجادر قائم خان به پیش
 اعتماد خان فرستادند - که ازو سوال کند که چرا چنین کردی * ایشان
 که رفتند آنجا خوردنی میخورند - بعد از سوال دست از طعام کشید
 و ساکت شد - و جواب گفت که اگر بر بنده گناه لازم آید عفو از حضرت
 می شاید * صادق خان آمده جواب عرض کرد * راجه تودرمل پیش آمده
 گفت که اگر حکم باشد او را بمنزل خود برم * فقیر رومی باعزّه که حاضر
 بودند گفت - که شما را بزمک بندگان حضرت سوگند است که مرا
 درالتخوای حضرت میدانید - همه ساکت شدند * بعده آنحضرت فرمودند
 که چرا جواب نمیگوئید * خان کلان محمد خان و شجاعخان هر دو گفتند *
 که شما را درالتخوای میدانیم * و میرزا عزیز فرمودند که دولتخواهی شما از
 آفتاب روشن تر است احتیاج بگواه نیست * بعده حضرت فرمودند
 که مدعا چیست بگوئید * فقیر عرض کرد که "بعزت الله تعالی از عالم
 درالتخوای عرض میکنم - که اگر حضرت در مقام التفات شده عنایت

فرمایند - ممالک دیگر هم خصوصاً دکن مستخر بندگان حضرت شود * فقیر متکفل که آنرا مستخر بندگان درگاه سازد * این سخن فی الجمله مؤثر شد - ساعتی کامل فرمودند و انگشت مبارک بقلم میکشیدند * بعده راجه تودرمل عرض کرد که اعتماد خانرا بخانه خود ببرم * حکم شد که ببر * غالباً پیشتر برین وجه قرار یافته بود - که اعتماد خان را با پسر راجه نگاه دارد - و ملک شوق را با سکون گوالیری - و وجیه الماک را و مجاهد خان را و هریک از امرا را بیکى سپردند * درین اثنا شهباز خان آمده عرض کرد که اوردی اعتماد خانرا مردم من تنها احاطه نمیتوانند کرد * خان کلان ایستاده بود بموقف عرض رسانید - که اگر حکم باشد من فوجی فرستم * و در خاطر مبارک چنین بود که اعتماد خان متبید باشد - و لشکر و سپاه او همچنان بحال خود باشند و همراه باشند - تا وقتی که او را خلاص سازند * راجه تودرمل عرض کرد که تمشیت او باین اسلوب سلامت نخواهد ماند * و همچنین متفرق خواهد شد - هرگاه بر سر عنایت آیند همه چیز بار مرحمت میتواند کرد * علی کل حال متفرق ساختند - و از اردوی اعتماد خان یک میمون کلان آوردند - و بندگان حضرت بتماشای او مشغول شدند - و فقیر نیز همراه شدم و عرض نمودم که آنچه اراده بود در حق اینجماعت بظهور آمده - عورات و اطفال در احمد آباد اند در حق آنها چه حکم میشود * فرمان شد که بجهت مصلحت و ضبط مملکت چند روزی ملاحظه نموده ایم - که خاطر جمع شود - بعده رعایت خواهم کرد * و بمیرزا عزیز حکم شد که باتفاق فلان بر سر دیوان خانه نشسته پروانها بمردم خود نویسد - که بسی و زه و زاد کسی هیچ احدی دست درازی نکنند - و پروانمون خانه و حویلی ایشان نگردند * میرزا آمده پروانها بتاکید و مبالغه تمام نوشتند * و جلودار ایشان با جلودار فقیر باتفاق روانه احمد آباد

ساختند - و بیدم معدلت شهنشاه عدالت پناه اهل و عیال مردم در حفظ
 و امان حق سبحانه و تعالی سلامت ماندند * و یکروز دیگر در کهنجایت
 مقام فرموده بجانب برده کوچ واقع شد - و چنان بمسامع علیه رسید
 که ابراهیم حسین میرزا با جمیع سپاه از آب میندری گذشته در اعمال
 سرنال است * بندگان حضرت با اندک کس ایلغار فرمودند - و آنها را
 بمحض تائید الهی و اقبال نامتناهی بوهم زده زیر و زبر ساختند * و اعداء
 دولت قاهره مشهور و مذکور فرار نموده بجانب هندوستان خود را
 کشیدند * و حضرت بدولت و اقبال باز برده تشریف آورده متوجه بندر
 سورت شدند - و قلعه سورت را محاصره فرمودند - و آن قلعه سورت بتدریب
 آنکه بر لب دریای شور واقع ست * و خداوند خان خواجه صفر رومی
 که در تعمیر قلاع و تدبیر دفع ضربت توپ و تفنگ کفار فرنگ صاحب
 وقوف تمام بود - و از روی مهارت بعمارت آن قیام نموده سنگی که در بندر
 دیب حاصل میشد - که از کمال رخاوت و سستی خالتی داشت که هر
 گلوله و مهره سنگ و آهن از دهن توپ بزر و ضرب آتش باروت جدا
 میشد * چون بدیوار این قسم سنگ میرسید بطور سنگهای دیگر شکست
 و ریخت نمی یافت - بلکه بمقدار گلوله سوراخی در دیوار آن سنگ میشد -
 و حالت نرمی و سستی آن سنگ خامیت صلابت و محکم می بخشید -
 ازان نوع سنگ عمارت حصار قلعه تمام کرده بود - و بجایان مجراهای
 توپ زدن و دفع کردن دشمن در عمارت آن تعبیه شده بود - که گرفتن آن
 قلعه بصورت عقل راست نمی آید * چون همت عالی این پادشاه
 عدوبند کشور کشا متوجه محاصره و فتح آن شد - و روزی چند ایام محاصره
 کشید - عاقبت نصرت الهی و تائید آسمانی مقارن روزگار دولت قاهره
 گشته مردم جنگی قلعه سورت که از جماعت رانیره (sic.) که در جنگ کردن

و نگاه داشتن قلعه هدیج کمتر از فرنگ و رومی نیستند و بتربیت و گماشتگی محمد حسین میرزا بنگاه داشتن قلعه مامور و مقرر بودند - بعد از سعی بسیار عاجز آمده امان خواستند * و همزمان که سردار آنجماعه بود زنیار خواسته قلعه را باولید دولت قاهره بسپرد * و بندگان حضرت از کمال شفقت و معنویاتی جبلی و رافت و رحمت ذاتی را که صفتی از صفات ربانی است کار فرمودند * و مقررست که چون خلیفه بحق سایه حضرت ایزد عز شأنه است - در آئینه وجود خلیفه بحق لازم است که صورت اخلاق عفو الهی جلوه گر شود * ازان رهگذر از سر گناهان مردم قلعه گذشته امان دادند - و جرایم ایشانرا بخشیدند - و بآب عفو چرکذت عصیان عامیانرا پاک ساخته قلعه را بعمده معتمدان درگاه گیتی پناه اعفی قلیج خان سپردند - و خاطر را از رهگذر قلعه سورت و اپرداخته متوجه احمد آباد شدند * و جمالپور که سرگذر احمد آباد است مضرب خیام ظفر انظام فرمودند - و عید قربان در ظاهر بلده احمد آباد کرده متوجه دار السور و فتحپور شدند * و چون بموضع سیت پور که چهل کرمه از احمد آباد است با میرزا عزیز وداع کردند که در احمد آباد باشد - و خان کلانرا پتن عنایت کردند * و قطب الدین محمد خانرا بهروج * و مظفر خانرا مذبو * و بفقیر عنایت بسیار فرموده دست میرزا بدست فقیر نهادند * و فرمان جهان مطاع چنان بدرجه ظمور رسید - که عزیز فرزند عزیز شماست - حق پدری بجای آورد - و او را فرزند خود بدانید * میرزا و فقیر وداع کرده بمعمر آباد که آبادان کرده اختیار الماک بود آمدیم * و احمد آباد از آنجا بیست کرمه است * اختیار الماک با جمعیت خود دران نزدیکی بود - بر سر احمد نگر که میرزا مقیم آنجا بود برفت * و او احمد نگر را گذشته پیش میرزا آمده باعث و بجد شد که بر سر احمد نگر

باید رفت * و سید حامد نیز درین باب موافقت نمود - و آنچه کمال
اهتمام بود میفرمود * و محمد امین سفیر از پیش نواب قطب الدین
محمد خان آمد - و خبر آورد که میرزایان از طرف سورهه آمده اند -
و بهروج قبض کردند - و بجانب کهنجایت رفتند * میرزا پیش فقیر
آمدند که چه باید کرد * فقیر گفت اگر احمد آباد در قبض شماست
تمام گجرات در قبض است * و اگر ولایت گجرات از دست شما
رفته است - حالا شما را میباید که همین جا باشید که با احمد آباد
نزدیک هستید - و اگر با احمد نگر رفتید از احمد آباد دور خواهید ماند *
و احمد نگر قلعه محکم است - محاصره او روزها خواهد کشید * و متمردان
در اطراف خواهند برداشت * میرزا تاملی کرده گفتند که معقول اما
سید حامد و میرزا مقیم با شیخ محمد خان غزنوی و باز بهادر خان
و مقربان میرزای اتفاق نموده میرزا را برین داشتند که کوچ کرده متوجه
شود * و گفتند امر از سه حال بیرون نیست - یا اختیار الماک جنگ
خواهد کرد - یا محاصره خواهد شد - یا خواهد گریخت * فقیر گفت
همین یکیست که او نه جنگ کند و نه بگریزد - در قلعه محاصره
خواهد شد - چرا که متمردان از اطراف ممالک راه خواهند بست -
و فتنه در دراز خواهند کشید - و کهنجایت و بهروج از دست رفته است -
و محمد حسین میرزا و شاه میرزا قوت گرفته کومک او خواهند کرد *
میرزا مقیم و سید حامد گفتند - که شما او را یکمرتبه محاصره کرده بما
وا گذارید - و خود باز گردید * ما دانیم و او و فقیر بمرزا گفت که اگر
اختیار الماک در قلعه مرده باشد اینها مردان نیستند که او را در محاصره
نگاه توانند داشت * باری چون تقدیر برین بود وقت پیشین بهای قلعه
احمد نگر رسیدند - و اختیار الماک محاصره شد * و صبح دیگر روز بر قول

اینها میرزا ایلغار مراجعت کرد فوج کشیده آید * و میرزا مقیم و سید حامد را طلبیده گفت که بر قول شما او را محاصره کرده بشما سپردیم و ما باز میگردیم * ایشان بنیاد اضطراب کردند - که مردم ما از دنبال هنوز نرسیده اند - ما در پائین قلعه نمیتوانیم ماند - قلعه هرسول در هشت کروهیست آنجا حکم شود که بمانیم * فتیر گفت آنجا نیز نمیتوانید ماند * چون گفت و گو بآنجا رسید - میرزا عزیز بسید حامد و میرزا مقیم اعواضی شده گفت - شما باینجا آوردید - و من بر قول شما اعتماد کرده آمدم - و فلان هرجه میگفت عین دولتخواهی بندگان حضرت بود - بهر حال مراجعت نمودند * اکنون قضیه منعکس شد * اختیار الملک از قلعه احمد نگر بر آمد - و محمد خان ولد شیر خان فولادی که از صولت عساکر نصرت متأثر پناه راجه ایدر برده بود و خان اعظم کس خود را با کس فتیر پیش راجه ایدر فرستاده بودند که محمد خانرا پیش خود جای نهد * و باین تقریب راجه ایدر او را در سرحد جائی پنهان ساخته بود - گفته فرستاد که او را بدر کردم - و اگر در میان قول شما شاه جیو بیایند من پسر خود را با خدمتی میفرستم * فتیر کس خود را با کس نواب خان اعظم فرستاد - و او اعتماد بر قول فتیر نموده پسر خود را با اسبان و غیره از تحف روانه ملازمت خان اعظم نموده بود که این خبر شنیدند که ما برگشته ایم * هریک از مخالفانرا تصور شد که آمدن بیای قلعه و برگشتن خالی از اندیشه نیست که بر ضعف حال ما دلالت داشته باشد * بغایر آن از فرستادن پسر و پیشکش پشیمان شده برگردانید * و ولد شیر خانرا از سرحد طلب نموده باختیار الملک موافقت کرد - و با خود یکجا شده تغایب نمودند * چون بهر سول رسیدیم با رجوع آنکه قلعه مستحکم داشت - و میرزا باز تکلیف ماندن آنها نمود - قبول نکردند

که آب در قلعه کم است * الغرض باز بمعمور آباد و پپیلود آمدیم - و از هر دو طرف آب روان دارد و جای قلب است - در اینجا توقف نمودیم * و اختیار الملک و محمد خان ولد شیر خان فولادی معه راجه ایدر با ده دوازده هزار سوار در مقابل فرود آمدند - دوسه روز محاصره نقش واقع شد - و در کهنذایت محمد حسین میرزا و شاهمیرزا با خود چهار صد مغول داشته بودند * قطب الدین خان آنها را محاصره کرد * نواب خان اعظم شیخ محمد خان غزنوی و سید حامد را بکومک فرستاد * و اختیار الملک با لشکر خود اتفاق نمود که احمد آباد قبض کند - اگر میرزا کوکه بیاید برآمده جنگ کنیم - که چون احمد آباد بتبض ما آمد تمام گجرات از ماست - کوچ کرده با ده دوازده هزار سوار متوجه احمد آباد شدند * میرزا پیش فقیر آمدند که چاره کار چیست * فقیر گفت اگر برگرفته من عمل کنید میباید که ما نیز کوچ کنیم - و پیش از ایشان خود را با احمد آباد رسانیم - که احمد آباد در قبض هرکه در آمد گجرات ازوست * میرزا گفتند اگر در راه بهم رسید و جنگ واقع شود آنها غلبه خواهند کرد * فقیر گفت رهبری بهم رسانیم که ما را براهی برد که بهمدگر ملحق نشویم * اکنون میان این دو لشکر سه کروه راه مفاصله است - اما جای قلب است اسب و ارايه کرده ایم * بهر حال از مبالغه فقیر قبول کردند - و فوجها بسته وقت عصر کوچ کردیم و نیز رانندیم - تا بموضع هاتی جن که از احمد آباد نه کروه است وقت عشا رسیدیم - و از لشکر مخالفان خبر گرفتیم * آنها نیز کوچ کرده پنج کروه پیش آمدند * اکنون فاصله میان این دو لشکر یازده کروه است * فراشان شروع در چادر زدن کردند - و مایان بزمآز مشغول شدیم * چون پنج شش ساعت از شب گذشت و ماهتاب و روشن شد - میرزا گفتند صلاح چیست - فقیر گفت که هوا ملایم است -

بروشنئی مهتاب شب‌باشب سیر باید کرد - و بشهر در آمد که مراد حاصل است * میرزا را بغایت معقول افتاد * گفتند سوار شوید - و خود هم سوار شدند روان شدیم * و تمام سپاه بغوغا در آمدند * و محمد فاضل خان ولد میر محمد خان با آنجماعت موافق شدند * میرزا بفقیر گفتند که شما گوش بسخن آنها نکنید و روان شوید - هرکه خواهد بیاید و هرکه نیاید نماند * باتفاق میرزا روان شدیم * چون بسه کروهی احمد آباد رسیدیم - میرزا را غلبه خواب شد فرود آمدیم - و همگی تا قریب چهل و پنجاه سوار باشیم - سی سوار مغول و پانزده و بیست سوار ولد ملک شرق گجراتی بودند - و میرزا بخواب رفتند - و فقیر بورن نماز (sic.) مشغول شد - محض عذایت الهی بود که فرود آمدیم - و اردوی ما تمام و لشکر بشهر رفتند و می‌روند * و هنوز صبح ندمیده بود که محمد حسین میرزا و شاه میرزا با سیصد چهار صد سوار از کعبایت ایلمار کوده پیش اختیار الملک می‌رفتند * چون نیم گروهی دور رفتند - حقیقت حال بر آنها بواقعی ظاهر شد که اینجا میرزا عزیز بوده پشت دست بدن‌دان می‌گزیدند - که اینچنین قابوئی از دست آنها رفت - و از یمن همت و توجه بندگان حضرت ظل الهی مایانرا از شر دشمنان نگاهداشت - آری هرچه از عالم غیب بظهور می‌رسد از نیکوئی تمام و از قوت بخت بلند پادشاهیست - حق تعالی این سایه گرانمایه را از جیب اول جلوس خلافت تا دامن قیامت بر سر عالمیان مبسوط دارد * الغرض چون بجمالپور که متصل بشهر احمد آباد است رسیدیم * فاضلخان بغوغا در آمد که همین جا منزل کنیم - و شهر را پشت داده روی دشمن باشیم * میرزا از فقیر پرسیدند * فقیر جواب داد که چون ایام برشکال است و شهر از ما ست - چرا در جایهای شهر بغراغت نباشیم - و خود را بتقریب مقابله دشمن در باران زحمت

بیستم - محفّت باران نصیب اعدا شود بهتر است * باز فرمودند که شهر
 احمد آباد کلانست - مبدا اهل بلده با مخالفان موافقت کنند - و از
 طرفی آنها را بشهر راه دهند * فقیر باز عرض کرد که هیچ نوع بیرون شهر
 ماندن مناسب نیست - اگر شهر کلانست ما لشکر بسیار داریم - همه جا
 نوبت و چوکی و پاسدان خواهیم داشت * فاضل محمد خان میرزا مقیم
 را با خود یار ساخته بیکطرف افتاد - و میرزا خاطر نشان میکردند * فقیر
 بمیرزا گفتم که شما را بزمک بندگان حضرت سوگند ست که سخن بتقلید
 نگوئید * در جمع مایان همین یک کس فاضل خانست که بفرو آمدن
 بیرون مایل است - از روی انصاف کنگاشی که بر صواب باشد چرا
 نمیگوئید * جواب دادند که غرض فاضل خان آنست که مردم عالم
 چه گویند که ایشان باوجود لشکر خوب بشله در آمدند - بی جگویی
 و کم همتی ظاهر میشود * میرزا فرمودند که ما را غرض استحکام کار است
 نه اندیشه عار * بفقیر گفتند که اسپ برانید که رای من موافق شما ست
 با تمامی شوکت و عظمت بشهر در آمدیم - و اهل شهر همه آمده
 و لازمّت کردند - و قطب الدین محمد خان هم رسیدند - و لشکر عظیم
 شد * و روز دیگر مخالفان آمده ازان طرف شهر بر لب حوض کانگریه
 قریب باسارل فرود آمدند - و لشکر پرزور دارند - و فاضل محمد خان
 با جمعی سپاه از شهر برآمده طرف دروازه خانپور که سپاه مخالف
 جوق جوق و فوج فوج گذشته بچادر گاه میرفتند - روبرو ایستادند * و تمام
 چوکیهای میرزای جابجا بمحافظت برجهای و حصار قیام می نمودند *
 و میرزا با فوجی عظیم در میدان سه دروازه فیلانرا پیش داده ایستادند -
 که بیر طرف که ضرور شود کومک رسانند * فاضل محمد خان و سلطان
 خواجه که باهم ایستاده بودند بخاطر ایشان رسید که جیب دروازه

ایستاده ایم - قدمی چند از روی جلالت پیش نهیم که آنها نیز حساب گیرند - درین اثنا حسن جیو ضع الله (sic) نام که از مشاهیر دلاوران گجرات بود چون باین گذر رسید خود را نتوانست گرفت - قیز بجانب فاضل محمد خان راند * ایشان نتوانستند خود را داشت - میل در آمدن قلعه کردند * زنجیر علی که نوکر میرزا بود و این دروازه خانپور باهتمام او تعاقب داشت - مجال در آوردن فاضل محمد خان نیافت - و از ملاحظه لشکر مخالف که مبادا باندزون آیند دروازه شهر بست * فاضل محمد خان زخمی شد * و سلطان خواجه از اسپ جدا گشت - اسپ بغایت اعلا بود بدست مخالفان رفت - و بضرب توپ و تفنگ زنجیر علی مانع مخالفان شد * و آنها را راندند و از سر دروازه دور ساختند * و فاضل محمد خانرا با زخم کاری بدرون گرفتند - و پیاپی آن دروازه خانه فرخت الماک ست * و فاضل محمد خان آنجا فرود آمده بود * چون بمغزل رسید - در پشت جاوید منزل گزید * و سلطان خواجه که از اسپ افتاده بود بدروازه درون نتوانست آمد - پیاده در پای دیوار حصار میروفت - تا بزیر برجی که شاه محب الله و برادران او چوکی میداشتند رسید - از بالا نگاه میکردند - و جمعی لوت مار که پی سلطان خواجه کرده بودند از بالا آنها را دفع کرده سلطان خواجه را ببالا کشیدند * و میرزا عزیز تا آخر روز در سر میدان درمیان فوج باتفاق قنبر ایستاده بودند - تا تمام لشکر مخالفان از برابر حصار گذشته بجادهای خود قرار گرفتند - و میرزا تمام دروازه را بمردم معتمد خود سپردند - و از دروازه شرقی حصار که معروف باسروریه است - چون روبروی سپاه مخالف بود خود فرود آمدند - و دروازه جمالپور از جنوب شهر که هم نزدیک بمنزگاه مخالفان بود - بمنزله خان سپردند - و بر همین قیاس تمام دروازه را بمردم اعتمادی دادند * و مخالفان نیز در

اطراف خود خندق زده بودند - و هر روز در میان یکدیگر جنگی میشد *
 در خاطر فئیدر جزم و تحقیق بود که مخالفان مذکور و مغلوب خواهند شد -
 چرا که جهاز جنس مختلف مخالف جمع شده بودند * اختیار الملک
 و تمام گجراتیان یک قبیله شاه میرزا و محمد حسین میرزا و تمام مازلان
 یک فوج محمد خان ولد شیر خان و تمام افغان یک قوم - ولد
 جهاز خان و حبشیدان تمام هم صاحب داعیه بودند * هر یک با خود
 مشخص و مقرر ساخته که چون احمد آباد بدست آید - دیگری را زیر
 کفند * و اختیار الملک پسری را پیدا ساخته در چادرهای خود پنهان
 میداشت - و چادر و آفتاب گیر مهیا داشته که در وقت فتح او را بسلطنت
 بردارد * و ملک گجرات است بشهزاده گجراتی و سپاه گجراتی سواروارتر
 است - باین اندیشه میخواست که همه را پای زند - اول میرزایانرا
 بر طرف کند - و این حکایتها بمردم آشنا می نوشتند * و بمیرزا عزیز معلوم
 می شد که حال اینست - و با خود یتیم داشتند * در اختلاف آنها
 میرزا مضطرب میشدند - تا نیم شبی سلطان خواجه را طلب نموده
 بملازمت بندگان حضرت روانه ساختند که عرض حال نماید - و استدعای
 آنکه بطریق مسارعت عنان عزیمت بجانب گجرات معطوف گردانند *
 و بهمین مضمون سابقاً عرایض التماس عطف عنان بدرگاه گیتی پناه
 فرستاده بودند * و بندگان حضرت بفکر و تدبیر ایلغار شده باعث قوی
 میخواستند که پای همت در رکاب عزیمت آرند - که فرض سلطان خواجه
 باعث مصمم ساختن عزیمت گشت * فی الحال ایلغار فرمودند -
 و دو ماهه راه را بنه روز قطع کرده بفریاد ناامیدان امیدوار رسیدند * از وقت
 آدم تا این دم بعد حضرت سلیمان نبی علیه السلام - که در شان ایشان
 آمده غدوها شهر و رواحها شهر یعنی یکماهه راه را بدوازده ساعت زمانی

طی میکرد * و چون باد مسخر بود تخت سلیمانرا یکماهه راه بروزی
میبرد و شب باز می آورد * غرض که سوای سلیمان نبی هیچ پادشاه هیچ
پادشاهی ایلغاری چنین که فتح قریب باشد نکرده است * و چون بندگان
حضرت بموضع بالیسانه که از مواضع پتن است لکنه نزل فرمودند - مقدم
موضوع مذکور فی الحال قاصد خود را نیز فرستاد - که این نوع سعدی
طالع شده - و نعمت غیر مترقبه روی داده - ازین دولت بیدار خبردار
باشند * فقیر بمیرزا عزیز اعلام نمود اما باور نشد - و فی الواقع امکان باور
کردن نبود - که چندین مسافت بعید را بایام قایل طی کرده باشند *
تا روز دیگر مهتر بشارت وقت پیشین باحمد آباد رسید - و این مرثده
حیات بخش رسانید - که بندگان حضرت بقصبه کوی سایه گستر شده اند -
و نوکر شیر خان فولادی که در قلعه کوی بود در قلعه بسته محاصره شد *
اول بخاطر خاطر بندگان حضرت جفا رسید - که بالفعل این قلعه را از پنج
و بنیاد براندازند * جمعی دولت خواهان که در رکاب دولت بودند
معروض داشتند - که مقصد اصلی و غرض کلی قهر مخالفانست - و این
قلعه فتح کردن امری سهل است * عرض ایشان بدرجه قبول پیوست *
ساعتی توقف نموده باز سوار شدند - و آنچنان بتعجیل آمدند - که
هیچکس از تشریف آوردن ایشان خبر نداشت * بعضی از آشنایان فقیر
بودند مثل عمر خان لودی پدر دولتخان که حالا وکیل نوابست - و دیگر
میان سید جیو و سید عبد الرحمن بخاری که در لشکر مخالفان بودند * فقیر
باستصواب میرزا عزیز اعلام نمود که صورت حال چنین است - یا باستقبال
بندگان حضرت خلد ملکه ابداً روید - یا درون شهر پیش ما آید * جواب
گفتند که ما طیاریم * هرگاه بندگان حضرت از آگه بر آید - ما باستقبال
متوجه خواهیم شد * و از روی طعن این سخن گفتند - چه بسیار دور

میزمود و این خبر را باور نمی‌کردند * و دران ایام در اردوی مخالفان خبر آمدن شیر خان فولادی بود که از دولقه خواهد آمد * چون بندگان حضرت باب آب احمد آباد رسیدند - و از آب میگذشتند - هنوز سطله ایشان بر آمدن شیر خان بود - آری بغتت برگشتگان اجل رسیده را خیال غلط و اندیشه ناصواب رو میدهد - و پرده چشم بصیرت ایشان میشود * و خان اعظم درون شهر فوجها مستعد ساخته منتظر ایستاده اند - که بمجرد نزدیک رسیدن پادشاه از حصار بر آید * و مردم مخالفان به نیت استقبال شیر خان بعضی سوار شدند * چون پیش رفتند هراول مغل دیدند برگشته آمدند تا خبر کنند - و مخالفان سوار شوند - که حضرت بدولت از آب گذشتند - سواران هراول بلشکر مخالفان آویختند - و محمد حسین میرزا در اول دفعه بدست افتاد * موی سر او گرفته بکشاله پیش جلو بندگان حضرت آوردند - و حضرت از احوال میپرسیدند - و او را غلبه تشنگی ضعف کرده آب میخواست - از غایت مهربانی پیش از آنکه حکم ازلی به تیغ آبدار شود - حکم بدادن آب فرمودند - و عطش او را تسکین دادند - و بر سر فیل کیراندند - و افغان بسیار کشته شدند - بعد از آنکه خبر فتح رسید - خان اعظم با فوج خود میل دروازه شهر کردند * از طرفی قطب الدین محمد خان بودند - هنوز درون شهر بودیم - که مرحوم آصفخان از جانب بندگان حضرت خلد ملکه ابداً آمده حکم رسانیدند - که ما از آب گذشته نزدیک آمده ایم - شما نیز بیرون بیایید * فوج قطب الدین خان بر آمده روبروی فوج اختیار الملک ایستاده شد * و آصفخان باز پیش بندگان حضرت شتابان رفت که خبر توجه افواج قاهره رسانند * هنوز نرسیده بودند که خبر فتح پادشاهی شد - و دو جلودار باز از پیش بندگان حضرت آمده چهار سر افغان پیش پای اسپ میرزا انداختند

که فتح شد * با وجود آن بملاحظه می‌برویم - و هنوز در معموره پوراجات شهر بودیم * و چون بخضر پور رسیدیم - دروازه بیرونی بسته بود - و آن روی دروازه فوج محمد خان ولد شیر خان و حبشیان ایستاده بودند - از دروازه بر آمدن و جنگ پیوستن بود * میرزا متیم و سید حامد که هراول میرزا بودند - دست بشوشیر ناشده که خبر فتح شایع شد - و نالدولتخواهان از هم پاشیدند - و هزیمت گرفتند * و خان اعظم بعظمت و شوکت تمام روان شدند - که خود را بملازمت بندگان حضرت رسانند - و از شهر فتح بادشاهی اختیار الملک که روبروی قطب الدین خان ایستاده بود - عیان گردانیده گریخت * اما با لشکر آراسته - لیکن چون اجلش رسیده بود - بخاطر آورد - که راه انداخته از گوشه کزاری بدر رود * اتفاقاً گذرش بر فوج پادشاهی واقع شد - و باوئی افواج قاهره بعد از فتح بغارت مشغول شدند - چنانچه در ملازمت بندگان حضرت از سپاه صد و پنجاه سواری بوده باشند * چون فوج عظیم بنظر در آمد شیخی که محمد حسین را باو سپرده بودند - از توهم آنکه عاقبت این جنگ بکجا کشد و بچه انجامد - محمد حسین را از هم گذرانید * و اختیار الملک با پنجم شش سوار که او را کس نشناسد خارج فوج می‌رفت * بندگان حضرت بتیاس فرمودند - که غالباً اختیار الملک است که می‌رود او را زنده بیارید * خسرو نام ترکی با دو سه کس تعاقب نمودند * و اختیار الملک خواست که اسب خود را از خار بست زقوم بجهاند - در حین جستن اسب اختیار الملک بی اختیار شده از اسب جدا شده افتاد - این سواران که دنبال کرده بودند از اسب فرود آمده گرفتند * اول گفت مرا زنده بخدمت بادشاه به برید * گفتند برخیز که زنده می‌بریم * باز گفت که مرا شرم می‌آید که بچه رو بروم * و خود را بر زمین انداخت - سرش را بریده آوردند - و فوج او از یمن اقبال

بادشاهی بی جنگ رو بگریز نهاد * و بندگان حضرت مظفر و منصور بشهر متوجه شدند * درین حالت خان اعظم رسید - و خود از سر اسب پائین آمده مراسم تسایمات بجای آورد - و سر بر پای مبارک نهاد * و حضرت از کمال عذایت سخنی شده دست اقدس بر سر او نهادند - و مهربانی فرمودند - که ما بجهت خاطر تو بایلغار آمدیم * دیگر بار تسایمات بجای آورد - و در وقت فرود آمدن خود بفقیر گفته بود - که شما بحال خود باشید - که من از احوال شما عرض میکنم * چون بندگان حضرت با خان اعظم فرمودند که سوار شو - عرض کردند که فلان هم حاضر است - و از اول تا آخر با من همراه بود * حکم جهان مطاع شد - که سواره بشرف ملازمت سرفراز شود * میرزا سوار شدند - و فقیر اطاعت حکم بجای آورده بملازمت سرفراز شد و روان شدند - و بدولت بشهر در آمده متوجه کوشک گشتند - و بدولت و اقبال آنجا منزل کردند - و لمحه ایستادند * مردمی که همراه بودند اکثری را رخصت شدند - که هریک جائی بگیرند * اکثر مردم متوجه شدند که منازل بگیرند - و میرزا و فقیر در ملازمت بودیم - تا یک پهر شب * چون بدولت میل خواب کردند - فقیر را رخصت فرمودند * فقیر بمنزل خود آمد - و میرزا نیز در منزل که نزدیک بندگان حضرت داشت آنجا رفت * روز دیگر یک پهر از روز شده بود - که فقیر باز بشرف ملازمت سرفراز شد * حکم شد - که سادات و علما و مشایخ حاضر شوند * اکثر خود بجهت تهنیت و مبارک باد حاضر شده بودند * و خان اعظم از بعضی شکایت گونه اظهار کرده بود * بعد از عصر حکم عالی شد - که آنها همه آمده ملازمت کنند * همه حاضر شده کورنش کردند - و تهنیت گفتند - و چون اموال بسیار از امراء گنجرات از منزل میان وجیه الدین دانشمند در وقت محاصره بر آمده بود - میرزا عزیز عرض کرد -

که چندین مال خطیر از منازل ایشان برآمده * حضرت فرمودند - که شما را چه نوع مناسبت بود که این همه اموال مردم در منازل شما باشد * میان وحیه الدین غرض کردند - که بواسطهٔ آشنائی و شرم حضور یک مخزن بآنها داده بودم - ندانستم که درانجا چه اسباب نهاده اند * حضرت را از کمال رحمت و رأفت که بر کافهٔ خلائق عموماً دارند خوش آمد - که حق آشنائی بجای آورد * میرزا گفت که ملا اگر چیزی مانده باشد بدهید * میان وحیه الدین گفت - که شما بهتر میدانید * بعده فرزندان سید غیث الدین قادری را پیش طلبیده بعرض رسانید - که مال اختیار الملک از منزل ایشان برآمد * بندگان حضرت از والد اسن او سید عبد الحی پرسیدند * او جواب گفت - که عورات اختیار الملک در وقتی که حضرت اول مرتبه فتح کرده بودند بخانه ما آمده ماندند - و جای بآنها داده بودیم - آن عورات چیزیکه همراه آورده بودند - در زمین نهاده باشند - و مردم میرزا بر آوردند * و شیخ مظفر برادر شیخ عبد النبی که در گجرات صدر شده بود بوکالت و نیابت شیخ مذکور چون از ایمنه طمع بیش از پیش کرده باخذ و جبر هیچ فرو گذاشت نمیکرد - میرزا او را کف پای زده مبلغی مال باز یافت کرده بودند - او نیز حاضر بود - او را پیش کشید - که این مبلغهای کلی از ایمنه رشوت گرفته و ملک محمود بیار و بمن گفته که دوازده هزار محمودی از میان سید جیو بخائی گرفته * بندگان حضرت ملک محمود را طلبیدند - که تو گفته بودی * ملک محمود گفت - که نگفته ام * میرزا گفتند که او گفته و حالا انکار میکند * ملک گفت که من قید دوازده هزار نکرده ام - آری محملی گفته ام که چیزی گرفته * بندگان حضرت فرمودند که سید جیو حاضر است * حضرت بدو است خود پرسیدند - که شما چیزی باو داده اید * او جواب گفت که من نداده ام * میرزا گفتند یعنی وکیل من

داده * سید جیو خواست که تکذیب میرزا کند * فقیر باشارت منع کرد - و بار گفت که میرزا تصدیق شما کردند - و شما تکذیب میکنید * او خود را گرفت - و فقیر به بندگان حضرت عرض کرد - که سید جیو مردی دانا ست - چون بگویند که رشوت داده ام - و چون انکار کند * در پرده سخن تصدیق میرزا کرده فرمودند - خوب گفت و راست گفت - و میرزا بهر یک از ایامه سخنان کم الذغاثانه بعرض رسانید * اما شفقت و غفایت حضرت را چه عرض کنم - که انچه حق پرده پوشی است بظهور می آوردند * الهی عمر یک روزه بصد سال شود - و همیشه در امان حق باشند * چون وقت نماز مغرب شده بود بمناز ایستادند - و ایامه بیرون بودند - و از شب قویب یکپاس گذشت * بعده فقیر بعرض رسانید - که در باب ایامه هر چه حکم شود * فرمودند - که رخصت کفند - که هر یک بمنزل خود بروند * فقیر بر آمده همه را رخصت بازگشتن داده * همه خوشحال دست بدعا بر آورده فاتحه خلود و ظلال و دوام اقبال خوانده بازگشتند * و در سه روزی حضرت بدوات در احمد آباد بودند - و جمع زحمتی از مردم مخالفان که از جنگ گاه برداشته بودند - قویب پنجاه شصت نفر آورده نگاه داشته بودند * و حضرت از بالای جهور که نگاه میکردند - لشکر خان بعرض رسانید - که حکم شود - که فیلانرا بر بالای اینها بدوانند تا همه هلاک شوند * فقیر بلشکر خان گفت - که اگر هلاک شدنی میدووند - بنظر اشرف اقدس نمی رسیدند * چون بر تو نگاه ایشان که جان بخش است بر وجود مجروحان افتاده امید حیات یافته اند * حضرت تبسم فرمودند * یکی از میان مجروحان فریاد بر آرد - که من خویش ملک محمودم * میرزا عزیز عرض کردند - که جنگیان همه خرویشان ایامه اند * حضرت متوجه فقیر شدند * فقیر بعرض رسانید - که میتواند بود - که بعضی خرویشان ایشان باشند - چه ایامه نمیتواند

که اوقات گذر همه خویشان خود کنند - بجهت معیشت خود نوکر شده باشند - و لا ترز وازرة وزیر آخری * حضرت حکم فرمودند - که هریک را بتخانهای ایشان رسانند * این نوع مرحمت نمایان در حق مجروحان دائمی بطور آوردند - و بعد از چند روز روانه محمود آباد شدند - و دو روز مانده بجانب دواغه عنان مراجعت معطوف داشته بمیرزا عزیز و فقیر رخصت فرمودند - و روانه دار السرور فتحپور شدند - و حکم کردند - که پس ماندگان ابلاغ از خورد و کلان هر که نوشته میرزا بمهر ایشان بیارد خدمت این مهم او را مجوری باشد - و هر که نیارد مجوری نباشد * مدتها خلائق آمده نوشته میرزا عزیز میزدند - و این راه آگره و گجرات حکم بازار داشت * و علی الاتصال مردم آمد و شد میکردند * و الحال نیز آنچنان ضبط بادشاهی و رعب خلافت پذهی در دلهای مهواسیان جای گرفته که از دروازه مکه که بغداد گجرات باشند تا تخت سلیمان کشمیر و قاکابل که یکساله راه باشد حکم دارالامان باشد گرفته متروکین صادر و وارد بخاطر جمع طشت از فتوة و زر و دوش و بر سر می آرند و می برند - و از هیچ دزد و حرامی خوف و خطر ندارند - سایه دواتش پاینده و آفتاب معدلتش تابنده باد * و میرزا التماس نموده بودند - که جهت تحقیق احوال گجرات و جمع بندی ولایت راجه تودرمل بگجرات آمد - و آنچنان سخت گرفت که میرزا از طائب او پشیمان بودند - اما خود کرده را تدبیر نیست * و آصفخان مرحوم را نیز در گجرات گذاشتند - و چون محمدرخان ولد شیرخان در حدود ایدر بود * میرزا قطب الدین خان بر سر ایدر سواری کردند - و باحمد نگر که سرحد ایدر است آمدند * و آن معموره مضرب خیام معسکر ظفر پیکر گشت - مدتی آنجا اقامت واقع شد * و آصفخان با گروهی از سپاه نصرت پناه متوجه آید - و سرحد مهواس قلب

آنجا شده تاخت و تاراج بسیار کردند - چنانچه راجه ایدر عاجز شده بمقام اطاعت و بندگی در آمده حلقه انقیاد بگوش جان در آورده - بعده مراجعت نموده به بلده پترن آمدند - که تعزیت فاضل محمد خان بخان کلان گفته فاتحه بخوانند - و از آنجا متوجه درگاه معلی شوند * قریب سه چهار روز پیش خان کلان بوده با جمعی مخصوص معدود بطریق ایلغار بدرگاه گیتی پناه روان شدند - و فقیر را و آصفخانرا رخصت احمد آباد کردند و با قطب الدین محمد خان وداع نمودند - و چون بشرف بساط بوس بندگان حضرت اعلی سرافراز شدند - بنور الطاف و اشفاق اختصاص یافته در مدت سه چهار ماه باز بکجرات آمدند * فقیر و آصفخان تا قصبه کرمی باستقبال میرزا رفتم - و در سه منزل باتفاق باحمد آباد در آمدیم - و پنج شش ماه در احمد آباد بوده برسم سیر بولایت بهروج روان شدند - و قطب الدین محمد خان پنج شش کروهی استقبال آمدند - و بمنزل خود فرود آورده مراسم ضیافت و مهمان داری بواجبی بقدم رسانیدند - و قریب پانزده روز آنجا بوده باحمد آباد مراجعت کردند * و بعد از مدتی چند محمد رفیع قورچی فرمان طلب باسم نواب میرزا عزیز آورد - و فرمانی بطریق مخفی بنام فقیر پیش او بود که آنچنان بفقیر رساند که کسی را بران اطلاعی نشود * اتفاقاً قورچی مذکور منزل فقیر را از میرزا پرسید * گفتند که چه مهم داری * جواب گفت که حکیم الملک خطی بایشان فرستاده - 'میرزا را ازین پرسیدن او انتقال بر فرمان مخفی شد * کس خود را همراه قورچی ساخته بمنزل فقیر فرستادند * او سر بگوش فقیر داشته گفت - که فرمان عالیشان بنام شما هست که بختیه رسانم * فقیر خلوت ساخته بورود فرمان عالیشان سرافراز و ممتاز گشت - و از مضمون عنایت مقرون چنان مستفاد شد - که زمانی

که ممالک گجرات در حیطة تصرف ما نیامده بود - عرایض دولتخواهان متواتر میرسید - اکنون که ممالک بخطبه و سکه ما زیب و زینت یافته آنطریقه مرصیه بطریق اولی معمول باید داشت - و نیک و بد حقایق احوال آنجا را متواتر عرضه داشتی باید نمود - لایق آنکه بعد ازین برخلاف گذشته کماهی حالات انجامی و طریقه سلوک میرزا عزیز و میر محمد خان و قطب الدین محمد خان و حسن و قبح معاشرت ایشان بطریق اخفا نوشته فرستند - و اگر ملاحظه خواطر ایشان نموده در نوشتن تساهل خواهند ورزید - هرآینه موجب ملال خاطر اشرف اقدس ما خواهد شد * فقیر را از مطالعه این مضمون خطیر مقرون کمال فکر و اندیشه روداد - که نوشتن موجب غیبت است و نفوشتن باعث غبار خاطر صفا مآثر * بعد از تأمل بسیار بخاطر فاطر چنان رسید - که در جواب آن چنان عرض داشت باید نمود - که چون فقیر را اراده ملازمت آن درگاه عالم پناه مصمم گشته و بزودی بشرف بساط بوسی سرافراز خواهد گشت - سزاوار آنست که حقایق احوال کماهی بمشافه بعرض اشرف اعلی رساند * بعده محمد رفیع قورچی عرضه داشت * میرزا بعلاویه و عرض داشت کمینه بخفیه گرفته روانه درگاه گیتی پناه شد * اما میرزا بصدد تفتیش حقیقت حال شدند - که مضمون فرمان عالیشان چه بود * فقیر این سوال را بسختن دیگر را میگردانید و به کَیَّت و لَعَلَّ از پیش میبرد - تا باتفاق نواب میرزا روانه درگاه معلا گشت * چون به بلده پتن رسیدیم - وقت سپیده دم صبح بود - که میر محمد خان باستقبال آمد - و همچنان سواره ملاقات و معانقه هم کردیم * و میرزا از اسب پائین آمده رکاب میر محمد خان بوسید * و او بشفقت پدرانه دست در گردن میرزا آورده سر ایشانرا بوسه داد * میرزا بدرون محل رفتند - و فقیر و میر محمد خان نماز صبح بجماعت گذاریم -

و از منازل خود منزلی بجهت فقیر تعیین کرده هریک جدا باستراحت مشغول شدیم - تا بعد از پنج ساعت زمانی بیرون آمده آتش کشیدند * بعد از تناول خوردنی بصحبت گذرانده روز دیگر میرزا بایلغار رفتند - و اردو را توار منزل بمنزل شد - و فقیر بارو می بود * میرزا باندک روز بشرف بساط بوسی سرافراز گشت * اما عنایت سابقی چندان ظهور نداشت * و میرزا را تصور آنکه بعد از ملازمت کرد (sic.) فقیر بندگان حضرت را باعث مزید بی التفاتی خواهد شد - از آنکه بندگان حضرت از حقیقت احوال خواهند پرسید - و فقیر سخنان عرض خواهد کرد * و بجهت باز یافت ایقاعی پیش حکیم الملک رفته بفقیر خطی نویسانیدند * اگرچه از من قصصی است شده - اما از کرم شما چنان امید هست - که سخنی که سبب نجات من باشد بظهور آید * فقیر جواب نوشت که از شما تمام عنایت و التفات بظهور آمده باشد - از من خلاف نیکویی چون بظهور آید * و این خود پیش اهل مروت و کرم و اصحاب قنوت و حسن شیم چندان هنری نیست - بلکه صورت معامه آنست که در میان مردم متعارف و مصطلح است - اما عوض بدی نیکی کردن بجز کار اهل حقیقت و وفا نباشد * همت بران مصروفست که در هرچه غایت صلاح باشد از قوت بفعل آید * میرزا را این جواب بغایت خوش آمد - و بالکلیه خاطر جمع ساختند * و چون حضرت خلیفه بحق خلد ملکه ابدآمر ملازمت واقع شد - و احوال او از فقیر پرسیدند - بعنایت الهی بنوعی عرض کرده شد - که هر کلفتی که در خاطر اشرف اقدس بود زایل گشت * اما میرزا همچنان در باغ خود بودند * و بندگان حضرت خلد ملکه از فتحپور متوجه اجمیر شدند - و در اجمیر گجرات را بوزیر خان دادند - و فقیر را طلب نموده در خلوت انواع عنایت فرمودند - و سفارش وزیر خان کردند - و روانه گجرات

ساختند * و نواب خان خانان در آن وقت میرزا خان بودند - ایشان نیز
 بگجرات تعیین شدند - که باتفاق همدیگر مهمات مملکت سر کنند -
 و کما بیش یک سال برین وتیره گذاشته بود - که میرزا خانرا طلب
 فرمودند - و راجه تودرمل را از مندو بگجرات فرستادند - که سان
 و سخلای لشکر بگیرد - و جمیع ممالک محروسه مشخص سازد * چون ایشان
 باحمد آباد آمدند - مظفر حسین میرزا والد ابراهیم حسین را مغلان
 مدفونی گرد آمده در بروده گجرات ظهور دادند - و جمعیت میکردند *
 راجه و اعدام خان بر سر دیوان آمده فقیر را طلب کردند - که کنگاش
 کنند * فقیر گفت وقت کنگاش نمانده است سوار باید شد - که در راه
 کنگاش کرده خواهد شد - چرا که هریک ساعت که درنگ میشود
 جمعیت او زیاده میگردد - و از ولایت مال تحصیل میکند * این کنگاش
 همه را معقول افتاد - فی الحال کوچ کرده روانه بروده شدیم * چون
 نزدیک بروده رسیدیم - آنها را طاقت مقاومت نماند - متوجه کهندهایت
 شدند * وزیر خان و باقی امرا غنا گردانیده از پی مخالفان متوجه
 کهندهایت گشتند * و آنها را فرصت دست برد شهر نشد * پورهی بروذات را
 تاراج کرده بجایز امین خان بسورته روان شدند * و چون خطوط فقیر
 با امین خان رفت - که آنها را جای ندهد - امین خان کس درانیده
 منع کرد - که بولایت ما در نیائید - که جائی نخواهید یافت * بغایت
 متحیر شدند - که سپاه نصرت پناه از دنبال و از مقابل راه نمدهند -
 بجنگ لشکر پادشاهی قرار دادند * و یک سببش این بود - که بعضی از
 مغولان وزیر خان که واقعه طلب بودند بمخفی رساله میکردند - که مردانه
 باشید - اگر بجنگ کاری شد فهو المراد - و الا ازین راه بهر جا که خواهید
 بروید * آنها امیدوار شده باستعداد جنگ ایستادند - ازینطرف نیز

انفواج قاهره آراسته روبرو ایستادند * و غول وزیر خان و دست راست
خواجه محمد یحیی و وجیه الملک و از دست چپ راجه تودرمل
با جماعت خود آنها که متوجه این سپاه شدند مغلان وزیر خان که هراول
بودند جنگ ناکرده راه دادند - و جنگ بر وزیر خان افتاد * قریب
صد نفر غلام وزیر خان که از دل و جان هواپی سربازی داشتند - داد
مردانگی دادند * چنانچه زخم بسیاری بر جبهه وزیر خان رسید -
و خودی که بر سر داشت بضرت گرز شکسته بر سر او نشست - و ریش
سفیدش بخون سرخ شد * خواجه محمد یحیی و وجیه الملک از روی
غنیم خود برگشته یکمک وزیر خان رسیدند * و راجه و جماعت او نیز خود
را باین معرکه رساندند - و اقبال بادشاهی کار خود کرده صورت فتح
در آینه آرزوی خواهان نمودار گشت - و آنها گریخته پراگنده شدند *
و این کیفیت بتفصیل در اجمیر بسمع سميع بندگان حضرت خلد ملکه ابداً
رسید - و اسب و سرو پا بجهت وزیر خان عذایت شد * و بعد از دو سال
در سنه ۹۸۵ فقیر را طلب فرموده میر حاج ساختند - و خیرات حرمین
شریفین باهتمام و سعی فقیر تفویض فرموده از روی مرحمت و شفقت
تمام رخصت سفر مکه معظمه دادند * شبی در اجمیر فقیر را طلبیده
استفسار فرمودند - که میخواستیم که بگجرات کسی را تعیین کنیم * در اول
مرتبه فقیر عرض کرد - که هر کس که بخاطر اقدس آید عین صواب
و محض صلاحست * و بعضی شاهمخان و سعید خانرا مذکور ساختند *
فقیر نام شهاب الدین احمد خاں گرفت - بطریق استغاثه پرسیدند که او
خوب است * فقیر عرض کرد که مرا بار اختلاط نیست - اما شفیده شده
که هر جا که رفته معمور ساخته * و خویش و خویش او نیابت خان دور
ایستاده بود * او را نزدیک طلبیده فرمودند - که تا فرمان ایالت بنام او

درست شود - تو بنویس که گجرات بار حواله شده - تا در استعداد خود شود * فقیر بگجرات مرخص شد - وقماشهای هدایا و زر خیرات را بر فیلان خاصه بار کرده همراه ساختند * چون فقیر بگجرات رسید - هنوز وزیر خان در گجرات بود که بار ملاقات کرده روان شد - و به بندر سورت رفته * قلیچ خان حاکم و جایگزین دار بندر سورت آمده انواع امداد نمود * و فقیر و اعتماد خان بر یک کشتی پادشاهی نشسته راهی شدیم * هنوز در بندر سورت بودیم - که شهاب الدین احمد خان باحمد آباد در آمد * وزیر خان متوجه درگاه معلی گشت * و چون بتوفیق الهی باوجود آخر موسم که کشتیها همه راهی شده بودند - و این کشتی که عقب همه بود از همه پیشتر به بندر مراد رسید * و خیرات و صدقات پادشاهی بزمرة اهالی حرمین شریفین - که بصفت استحقاق آراسته بودند - حسب المسطور موافق فرمان عالیشان عمل نموده بواجبی رسانید * و شرفاء مکه معظمه که سلاطین آنحدود اند - بعضی وافر و فی و بهدایای مستوفی بهره مند شدند - و بر سر مغایر دعای دولت ابد اتصال خواسته - و بعد صلوة خمس فاتحه سلامتی پادشاه عالم پناه خوانده میشد * و این دعا را اهل حرمین بطریق اوزاد مداومت میکردند * و فقیر بدولت گذاردن حج اکبر از یمن عنایت پادشاه سخا پیشه گرم گستر بهره مند گشت * و بعد از سیزده ماه که باز به بندر سورت رسیدیم - و بزودی متوجه احمد آباد شدیم * و شهاب الدین احمد خان همچنان حاکم احمد آباد بودند * و چند روز معدود در احمد آباد بجهت استعداد توجه درگاه معلی توقف نموده از راه مالوه متوجه درگاه معلی شد * و چون از قدم سرور انبیا صلی الله علیه و آله و سلم در قبۀ عباس رضی الله عنه - که در صحن مسجد الحرام است سراغ یافت * و شنیده بود که حضرت مخدوم جهانیان یک قدم

حضرت را در عهد سلطان فیروز شاه مغفور بحضرت دهلی آورده بودند -
 سعی و اهتمام بسیار نمود - و مال وافر خرج کرد - تا آنرا بدست آورد *
 و در عهد این پادشاه خیر صاحب (sic) آنچنان نعمت عظمی را بهندوستان
 رسانید - و عرضداشت بدرگاه نوشت - که چفین دولتی عظیم برهنمون
 بخت فیروز همایونی میسر آمده - شکر این نعمت بهر وجهی که گذارده
 شود هفوز کمست * و هفوز بدرگاه نرسیده بود - که فرمان عالیشان چنان
 صادر شد - که از روی توقیر و تعظیم بخاطر اشرف ما چنان رسیده - که قدم
 سعادت توام را مراسم استقبال بجای آریم * باید که بیرون شهر بر
 پنج گروهی در جائی نزه قدم فیض علم را که نشان پای مبارک حضرت
 ست نگاه دارند - و خود بیایند - که احوال آنرا از شما تحقیق کنیم * چون
 فقیر بشرف بساطبوسی سرافراز گشت پرسیدند - که این قدم چپ است
 یا راست * فقیر عرض کرد که راستست * فرمودند که اگر راستست
 پس تحقیق راستست چه * آن قدمی که حضرت مخدوم جهانیان
 آورده بودند نشان پای چپ است * بعده فرمان دادند که اسباب پیش
 خانه جمیع حشمت پادشاهی از سراپدها و سایبانها و بارگاهها را بجائی
 که قدم سعادت اثر ست برده نصب کنند - و جمیع ارکان دولت و امراء
 و سپاه ظفر پناه سحری حاضر شوند - که پیشواز قدم رسول صلی الله علیه
 و آله و سلم خواهیم رفت * حسب الحکم عمل نمودند - و آنچنان
 سحری سوار شدند که نماز صبح بتاریکی دران مقام واجب الاحترام ادا
 فرمودند - و اولاً خود بطرف قدم تبرک بسته - بعد ازان جمیع امرا
 و ارکان دولت و سادات و قضاة و مشایخ را علی حسب قریبه و شأنهم
 ترتیب نوبت زیارت فرمودند - تا در آخر همه جمیع سپاه نصرت پناه را
 رخصت طواف دادند - و از غایت خشوع و خضوع در اعزاز و اکرام این

نشان فیض نشان دقیقه نامرعی نکذاشتند * بعده خوان نعمت کشاده
 دعوتها و خوردنیها و میوهها صرف شد - و از کمال عقیدت و حسن اعتقاد
 آن قدم فیض رقم را در رداء سعادت انتماء خود پیچیده بجای ردا
 بردوش اطهر برداشتند * و قریب صد قدم پیاده بجانب شهر آوردند *
 الاول فالاول عظماء علماء و کبراء امراء دست بدست و دوش بدوش
 بر مثال گلدسته ریاض جنان گاه بر سر و گاه بر دوش بشهر رسانیدند *
 و بدرون حرم محترم برده هر یک از پردگیان سادات عصمت و هفت را
 حکم شد - که باحراز سعادت زیارت سرفراز شوند * بعد از فراغ و اتمام لوازم
 زیارت و استقبال حکم عالی شرف نفاذ یافت - که محل گجراتی
 که در فتح پور کثیر السور عمارت شده منزل فقیر باشد * و دران حویلی
 محلی که مناسب و لایق باشد این قدم سعادت رقم را نگاه دارند -
 که چون مسجد جامع شیخ منصور شیخ سلیم در جوار آن حویلی است -
 هر روز جمعه بعد از صلوٰۃ خلائق آمده طواف میکرده باشند * و مدتی
 برین نهج بود - تا وقتی که فقیر بگجرات مرخص شد * التماس نمود
 که چون در ممالک هندی بکترم حضرت آورده مخدوم جهانیان که در
 دهلیست کافی است * و این قدم دوم اگر در گجرات که هم قلمرو بندگان
 حضرت اعلیٰ است بباشد بعید نیست - تا از یمین این هر دو قدم ثبات
 ملک و خلافت حضرت پادشاه عالم گیر شود - و از برکت این دو اثر
 فیض ثمر سعت مملکت خلیفه بحق روز بروز در ازدیاد آید * این
 التماس بده عز قبول یافت - و رخصت بردن گجرات دادند * و الحال
 از یمین اقبال بندگان حضرت چنان توفیق یافته - که بجهت داشتن قدم
 حضرت که اثر می نامند - و موبهات سر مبارک که آثار میگویند عمارتی
 عالی بجا شده - و در سنه ۹۹۴ با تمام رسیده - و از نوادر اتفاقات که تاریخ

عمارت مسجد صفا که در سنه ۹۹۴ مذکور باتمام یافته - بالقاء هائف غیب
مصراع نقره شاه ابو تراب ولي * قوع اسماع گشته * و بر همین
وتیره تاریخ اتمام عمارت گذد * تاریخ کفد شاه ابو تراب ولي *
و اینمعنی را درویشی در دو سه بیت ایراد کرده * * بیت *

شاه ذی جلال ابو تراب ولي * نقد سبطین خاتم امجد *
اثر مقدم رسول امین * یافت اندر حرم ز فیض ابد
داشت آثار احمد مختار * که رسیده بارش ابا عن جد
کرد آثار را قرین اثر * تا رسد فیضها بکل احد
ساخت بهر زیارت دو نشان * گنبد عالی ز فضل صمد
سال اتمام آن ز هائف غیب * گنبد شاه ابو تراب آمد

بر مثال مقام حضرت ابراهیم علیه السلام که در صحن مسجد الحرام
گنبدیست مشهور آفاق - در اساول نیز مقابل مسجد صفا بنا کرده این
صادق ترین اهل دعا گنبدی بنا شده - که اثر و آثار هر دو درانجامی
یافته میشود * و حقیقت آثار آنچنانست که مویهای حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و آله و سلم ابا عن جد بطریق اثر بقتیر رسیده - و این
قدم خود اثریست که فقیر خود در قدم آن از مکّه معظمه بگجرات آورده -
دولت احراز این دو سعادت کمترین دعاگویان را حاصل است * و این
چند کلمه بجهت شکرگذاری نعمت پادشاهی سمت تحریر پذیرفته -
که امثال این نوع حسنات و مبرات که در وهم و قیاس بنده گنجایش
نداشت - از یمن مرحمت و عاطفت پادشاه عالیجاه کمینه را روزی
شده که مصدر خیرات اکبریه دران اماکن شریفه ساختند - که ثواب صرف
یک درهم و دینار درانجا برابر می کند با ثواب یکصد هزار که در جای
دیگر براه خدا صرف شود * و حج آن سال نیز اتفاقاً حج اکبر شد که عرفه

روز جمعه بود * و حضرت فرموده اند که حجی که عرفه او روز جمعه باشد برابر است بهفتاد حج از روزهایی دیگر * غرض این که مذکور شد اندک نعمتی نبود که ازان سادست توان بود * اکنون آمدیم بسر سخن مقصود که بعد از مراجعت از مکه مشرفه مدتی بنده در ملازمت بندگان حضرت اعلیٰ خلد ملکه ابداً بود - که خبر فوت شاه فخر الدین که حاکم و جایگزیندار پٹن بود رسید - و حسب الامر الاعلیٰ پٹن بوزیرخان تعلق گرفت - و مردم او رفته قایض شدند * درین اثنا شاه منصور را نشاندهند - و وزیرخانرا دیوان ساختند - و پٹن را باعتماد خان هذایت فرمودند - و خالصات گجرات حواله او شد * و حکیم الملک را میر حاج ساخته خیرات مکه سپردند * و فقیر و اعتماد خان و حکیم الملک در یک صحبت بگجرات آمدیم - موسم سفر جهازات بود - حکیم الملک بمکه رفتند * و گماشتهای اعتماد خان عمل خالصات را متصدی شدند * و در همین سال که سده نهم و هشتاد و پنج باشد بندگان حضرت عفا عن عزیمت بجانب کابل صانها الله عن التولل معطوف داشتند - و انصلاح ولایت از محمد حکیم میرزا فرموده او را تنبیه و تربیت پدرانه نموده باز بخلعت و سر و پا و تفویض ایالت ممالک کابل و اعمال آن سرافرازی بخشیدند - و همغان فتح و نصرت دوستکام و مقضی المرام بهندوستان مراجعت فرمودند * و حکام و عمال چمیع ممالک معروسه دوازده صوبه از اقصای قاف تا قاف عالم بجهت تهفیت گذاری آمدند - و بر تخت بخت نوروزی دولت روز افزون شادی مبارک بادی گفتند * و فقیر نیز باتفاق اعتماد خان بجهت امضای این شیوه مرغیه و شیمه مرعیه بدار السور فتحپور آمدیم - و محصور خالصات گجرات آنمقدار که هیچ کس از اعمال خالصه در مدت تصرف گجرات بخزانة عامره واصل نساخته بود -

بدرگاه معلمی آورد * و بندگان حضرت بغظر اشفاق و تربیت بحال
 اعتماد خان نگریسته مس وجود او را بالکسیر التفات قدر زربخشیدند * آری
 نظر بادشاهی که خلیفه بحق و سایه مطلق است - حکم کیمیا دارد *
 و شاخچه امید امیدواران از جویدار عفت شاهنشاهی سیراب گشته ببار
 مراد بارور میگردد * حکم اعلی اعلاء الله شرف نفاذ یافت - که ما گنجوات
 را باعتماد خان تفویض فرمودیم - باید که در معموری بلاد و رفاهیت عباد
 آنچنان بکوشد که آبادانی روز بروز ازدیاد پذیرد - وصیت نیکنامی
 و عدالت ما بلند آوازه گردد * اعتماد خان چون بازمایش بخت خود
 اعتماد احراز این دولت عظمی و سعادت کبری بر خود نداشت -
 و سرکردن مهم مملکت گجرات زیاده بر قوت و قدرت و تردد و اهتمام خود
 میدانست - مکرر استعفا نمود - که من پیر و ضعیف شده ام مبادا که از
 عهد این خدمت خطیر بیرون نتوانم آمد - و موجب انفعال گردد * اگر
 مرا در خدمت حضور نگاه دارند - یا بخاکروبی مراقد و عقبات سلاطین
 و مشایخ کبار گجرات تعیین سازند - و بتلیل از مدد معاش سرافراز
 گردانند - هر آئینه بحال ناتوان انسب است * این التماس او بدرجه
 قبول نرسید * حسب الحکم گجرات از شهاب الدین احمد خان تغیر یافته
 بر اعتماد خان قرار گرفت * حکام سابق را ازین حکم خار خار در خاطر
 آمد - و روزگار کجرفزار حیلۀ انگیزخت - و تبهیوی پیش گرفت - که دران
 خواری و بی اعتباری اعتماد خان بظهور رسد * نفوئی که از کمال
 بی اعتباری در خارستان گلبنهای مهواسیان سر فرو برده بود - و روز
 تاریک خود را بهزار محضت بشب می آورد - و شب کم بختی خود را
 صبح امید از دنبال نمی یافت * از روی بازی و مزاح امیدوار ساخته
 حکام معزول گجرات پیغام فرستادند - که الحال چنان منصوبه ایست

که گنجرات از ما تغیر شده - فرصت غنیمت است * اگر همت را کار فرمائی و خطر جانرا منظور نداری - شاید که باری بمرادی برسی * او که تشنه این حرف بود فدای این آرزو گشته فدائی وار از خارزار بهوری همچو تیپو و دراج سر بدر آورد - و قصدش آنکه خزانة خالصه نه از کهنبایت باحمد آباد خواهند برد خود را بر خزانة اندازد - و هر چه نواند برباید * چون مدتی قبل الوقت این داعیها تصمیم می یافت - و هنوز اعتماد خان در فتحپور بوده - ازین مراملات خبردار میشدیم * و از غایت ناقابلای حریف گاهی گوش برین سخنان کرده میشد - و گاهی نمیشد * تا یکبارگی ازینمقوله کتابت گنجرات درمیان بود - که حکیم عین الملک بمجلس اعتماد خان آمدند - و برین مضمون مطاع شدند * ایشان گفتند که مناسب چنانست که حقیقت حال بسمع اشرف اقدس رسد * اعتماد خان راضی نشد - از آنکه عقل او قبول نمیکرد - که نفور را چندین قدرت حاصل شود - که او جرأت بر اقدام این نوع امر خطیر تواند نمود * و امثال این سخنان را از قسم اراجیف شفاخته خارج حیز اعتبار میدانست * حکیم عین الملک گفتند - که اگر شما نگوئید من بگویم * آنرا نیز قبول نکرد - که امثال این سخنان واهی بغیر تحقیق در مجلس اعظم خلفا مذکور ساختن خالی از سخافت عقل نیست * الحاصل نگذاشت که بعرض اشرف اعلی رسانند * * شعر *

کسی را که تیره شود رزگار * همه آن کند کش نیاید بکار

الحاصل از درگاه مرخص شده بگجرات روان شدیم * و از کومکیان پنج هزار سوار باختلاف مقامب که تعیین شده بودند - هیدچکدام همراه نیستند * چه هر کس بجهت خرج و استعداد خود بجایگیرها رفتند - و در مهم سازی بودند - که میان در غره شهر رجب المرجب سنه ۹۹۲ باجمیر

رسیدیم - که باز کتابات از گجرات آمد - که حاجی سیاه که اعتبار الملک است خیلی ساعی است * و خرجی قریب ده هزار محمودی به نفو و شیر خان فولادی فرستاده - که روزی که ما بدر رویم - و اعتماد خان هفوز خود را جمع نساخته باشد - و جای خود گرم نکرده شما بشهر در آئید - و فتنه قایم کفید - و ملک را قابض شوید - برین قرار اتفاق دارند - و شیر خان رونه صفت پروانچها بمردم بهومیه و زمین داران صاحب جمعیت نوشته که شما آماده باشید - که روزی که اعتماد خان بحوالی شهر رسد - و خواهد که در آید - ما باتفاق نفو خروج میکنم - و فتنه خواهیم ساخت * قابل خان خاص خیل اعتماد خان که از جانب صاحب خود در پثن عمل میکرد - اکثر نوشتههای او را بجنس فرستاد - و در اجمیر بما رسید - و هفوز از جماعت کومکي کس بما فرسیده - و ما همه باهم سیصد سوار بیش نیستیم * فقیر را چند راهگذر آورد که کمکیان هیچکدام فرسیده - و اخبار خدعه و ربو دشمن صحتی دارد - که قابل خان نوشتههای مخالفانرا گرفته فرستاده - و خبری که اصلی و حقیقی بوده باشد - اگر تواند حذر بکند - یا حفظ خرد نماید * هرچه بار رسد و هر بلیه که نازل شود هیچ ثواب ندارد - بلکه مواخذه است - چراکه حذر نکرده و به پنج شش روز دیگر عرس حضرت خواجه معین الدین قدس الله سره العزیز بود * فقیر بهانه عرس پیش آورده گفت - که چنین وقتی که اخبار پریشان در میانست اگر بتقریب عرس توفقی کدم از مصلحت دور نباشد - شاید که درین چند روز بعضی از کومکیان بما برسند - فائده نگرد - و سبب عدم قبول ظاهر این بود - که چون ایام محصول و برداشتن فصل است شهاب الدین خان بالکلیه حامل خواهد گرفت - و آزار رعایا خواهد شد * مقید بعرس نشویم - و زود تر برسیم * بعد از چند

روز بجالور رسیدیم - و چون حکم جهان مطاع عالم مطیع بران وجه شرف نغان یافته بود - که جکمال را در سروئی نشانیده پیش روید * بالضرورت اتباماً للحکم الاعلیٰ در جالور توقف کردیم * و بسطان دیوره که حاکم سابق سروئی بود پیغام فرستادیم - که حکم اعلیٰ چنین است که از هروهی انتقال کنی - و شهر خالی سازی - که تا جکمال را براجگی بنشانیم - و حسن اطاعت و انقیاد حکم اعلیٰ از تو بدرگاه معلیٰ عرض کنیم - تا تو فیز بعواطف پادشاهی سرافراز گشته بی نصیب نباشی * پاس حرف و حکایت چند روز کشید - و ده روز مقام در جالور واقع شد * درین مدت خواجه نظام الدین احمد بخششی و خواجگی محمد صالح و میر معصوم بهکری - و جمعی دیگر که مجموع موازی سیصد سوار باشند آمده ملحق شدند * سلطان دیوره بدر رفت - و جکمال را بر جای او حسب الحکم الاعلیٰ نصب کرده - و عریضه بدرگاه نوشته روانه احمد آباد شدیم * و چون به پتن رسیدیم - از غایت تعجیل اعزه که همراه بودند - نگذاشتند که بشهر پتن در آئیم - که وقت حاصل میگردد * زود خود را بمقصد رسانیم - که عمل در ولایت جاری شود * ماه شعبان شده بود فقیر را از صحبت اعزه خبر بود که چه قرار داده اند * درین اثنا خبر رسید که اکثر کمکیان باجمیر رسیده اند - صواب چندان بود که بهر طریق باشد شب برات در پتن کنیم - تا کمکیان برسند * و ما باتفاق همدیگر باحمد آباد رویم * فائده نکرد - و از خوف آنکه مبادا بشهر در آئیم و بیرون آمدن درنگ شود پتن را از عقب گذاشته سه کروه پیشتر چادر زدیم - و بهزار محضت سه روز برسم ضیافت در بیرون شهر ماندیم * روز چهارم کوچ کرده متوجه احمد آباد شدیم - و شهاب الدین احمد خان هنوز در شهر است و شب براه قارا در کری شد - و کرم علی پیشتر رفت * که شهر را

خالی گفد - روز پانزدهم ماه شهاب خان از شهر برآمده بعثمان پور رفت *
 و ما باحمد آباد در آمدیم * روز دیگر باتفاق اعتماد خان بدیدن شهاب خان
 بعثمان پور رفتیم * هرچند مراسم ضیافت و تعظیم بحال خود بود اما ته
 دلی را ندیده ایم بعد از انقضای مجلس ما برگشته باحمد آباد آمدیم *
 و شهاب خان کوچ کرده سه کروهی بیشتر رفت * و جمعی از مغولان مثل
 میر عابد و خلیل بیگ و میرزا عبدالله و غیرهم که از جماعت شهاب خان
 بودند - رفته به نفو ملحق شدند * و هر یک کوچ شهاب خان بطرف پهن
 نفو نیز از کهوری باحمد آباد نزدیک میشد * و خبر رسید که مغلانی که
 بجانب نفو رفته بودند - او را کوچانیده می آرند * و چون اینجانب لشکر کار
 آمدنی نبود - بضرورت اعتماد خان فقیر را همراه گرفته باتفاق خواجه نظام
 الدین احمد به پیش شهاب خان رفتیم - و التماس توقف کردیم * شهاب خان
 گفت - جائگیر ما رفته توقف بر چه امر کنیم * اگر مارا خرجی بدهید -
 ما بمانیم * خواجه نظام الدین احمد گفت - که چهل هزار روپیه میدهم *
 قبول نکردند - بیک لک روپیه رسانیدم * راضی نشدند * مابان برگشتیم
 و ایشان روز دیگر اول صبح کوچ کرده بحاجی پور رفتند * اعتماد خان قنبر
 سلطانرا فرستاد - که بهر نوع که راضی شود او را راضی کنند * تا بدولک
 روپیه قرار یافت - که در ساعت ادا کنند * باز روز دیگر نه ایستاد و کوچ کرده
 بگرمی رفت - و پیغام باعتماد خان فرستاد - که اگر خواهد که باز گردهم فردا
 زرد لک روپیه بگرمی بیارد تا من باز گردهم * و از جانب نفو خبر آمد که
 بدولته رسید * خواجه نظام الدین احمد و اعتماد خان قرار دادند - که با وجود
 خود بروند - و او را زود بگردانند * فقیر را این کفگاش معلوم شد * گفت
 در چنین وقتی که غنیم به پره کوش رسیده شهر خالی کردن و هتبه کرده
 راه تا گرمی رفتن مدتی خواهد کشید - و شهر از دست خواهد رفت * بهتر

ایست که در شهر باشیم - و حصار محکم کفیم * تا نیمشب باین گفت
و گو گذشت * عاقبت برکهور بهل ما خود و فقیر نشست و روان شدیم *
فقیر گفت - که چون قرار جزم دادید - که برویم - بهر حال انجمن بدر رویم
که شهرت نشود * و این خبر بغنیم نرسد * این سخن قبول نکرد - و بیهانه
تفحص درازها و تعیین نگاهبانان بدو سه دروازاها گشته از دروازه که کس
نشود بدر رفتیم * چون از بیرون حصار بر لب آب ندی رسیدیم - شاه میر
نام از نوکران شهاب خان که اشنای قدیم فقیر بود - از دنبال رسیده آمد -
و گفت - کجا میروید که حاجی سیاه به نثر نوشته است - که اعتماد خان
شهر را پر زافته رفت - شما زود بیایید که کارها بکام دوستانست • اعتماد
خان گفت - که چه گفت آنچه گفته بود وا گفتم * اعتماد خان گفت -
که حاجی سیاه این سخن باخفا نوشته باشد - او را از کجا معلوم شد *
الغرض برگشتن قبول نکرد - و روان شدیم * باز فقیر گفت - که شفیده
میشود که پیش نفوذ زیاده از سیصد سوار جمع نشده - و آنچه ما داریم
قریب بسه هزار سوار باشند - اگر هریک مشیت خاکی می اندازیم
آن مردم در ته خاک کم میشوند - نوکل کردن و برگشتن بهتر
از لنگا بمخلوق مثل خود بردن است * چون قلم تقدیر برین وجه جریان
داشت - بر رای خود مستند شده میرفتیم * تا قریب حاجی پور رسیدیم *
از دست راست اعتماد خان. سکان بفریاد و نوحه بر آمدند * باز فقیر
گفت - که تغال و شکون خوب نمی آید * این همه گفتن فایده نکرد -
تا نماز صبح بر سر تال قصبه کرمی رسیده بمغاز مشغول شدیم * چون سلام
نماز باز دادیم - شهاب خان را در تذبذبه ایستاده دیدیم * بهم معانقه کردیم *
شهاب خان تواضعات کرده بچادرها برد * فقیر عرض کرد - که خانچو وقت
چادر نشستن نیست - بفرمائید که نقاره کوچ کفند - و سوار شده متوجه

احمد آباد شوند * که غنیم بدوازده کروهی رسیده - و احتمال پیشتر آمدن دارد * پیش از آنکه او بیداید - ما برویم * جواب گفتند - که چون شما آمده اید ما البته خواهیم آمد - اما بعضی سخنان ضروریست که قرار آن بیداید داد - بعد از آن روان شویم * فقیر گفت هرچه حکم شماست قبولست - انگشتی از دست اعتماد خان بر آورده پیش ایشان نهادیم - که بر حسب مدعیات خود چیزی نوشته مهر کنند - که مطلقاً عدول نخواهد شد - و زود سوار شوید * گفت - لمحّه توقف کنید که مردم هم جمع شوند - و استعداد کوچ کنند * ناچار توقف کردیم یک بهر از روز شده بود که ارکان دولت او حاضر شدند * علاحدّه بآنها نشسته کنگاش کرد - و فقیر و اعتماد خان و خواجه نظام الدین احمد یکجا نشسته بودیم - که دوسه معتمد او آمده پیغام کردند - که نواب خان میفرمایند که سه شرط از ما قبول کنید تا ما باز گردیم * اولاً آنکه جاکیرهای ما را رها کنید - دوم دولک رویه نقد بما بدهید - و آنکه عرضداشت بدرگاه نویسید که از ما ضبط گجرات نمیشود بر شهاب خان ثابت بدارید * فقیر گفت که جاکیر رها کردن و نقد دادن مسلم - و این نیز توان نوشت که ضبط گجرات از ما نشد - اما اینکه بر شهاب خان ثابت بدارید حکم ناپدید است - در عرضه داشت چون توان نوشت * الغرض هرچه نوشتند مهر کرده دادیم * باز گفتند - که پیش ازین در خانه اعتماد خان میبودیم - اکنون اقامت در کدام منزل خواهد بود * اعتماد خان جواب گفت - که آن شرایط که امور پادشاهی بود ما دلیری کرده نوشته دادیم - منزل خود ملک منست پیشکش شما کردیم * شهاب خان گفت - که شما بچه جا خواهید بود * اعتماد خان گفت - که من بمنزل شاه جیو خواهیم ماند * بعده مصحف آوردند - و هر دو باهم سوگند خوردند : که طریقین ازین

قرار بر نگرندند * اکنون طلب دو لک روپيه کردند * چون ما صراف را همراه برده بودیم - بایشان سپردیم - که او زر میدهد از نوشته دو لک روپيه گرفتند - که باحمد آباد برسند در روز ادا کند * بعد ازان خوان کشیدند و خوردني خوردند * نیم روز شده بود * بعد از نماز ظهر شهاب خان چادرهای خود را جهت خواب بما وا گذاشت و خود بجادر کارخانها رفت - و گفت - که حالا بيگه شده است فردا صبح انچنان سوار شویم - که وقت چاشت باحمد آباد برسیم * چون کرى خالصه پادشاهي بود و خانها داشت بان چادر او نمائديم * و داع کرده در منزل قلعه آمدیم تمام شب بيداري کشیده خواب آورده بودیم - بخواب رفتیم * در عين خواب بآوازه نثاره کوچ شهابخان بيدار شدیم * تعجب کردیم که ما چندین اضطراب کوچ کردیم از ما نشنید - و حالا که از روز اندکی مانده بغیر خبر کوچ کرده - باز بخاطر رسید که شاید از شوق احمد آباد که باز باو قرار یافته بی تاب شده کوچ کرده است - و نیز قرار چنین بود * بسی و عیال و پرتال همه در کوي بگذارند * و آنها را نیز بتمام کوچ کفایده و کس پیش ما فرستاد که اگر چه قرار کوچ بر فردا بود باز بخاطر رسید - که هرچند وزد تر برویم بهتر است - شما نیز کوچ کنید ما نیز کوچ کردیم * و هرچند قیز میرفتیم بشهابخان نمیرسیدیم - چه راهها از بسیاری اسب و فیل و شتر بر خلاق تنگ شده بود - که عبور ممکن نبود * تا در حاجي پور شفیقه شد - که نغو بقلعه احمد آباد در آمده قابض شد - هرچه از زبان فقیر برآمد باعتماد خان گفت - و او سر در پیش کرده هیچ نمیگوید - و شهابخان چون این خبر شفیقه بود - فرود آمده نشسته منتظر رسیدن مایان بود * تا ما نیز بار رسیدیم * کنگاش نمود - که چه باید کرد * هرکس چیزی گفت * فقیر گفت که قرار این بود که بسبهار ؟ را همراه نگیریم - و روز دیگر

کوچ کنیم - اگر توقف میشد این خبر در کربا بما میرسید * و جماعه کومکیان که بدله رسیده اند انتظار آنها می کشیدیم - که بما ملحق شده باتفاق بر سر حرامخوران میروفتیم * گفتند حالا واقع شده اکنون چه باید کرد * قرار بر آن دادند که می باید رفت * شهاب خان از روی قدرت و استقلال گفت - که این مهم بمن وا گذارید - و شما سوار شوید * همه سوار شدند - و متوجه احمد آباد گشتند چون نزدیکی احمد آباد رسید - بجانب عثمان پور میل کردند - و در عثمان پور میان فرود آمدیم - و شهاب خان از طرفی دیگر که جای وسیع داشت و بهیران پور موسوم و معروفست فرود آمد * هنوز یک پهر ز روز نگذشته بود - که بنیاد چادر دادن گرفتند - و اردو هنوز در راه است و بعضی آمده اند - و بعضی می آیند - و بار و پرتال همه بالای شترهاست * درین اثنا از دروازه خانپور شهر موازی دو صد سوار برآمدند - و چنان تصور شد - که بجهت آب دادن اسپان برآمده - و چون از دروازه حصار دو سه تیر بر قاپ پیش آمدند * نفوس با صد چهار سوار قوم کاتهی فوج بسته چتر بر سر و آفتاب گیر جهت سایه از دنبال و عقب آنها قریب دو صد سوار مغل آهسته آهسته می آمدند * خلق شهر پیاده بجهت تماشا بسیار بودند * اما هراول و غول زیاده از ششصد هفتصد سوار نبودند * و فوج شهاب خان از سه هزار زیاده بود و شهاب خان کس نیز پیش ما فرستاد - که شما بر سر راهید همیار و ملاحظه باشید که مبادا از عقب شما در آید * و با ما همگی صد سوار نبوده باشند * میان عرابه و کردونها از عثمان پور گرفته کوجه بند کردیم - که راه آمدن آنها نباشد و آنها از پائین این بلندی - که ما ایستاده ایم آهسته آهسته متوجه فوج شهاب خان - که در پائین ایستاده بود می آمدند * و شهاب خان بالای تلی نشسته و اعدا خان از دست راست منزلگاه با یغناد هشتاد سوار

ایستاده * فقیر و کرم علی پیش رفته تماشا میگردیم * و از آن طرف بدت‌های
 هوائی می انداختند * اعتماد خان فریاد میکرد که باز گردید - که بندوتی
 بشما نرسد و در پیش مردم ما تیر و کمانی هم نبود - چه جای بندوق چه
 نیمشب بجهت آوردن شهاب خان بنوعی رفتم که کسی بسیر باغی رود -
 الغرض همین که هراول نفو که مقدار دویست مغل بودند - سورن انداخته
 بر فوج شهاب خان تاختند آنها رو برگیز نهادند و بعضی از آنها بهراول
 نفو ملحق شدند * باز یچۀ طفلکان لحظه می شد * صحبت ایشان خود
 بطرفه العین مختصر شد - و شهاب خان بایلغار متوجه پٹن شد * اعتمادخان
 بفقیر گفت - که ما چه خواهیم کرد * فقیر گفت با شهاب خان ملحق
 باید شد - و از دنبال او متوجه شدیم * ایشان یک شب درمیان به پٹن
 رسیدند - و ما سه شب درمیان کرده به پٹن رفتیم - و لشکر کومکي
 ما تا سه هزار سوار که از عقب مانده بودند رسید *

تمام شد

تاریخ کفایت سنه ۱۱۵۱

Page 108, line 16, for *وزد* read *زود*.

Page 108, line 23. *بسیدہار* This word is very indistinctly written in the MS. As I have said in my note to p. 12, line 21, think it may very possibly be intended for *بسیہا*, but I am not certain.

Page 109, line 11, for *بجھت* read *بجھت*

Page 110, line 5. *سورن* Turki word *suran* = a war-cry.

LIST OF TURKI, HINDI, AND OTHER WORDS EXPLAINED IN THE NOTES.

ارابہ	p. 14, l. 5.	چرکنت	p. 76, l. 10.
اوزک	p. 26, l. 18.	چنداؤل	p. 30, l. 11.
اولچہ	p. 13, l. 13.	چانگ	p. 32, l. 17.
برشکال	p. 16, l. 4.	چوکي	p. 17, l. 18.
بسے	p. 12, l. 21, etc.	چورہ	p. 26, l. 2.
بغرا	p. 36, l. 19.	حدولی	p. 57, l. 14.
بنجارہ	p. 14, l. 11.	سورن	p. 110, l. 5.
بھاگمار	p. 45, l. 21.	سون	p. 27, l. 3.
بھل	p. 69, ll. 14 & 17.	قابری	p. 80, l. 15.
بھومیدہ	p. 103, l. 6.	قور	p. 37, l. 19.
بینز	p. 50, l. 20.	قورچی	p. 15, l. 17.
پرتال	p. 108, l. 14.	کروری	p. 48, l. 4.
پلنگ	p. 45, l. 10.	کروری گری	p. 19, l. 23.
تال	p. 14, l. 9.	کمپیدہری	p. 20, l. 11.
تھانہ	p. 30, l. 2.	گلڈیان	p. 32, l. 16.
جار	p. 17, l. 4.	کھر	p. 69, ll. 14 & 17.
چپقلش	p. 53 ; line 11.	مورچل	p. 18, l. 2.
تھروکہ	p. 89, l. 16.	مھواسی	p. 90, l. 11, etc.
چپر	p. 14, l. 14.	نالہ	p. 30, l. 14.

Page 53, line 17. *تا مه شام*. The MS. is indistinct in this place.
The correct reading may be *تا سه شام*. Mr. Irvine does not think there is a *mim* after *tā*.

Page 54, line 23. *نابوتی العلق* ؟

Page 56, line 7, for *سانتیج* read *سایتج*

Page 57, line 4. *حویلی*. A common Hindustani word for a house.

Page 58, line 4, for *خانرا* read *خانرا*.

Page 60, line 14. *؟ ستید* In the MS. it looks like *پستید* !

Page 69, lines 14 and 17. *کهور بهل* (کهر بهل). From Hindi *ghor*, a horse, and *bahal* a two-wheeled cart.

Page 69, line 22, for *نقاره* read *نقاره*.

Page 74, line 21. *بسی* See note to p. 12, line 21.

Page 76, line 10. *چرکنت*. Sic in MS., perhaps the same as *چرک*, *chirg* = filth.

Page 80, line 15. *قابوی* Turki word = opportunity.

Page 82, line 2. *؟ ضع الله*

Page 82, line 16. *لوت مار* = Plunderers.

Page 89, line 16. *جہروک* Hindustani word = a window.

Page 90, line 11, and p. 101, line 20. *مہراسیان* sic. in MS. but I think the correct reading is *مہراسیان* *mahwāsīs*, a name given to certain quasi-independent chiefs in East Gujarat. A long note on this word will be found in Bayley's *Local Muhammadan Dynasties*, p. 98.

Page 102, line 19, for *روزگار* read *روزگار*.

Page 103, line 6. *بھومیہ*. From Hind. *bhūm*, the earth. Apparently synonymous with *zeminḍar* or landowner.

Page 104, lines 2 and 4. *سروہی* spelled *سروہی* and *سروہی*.

Page 107, lines 20 and 21. *منزل خود ملک منست*. Reminds one of "every man's house is his castle."

Page 108, line 13. *بہلی* See note to p. 12, line 21.

Page 108, line 14. *پرتال*. Hindi word meaning "baggage of a horseman carried on a bullock or pony."

- Page 44, lines 12 and 13. از صد اشرفی پارچه Perhaps it is necessary for the sense, to insert before - پارچه - صد or صد و - پارچه.
- Page 45, line 2. اقامت is here a particular form of امامت or leading of the prayers.
- Page 45, line 10. بِلنگ, a bed. It is curious to find this Hindustani word used in a Persian work, seeing what a different meaning the word has in the latter language.
- Page 45, line 21. باکمار. Sic in MS. for more correct باکمار — *bāg-mār* = tiger-slayer.
- Page 47, line 20. جمازه — *jummaza* = a dromedary (?).
- Page 48, line 4. کزوی. (See note on p. 19, l. 21, above.)
- Page 49, line 3. ؟ کشان کنان
- Page 50, line 9. ؟ و سپاه یک
- Page 50, line 20. و گوشش با بیز کردند. This passage is very indistinctly written in the MS. The reading بیز is a pure conjecture on my part. In Turki the word بیز means a bradawl. And as I read the passage it means: "Although they tried to bore his ears" they could not make him listen to them. قبول نمودند should read قبول ن نمودند.
- Page 51, line 3. It will be seen that A.H. 962 is given as the date of Humayun's death, whereas the correct date is 963. (With regard to the exact day see Beveridge's "Translation of the *Akbarnama*," pp. 654-656.
- Page 52, lines 5 and 6. کسی واسر هیمو. Thus in the MS. Mr. Irvine suggests very plausibly that the original may have read فوج کشی واسیر شدن هیمو.
- Page 53, line 11. چپقلش. This word has a decidedly Turkish appearance; but as far as I am aware it occurs only in Hindustani. The dictionaries say it means "crowding, want of room." Here it seems to mean a quarrel. The word occurs in a verse of the Urdu poet *Hālī*:
- هر چپقلش دهر مخالف مین ترا نام هتھیار جوانوں کا ہی بیرون کا عصا ہی
(حالی)

- Page 27, line 3. *سون لشکر* is evidently synonymous with the expression *عرض سپاه سون* is probably derived from the Turkish *سۈنمک*, *Sönmek*, to spread out.
- Page 27, line 4, for *چانپانیر* read *چانپانیر*.
- Page 29, lines 3 and 11. In the MS. *Surat* is spelled indifferently *سورت* and *سورته*.
- Page 30, line 2. *تھانا* Small forts. This is the common Hindustani word *thana*, which nowadays usually means a police station. It corresponds exactly to the word "station."
- Page 30, line 11. *چنداول* also written *چنداول* Turki word meaning rear-guard in contradistinction to *ہراول*, the vanguard.
- Page 30, line 12. *در محمود آباد*—The MS. omits *آباد*.
- Page 30, line 14. *نالہا*—Small streams. Anglo-Indian "nullah."
- Page 32, lines 16 and 17. *کلیان و جنگ* Gallions and Junks.
- Page 35, line 2, for *پیدا* read *پیدا*.
- Page 36, line 19. *بغرا*, Mr. Irvine informs me that what is now a worm-hole over the *عین* may have been a dot. If we read *بغرا*—*boghra*, this may be a reference to a kind of soup which according to the Turki Dictionary called the "*Sanglākh*" was so named after the famous saint Sātnq Boghra Khan, who is said to have invented it. The recipe for making *bughra* is to be found on p. 60 of Blochmann's Translation of the *Āin-i-Akbari*.
- Page 37, line 19. *قور* Armour. (See note on p. 15, line 17, above.)
- Page 38, line 21. *اُنہا* is here the name of a place, namely, Unah, which in the *Mirāt-i Sikandari* is written *اونہ*.
- Page 41, line 13, for *بزیاد* read *نزیاد*.
- Page 43, line 4. *بضام سلطان*. The reading is conjectural.
- Page 44, line 6. At this point in the narrative there is a gap extending almost over the whole period of Humayun's absence from India, i.e., from A.H. 946 (A.D. 1539) to A.H. 961 (A.D. 1554).

- Page 16, line 4. The letter *re* (ر) has dropped out of the last word on this line.
- Page 16, lines 16 and 17. برشکال The rainy season.
- Page 16, line 18. فرغلی *Sic* in MS., a curious name !
- Page 17, line 4. جار Turki word meaning "a shout or cry."
- Page 17, line 12. که, the first word in this line, should be deleted.
- Page 17, line 18. چوکېها=outposts.
- Page 18, line 2. مورچل=entrenchments.
- Page 18, line 7, for ظرفي read طرني.
- Page 19, line 21. *Diu* is spelled in three different ways in the course of the text, namely, دیپ - ديب and دیو.
- Page 19, line 23. کروري گري=Collection of revenue.
The word *karuri* is still used in Hyderabad for the customs service.
- Page 20, line 3. شیلان=A royal banquet.
- Page 20, line 11. کمپيري=An old woman.
- Page 20, line 21. کولي و کوار Tribes of Kulí and Gawár. See Beveridge's "Translation of *Akbar-nāma*," p. 309.
- Page 20, line 23. کشته سرها. This apparently means figuratively having "lost their heads."
- Page 21, line 6. انفس کتب Among these precious books was the famous *Timūr-nāma* of Hātifi, with miniatures by Behzād.
- Page 21, line 7, for پيدر read پدر
- Page 23, line 9, for کده read کرده
- Page 25, line 5. The last word should read حافر
- Page 26, line 2. چوه Mr. Irvine tells me that the MS. has چوه with either a دال or a و superadded to the و The word intended is therefore in all probability *chūwa* or distilled wood of aloes, a full description of which is to be found on p. 81 of Blochmann's Translation of the *Āin-i-Akbari*.
- Page 26, line 18. مهر اوزک. Private seal; from the Turkish اوزک self (?).

NOTES AND CORRECTIONS.

Page 1, line 7, for **و جهاد** read **و راجها**

Page 5, lines 3 and 4. I have printed this couplet as it is given in the MS., but I cannot claim to have understood it.

Page 12, line 21. **بسی** This curious word occurs three and perhaps four times in the course of the work. Here it is used with the word **اطفال**

On page 74 it is used with **وزاد** **زاد**, which seems to have the same meaning as **اطفال**, namely, "children."

On page 108, it is used with **عیال** or families; and on this same page the word I have printed. **سبیلوار را** (following the transcription of my copyist) should perhaps be read **بسیما را** From these examples I am led to conclude that the word means "women-folk."

Page 13, line 13, **اولاچه** This is a Turkish word meaning "booty."

Page 13, line 18. **چننه** This name has the appearance of being incorrect.

Page 14, line 5. **ارابه** This word occurs very often both in the present work and in the Arabic History of Gujarat. It means "an enclosed camp or *zariba*." In the dictionary it is only found with the meaning of cart or waggon.

Page 14, line 9. **ताल** Hindi word for a pond, or in Anglo-Indian a "tank."

Page 14, line 11. **باجارہ** Hindi word for a dealer in grain, who supplies armies in the field.

Page 14, line 14. **चप्र** Hindi word properly *chapri* meaning "bran."

Page 15, line 17. **قورچی** Turki word meaning "armour-bearer," from **قور**, arms.

PART II.

	<i>Pages.</i>
The year A.H. 961. The murder of Sultān Mahmūd and several of the leading nobles of Gujarat by the upstart Burhān-ad-Dīn, and the confusion which ensued ..	44—49
Death of Humāyūn, according to this MS., in A.H. 962 (which is an error for A.H. 963) ..	51
Akbar's first entry into Gujarat, A.H. 980. Dissension among Gujarati nobles. Hearing of Akbar's advance they decide to sink their differences and unite against the common enemy. I'timād Khān temporizes, and finally, on the advice of Abū Turāb, sends the latter with a letter, inviting Akbar to enter Gujarat ..	52—54
Abū Turāb is received in audience by Akbar ..	57
Meeting between Akbar and I'timād Khān ..	58
Position of Ulugh Khān and Jhūjhār Khān ..	59
Abū Turāb becomes surety for I'timād Khān's good faith and loyalty ..	61
Akbar tells I'timād Khān that he has come to help him against the recalcitrant "Habshis" ..	62
Akbar's kind treatment of I'timād Khān ..	64
Flight of Ikhtiyār-ul-Mulk ..	69
Akbar accuses I'timād Khān of having effected the escape of Ikhtiyār-ul-Mulk. Outspoken dialogue on the subject between Akbar and Abū Turāb, who stoutly denies the charge ..	73
Akbar pursues Ibrāhīm Ḥusayn Mīrzā, whom he overtakes at Sinal ..	75
After capturing Surat Akbar encamps at Jamālpur. [Special favours shown by Akbar to Abū Turāb] ..	76
Akbar's second entry into Gujarat. His wonderful march from Fathpur to Bālisāna (two months' journey) in nine days, and his final conquest of Gujarat ..	83—95
In A.H. 985 Abū Turāb goes on his pilgrimage to Mekka as Mīr Ḥājj or caravan leader (for details see Introduction) ..	95—99
Events after the authors return from Mekka in A.H. 987 down to A.H. 992 ..	100—110
The last event recorded being the arrival of I'timād Khān and Abū Turāb before Ahmedabad, which they find in the hands of the rebels, having been taken by Muzaffar Shāh III (A.H. 992), and their retreat to Patan, at which point the narrative breaks off ..	

SUMMARY OF CONTENTS.

PART I.

	<i>Pages.</i>
The flight of Muḥammad Zamān Mīrzā to the court of Bahādur, and the consequent rupture of friendly relations between Humāyūn and Sultān Bahādur. This account includes two of the well-known letters which passed between these two rulers in connection with the incident	1—12
Beginning of hostilities between Humāyūn and Bahādur, and the defeat of the latter at Mandesar	12—15
Bahādur is besieged in Mandu	16—17
Night attack on Humāyūn's camp in Cambay	20
Humāyūn advances on Chāmpānīr to which he lays siege. The storming of the fort. Vast booty taken by Humāyūn	21—25
Bahādur commissions 'Imād-ul-Mulk to reorganise the army of Gujarat. Fifty thousand Gujarati troops passed in review near Ahmadabad. [Abū Turāb's father and uncle receive a very large share of the Chāmpānīr booty]	26—29
The Mughal being worsted, Bahādur turns his attention to the Portuguese in Diu	28—32
Bahādur is killed (A.H. 943)	34—35
Designs of Muḥammad Zamān Mīrzā on the throne of Gujarat. [It is incidentally mentioned that he gave fabulous sums to the Portuguese for permission to have his name read in the Friday Prayers]	36—37
'Imād-ul-Mulk and the Mīrzās determine to punish Zamān Mīrzā who, being defeated, flees with his treasure to Sind	37—39
Accession of Sultan Mahmūd II. (According to Abū Turāb, A.H. 944, but according to the <i>Mīrāt-i-Sikandari</i> , A.H. 943)	40
'Ālam Khān's wise vizirate. Friendly letter from Humāyūn to Sultān Maḥmūd	43

kindly compared all the doubtful points with the original MS., and sent me the result of his examination, reference to which will be found in the notes. I take this opportunity of thanking him very cordially for the kind service. In the notes I have also corrected those errors which crept in or escaped me while the text was being printed, and I have taken the opportunity of pointing out, and when I was able to do so, of elucidating words and phrases which seemed likely to offer difficulty to the reader.

E. DENISON ROSS.

CALCUTTA :

January 7th, 1909.

relic with a show of veneration was simply to do honour to Abū Turāb. In A.H. 988 (A.D. 1580) when Abū Turāb was allowed to go back to Gujarāt he obtained permission of the Emperor to take this sacred stone to that country. He conveyed the stone to Asāwal near Aḥmedābād, where in A.H. 994 he erected in its honour a dome and a Khānqāh. It is said that later on during the devastation of Asāwal by the Marhattas the heirs of Abū Turāb removed this relic to Aḥmedābād. In A.H. 992 (A.D. 1583) when Iṭimād Khān was made governor of Gujarāt, Abū Turāb was raised to the dignity of Amīn-i-Šūbah. His son Mir Gadā'i was a *Mansabdār*, under Akbar.

Abū Turāb died according to *Mir'at-i-Aḥmalī* (Vol. II, p. 1) on the 13th of Jamādī I, 1003 (A.D. 1594), or according to *Ma'āṣir-ul-Umarā* (Vol. III, p. 285) in A.H. 1005 (A.D. 1596) and was buried in Asāwal. It is a remarkable circumstance that Abu'l-Faḍl, who speaks of Abū Turāb so often in the *Akbar Nāmāh*, does not give the date of his death.

Although the author of this little chronicle enjoyed considerable renown among his contemporaries, none of the historians of the period seem to have had this work before them. Indeed the chief sources for the life of Abū Turāb, *viz.*, the *Ma'āṣir-ul-Umarā*, the *Mir'at-i-Aḥmalī* and the *Akbar Nāmāh* do not mention that he wrote a book at all. The unique copy in the British Museum was transcribed 150 years after Abū Turāb's death. The work begins abruptly without any prefatory remarks, and although the author frequently speaks of himself (always as *ḥāfiẓ*), his name only occurs once in a versified chronogram (see p. 99). The present edition has been prepared from a transcript of the British Museum Manuscript¹ made for me by a learned² Baghdādī named Ḥajjī Abdul Majīd. While passing the proofs I noted all the passages and phrases which seemed to me doubtful and sent a copy of the text thus marked to Mr. Irvine who very

¹ Or 1818, see Dr. Rien's Catalogue, Persian MSS., Vol. iii, pp. 967-968.

² The description runs: Foll. 166; 8½ in. by 5; 12 lines, 3 in. long. Written in Nasta'liq with ruled margins, dated A.H. 1151 (A.D. 1738).

Turāb's own account of these transactions is fully substantiated by Abu'l-Faḍl, who speaks of him as *عمدت اصحاب مشورت گجرات*

In A.H. 985 (and not 989 as wrongly asserted by the author of the *Ma'aṣir*), Abū Turāb went to Mecca in the important capacity of Mir Hājī (chief of the Pilgrims' Caravan) in charge of a large party of courtiers and Begums. I'timād Khān was also of the party. It is said that Akbar entrusted to Abū Turāb five lakhs of rupees in cash and ten thousand *Khil'ats* for distribution among the deserving people of the Holy City. On his return in A.H. 987 (A.D. 1579) Abū Turāb brought with him a large stone bearing the foot impression of the prophet (*Qadam Rasūl*). The date of his arrival is expressed by the chronogram *خیر الإقدام*. According to a popular saying this stone was of the same order as the one brought to Delhi by Sayyid Jalāl Bukhārī during the reign of Fīrūz Shāh. We read in the *Ma'aṣir* *چذبن بر گوید که این همدست آنست که مدید جلال بخاری* *در زمان فیروز شاه بدلهای آورد*. Mr. Blochmann in his translation of the *A'in-Akbarī* (Vol. I, p. 507) while interpreting the meaning of *همدست* as "same" gives us to understand that the stone was said to be the same which Sayyid Jalāl Bukhārī at the time of Sultān Fīrūz had brought to Delhi. But *همدست* presumably here means "*pendant*" or "*fellow*." On reaching the port of Surat, Abū Turāb sent news of his arrival to Akbar, who asked him to halt at a distance of four miles from Agra. It is said that Akbar went out with his nobles and courtiers and received the sacred relic with great pomp and ceremony. He carried the stone several steps on his own shoulder, and his example was followed by his nobles who carried it with the same respect to the city, and according to the emperor's wish placed it in the house of Abū Turāb. The author of the *Ma'aṣir* says that at that time Akbar was known to be opposed to Muhammadanism and himself claimed to be a prophet, and that his show of veneration for the relic was simply to allay public criticisms. Abu'l-Faḍl also interprets the whole affair as a pious farce on the part of Akbar and adds further that the emperor's real object in receiving the

INTRODUCTION.

The author of this little work Mīr Abū Turāb Valī belonged to the Salāmī Sayyids of Shīrāz. His father, Shāh Qutb-ud-Dīn Shukr-ullāh, was a man of considerable importance in Gujarāt; while his grandfather Mīr Ghiyāṣ-ud-Dīn,¹ better known as Sayyid Shāh Mīr, was a scholar of great renown and a fellow-student of the celebrated Amīr Ṣadr-ud-Dīn b. Mīr Ghiyāṣ-ud-Dīn Maṣṣūr Shīrāzī.²

Sayyid Shāh Mīr first visited Gujarāt in the reign of Sultān Qutb-ud-Dīn (A.H. 855-863) but it was not till A.H. 898 (A.D. 1492) during the reign of Sultān Maḥmūd Bigarah that he came to settle in that country and established himself with his son Mīr Kamāl-ud-Dīn in Champānir.

Sayyid Shāh Mīr is said to have left several sons but the names of only two have come down to us, *viz.*, Mīr Kamāl-ud-Dīn and Shāh Qutb-ud-Dīn Shukr-ullāh. Abu'l-Faḍl in his *Akbar Nāmāh* (Vol. III, p. 217) and the author of the *Ma'aṣir ul-Umarā*, both say that Abū Turāb was the son of Mīr Kamāl-ud-Dīn; but as we learn from Abū Turāb himself (see p. 27 of the text) and as already pointed out by Dr. Rieu, he was the son of Shāh Qutb-ud-Dīn Shukr-ullāh. We do not know when Abū Turāb was born; nor do we know anything regarding his life till we find him A.H. 980 in the service of I'timād Khān one of the most influential of the Gujarāt nobles. That he held a high office under I'timād Khān may be presumed from the important part which he played in the negotiations with Akbar. Abū

¹ The *Ma'aṣir-ul-Umarā* reads 'Ināyat-ud-Dīn.

² Mīr Ṣadr-ud-Dīn Muḥammad-al-Husainī b. Mīr Ghiyāṣ-ud-Dīn Maṣṣūr Shīrāzī was born in Shīrāz in A.H. 828 (A.D. 1425). He was a distinguished philosopher and theologian, and left several works on Dogmatics enumerated in Brockl., ii, p. 204. He was slain by the Bāyandarī Turkomans in A.H. 903 (A.D. 1497).

A HISTORY OF GUJARAT

BY
MĪR ABŪ TURĀB VALĪ

EDITED
WITH
INTRODUCTION AND NOTES

BY
E. DENISON ROSS, PH.D.
Philological Secretary, A.S.B.

CALCUTTA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS, AND PUBLISHED
BY THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

1909.

